

2022
ARVIOINTIKERTOMUS

Tarkastuslautakunta

PORI

© Niko Poskiparta

SISÄLLYS

1. TARKASTUSLAUTAKUNTA JA TARKASTUSTOIMINTA	5
1.1. Puheenjohtajan katsaus	6
1.2. Keskeiset havainnot ja suositukset	8
1.3. Tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta.....	12
1.4. Arviointityö	13
1.5. Tilintarkastus	14
1.6. Sisäinen tarkastus	14
2. TOIMINNALLISET JA TALOUDELLISET TAVOITTEET	17
2.1. Yleinen kehitys.....	17
2.2. Toiminnallisten tavoitteiden kehitys	18
2.3. Toimialat ja Porin palveluliikelaitos	19
2.4. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	26
2.4.1. Suurten kaupunkien vertailu	30
2.4.2. Vuoden 2022 talousarvion ja tilinpäätöksen vertailu	32
2.4.3. Liikelaitosten talous	34
3. KAUPUNKIKONSERNI	37
3.1. Strategisille konserniyhtiöille määritellyjen tavoitteiden toteutuminen.....	38
3.1.1. Länsirannikon Koulutus Oy	39
3.1.2. Pori Energia -konserni	40
3.1.3. Porin Linjat Oy	41
3.1.4. Porin Satama Oy	42
3.1.5. Porin Toimitilat Oy	43
3.1.6. Porin YH-Asunnot Oy	44
3.1.7. Prizztech Oy.....	45
3.1.8. Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy	46
4. MUUT HAVAINNOT	51
4.1. Hyvinvointialueuudistus	51
4.2. Rahoitus	54
4.3. Rakennusvalvontayksikkö.....	59
4.4. Infrayksikkö	65
4.5. Porin Vesi	69
4.6. Porin Linjat Oy	74

© Via Remstén

1. TARKASTUSLAUTAKUNTA JA TARKASTUSTOIMINTA

Kunnan tarkastustoiminta koostuu ulkoisesta ja sisäisestä tarkastuksesta. Ulkoinen tarkastus käsittää tilintarkastajan suorittaman laillisuusvalvonnan sekä tarkastuslautakunnan arviointityön. Sisäinen tarkastus on kunnan johdon väline sisäisen valvonnan toimivuuden varmistamiseksi.

Kuntalain mukaan valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat.
- arvioida ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta.
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskevista hallintosäännön määräyksistä.
- valmistella arvioinnin ja tarkastuksen talousarvio.
- valvoa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Porin kaupunginvaltuuston toimikaudeksi 1.8.2021–31.5.2025 valitsemaan tarkastuslautakuntaan kuuluu 11 jäsentä ja heille henkilökohtaiset varajäsenet.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Jäsen	Varajäsen
Mika Tuhkanen, pj.	Anu Ikonen-Kullberg
Tapio Huhtanen, vpj.	Kari Oittinen
Susanna Virkki	Marianne Laaksovirta
Rauno Vesivalo	Jouko Takkunen
Tuija Vähänen-Koivuluoma	Janica Uusitalo Matti Viitala (24.4.2023 alkaen)
Tomi Lehtonen	Pekka Hammiais
Sirkka Sainio	Jan-Magnus Lönnqvist
Veera Forsbacka	Taina Vehmanen
Taina Lehtonen	Kirsi Nurmi
Jari Hakala Anne Granholm (29.8.2022 alkaen)	Ilari Koivula Antero Kivelä (27.2.2023 alkaen)
Allan Lindeman	Tiina Huhtala

Arviointivuoden 2022 tarkastuslautakunnan työssä ovat viranhaltijoista olleet mukana tarkastusjohtaja Niko Poskiparta, joka on toiminut myös tarkastuslautakunnan esittelijänä sekä tarkastuslautakunnan sihteeri, tarkastaja Janina Tuohimaa, tarkastaja Satu Kivi ja vs. tarkastaja Noora Jyrämä.

1.1. Puheenjohtajan katsaus

Vuoden 2022 tilinpäätös ei ole kenellekään mukavaa luettavaa. Tilikauden alijäämä oli noin 7,9 miljoonaa euroa ja lainamäärä kasvaa, ollen 360 miljoonaa euroa. Kaupunkimme talous on kuralla, vaikka valtuustosopimuksessa olemme kaikki sitoutuneet kääntämään sen ylijäämäiseksi ennen valtuustokauden loppumista. Kiire tulee, aikaa on vain reilut kaksi vuotta. Onneksi Porin kumulatiivinen ylijäämä on vielä 36 miljoonaa euroa, joten siltä osin tilanne ei ole kriittinen. Jotain pitää silti muuttaa ja tuleva vuosi sekä talousarvio, ylijäämää noin 10,8 miljoonaa euroa, ovat toivottavasti suunnannäyttäjiä. Toivon todella, että talousarvio vuodelle 2023 toteutuu myös ennusteen mukaisena, sillä tarkastuslautakunnan yksi keskeisimmistä tehtävistä on arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista.

Vuoden 2022 keskeisin onnistuminen tarkastuslautakunnan näkökulmasta oli arviointikertomuksen aiheuttamat toimenpiteet. Voin ilolla todeta, että koko tarkastuslautakunta ja -toimi olivat vilpittömän onnellisia siitä arvostuksesta arviointikertomusta kohtaan mitä kaupunginhallitus oli tehnyt vaatiessaan juuri sellaiset lausunnot virkamiehiltä, joihin arviointikertomus on antanut aihetta. Lieneekö tähän osasyynä kaupungin johdossa tapahtuneet muutokset. Henki ainakin on muuttunut avoimemmaksi ja rohkeammaksi kaupunkiorganisaation yläpäässä. Toivottavasti 2023 aloittanut kaupunginjohtaja jatkaa tällä samalla tiellä. Toki kaupunginhallituksen antamat lausunnot myös velvoittavat eri toimialoja ja kaupunginhallitusta jatkamaan arviointikertomuksessa havaittujen ongelmien ja epäkohtien korjaamista ja muuttamista. Me taas tulemme omalta osaltamme seuraamaan edellistenkin kertomusten havaintojen toteutumisia tulevaisuudessakin. Maapoliittisen ohjelman uudistamisen aikaansaaminen liki viidentoista vuoden jälkeen on yksi hyvä esimerkki. Tästä puutteesta arviointikertomuksessa on käytetty useina vuosina palstatilaa. Nyt se on valmis, hyvä niin.

Työvoimapula, joka koskettaa tällä hetkellä lähes alaa, kuin alaa on huomattu myös Porin kaupungissa. Useat toimialat ovat vailla täytettyjä virkoja. Toiset osaavan työvoiman puutteen takia ja osa syystä, ettei virkaan ole vielä edes

laitettu hakua voimaan. Tämä lienee osittain syynä, että korkeidenkin virkojen täyttämiseen menee valtavasti aikaa? Huomionarvoista on vielä sekin, että kaupungissa on useita toimia ja tehtäviä, jotka ovat yhden henkilön varassa ja mikäli hän jostain syystä on kykenemätön tointaan hoitamaan jäävät tehtävät tekemättä. Aikana, jolloin muun muassa sairauspoissaolot ovat lisääntyneet valtavasti, tällaiset tilanteet ovat kestäättömiä.

Oma lukunsa on kaupungin rakennushankkeiden ja investointien heikko toteuttaminen. Lieneekö valmistelussa suurin vika? On osattava tehdä pidempiä, yli valtuustokausien kestäviä suunnitelmia, jotka perustuvat tarpeeseen. Esimerkkejä on useita. Eniten julkisuutta ovat saaneet palloiluhalli, jota ei rakennettukaan, vaikka budjetti oli jo hyväksytty, Kirjurinluodon lippakioski, joka purettiin, vaikka uuden rakentamista ei ollut vielä hyväksytty, Yyterin punainen talo, jota ei voitu purkaa, eikä tilalle rakentaa uutta, vaikka rakentaminen on jo hyväksytty, mutta rakennus on kaavaan liian isoksi suunniteltu ja vielä Kirjurinluodon sauna, josta ei enää oikein kukaan tiedä mitä sille tapahtuu.

Toivottavasti keskustan kehittäminen ei osoittaudu yhtä hankalaksi. Toria lienee ainakin suunniteltu jo hyvän tovin, vaikkei sille rahoitusta olekaan vielä hyväksytty. Näitä tärkeämpiäkin, mutta ei niin paljon julkisuutta saaneita investointi- ja korjaushankkeita on vieläkin enemmän. Uusien hankkeiden suunnittelun lisäksi olisi hyvä miettiä jo nykyistä korjausvelkaa, joka kaupunkiamme painaa. Korjattavaa on paljon, rahaa ei niinkään. Asiallinen investointisuunnitelman ja kaupungin omistamien kiinteistöjen inventointi olisi ainakin aiheellista saada aikaiseksi.

Muistutuksena vielä. Pitäkää tiukasti mielessä lukiessanne arviointikertomusta, että tarkastuslautakunnan keskeisin tehtävä on arvioida, ovatko valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lopuksi vielä haluan kiittää koko tarkastuslautakunnan puolesta kaikkia tarkastustoimen tarkkoja, ahkeria ja aikaansaavia henkilöitä, tarkastusjohtaja Niko Poskiparta sekä tarkastajat Janina Tuohimaa, Satu Kivi ja Noora Jyrämä.

Mika Tuhkanen

tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

1.2. Keskeiset havainnot ja suositukset

Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

- Yhteenvetona kaupungin palvelulupauksesta *Porissa Suomen sujuvimmat prosessit* tarkastuslautakunta toteaa tavoitteiden saavuttamisessa olevan vielä kehitettävää. Yksikään tavoitteesta mukana olleista toimialoista ei täysin yltänyt asettamaansa tavoitteeseen.
- Tarkastuslautakunta kysyy, onko Porin kaupungissa kärkihankkeisiin nimettyjen rakennushankkeiden valmistelu tehty riittävän huolellisesti? Miten varmistetaan 12 kärkikohteen toimintamallin painoarvo jatkossa?
- Tarkastuslautakunta toistaa vuoden 2021 arviointikertomuksen huolensa siitä, että eniten kustannuksia tuottavien TOP 11 -prosessien ulkopuolelle jääminen saattaa jättää tärkeitä kokonaisuuksia kaupunginvaltuuston ohjauksen ulkopuolelle. Sivistystoimiala on hyvinvointialueuudistuksen jälkeen Porin kaupungin suurin toimiala. Toiminnalliset tavoitteet oli asetettu TOP 11 -prosessien perusteella, jolloin tavoitteiden ulkopuolelle jäivät sivistystoimialalta kaikki muut yksiköt paitsi varhaiskasvatus ja opetusyksikkö. Sen sijaan vuonna 2021 huomion kohteeksi otetulle elinvoima- ja ympäristötoimialalle oli nyt asetettu kolme toiminnallista tavoitetta, joiden toteutumisesta toimiala raportoi.
- Tarkastuslautakunta muistuttaa asetettujen tavoitteiden ja mittareiden valinnan merkittävyydestä, jotta kaupunkistrategian ohjausvaikutus niiden taustalla toimii. Asia on hyvä pitää mielessä käännettäessä katseet kohti vuotta 2023, kun uuden Pori 2030 -strategian mukaisesti tavoitellaan paikkaa sujuvan arjen ja kestävä kasvun kotikaupunkina.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

- Alkuperäinen 6,4 miljoonaa euroa alijäämäinen tulostavoite ei ollut kovin kunnianhimoinen. Tosin tätäkään tavoitetta ei aivan saavutettu. Tarkastuslautakunta seuraa valtuustosopimuksen mukaisten talouden tasapainotustoimenpiteiden vaikuttavuutta.
- Tarkastuslautakunta esittää vakavan huolensa Porin kaupungin vuosia paisuneesta lainakannasta yhdistettynä nouseviin korkoihin ja hyvinvointialueuudistuksen jälkeisen ajan pienentyneeseen kuntatalouden volyyymiin.
- Tilinpääöstietoja vertailemalla voidaan todeta Porin kaupungin taloudellisen tilan kuuluvan muutaman negatiivisen tuloksen tehneen kaupungin kanssa valitettavan heikkoon joukkoon.
- Kaupunkien välistä nettovarallisuusasemaa tarkasteltaessa Pori sijoittuu siinäkin suurten kaupunkien heikompaan puoliskoon.
- Tarkastuslautakunta on vuosien ajan korostanut toiminnallisten ja taloudellisten tehostustoimien kiireellisyyttä. Nouseva korkotaso, inflaatiokehitys ja hyvinvointialueuudistuksen jälkeinen uusi kaupunkirakenne asettavat uusia haasteita tervehdyttämistoimille.
- Muista toimialoista poiketen teknisen toimialan valtuustoon nähden sitova erä on toimintamenot, vaikka toimintatulojen merkitys talousarvion kokonaisuudessa on merkittävä. Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko myös toimintatulot huomioiva ja toimintakatteeseen perustuva budjetointimalli tarkoituksenmukaisempi toimintatapa?
- Perusturva on perinteisesti ollut vaikeimmin budjetoitava toimiala kaupungin talousarviossa. Tarkastuslautakunta toivoo hyvinvointialueuudistuksen jälkeisen kaupungin uuden organisaatorakenteen mahdollistavan kustannusten nousun paremman ennustettavuuden. Tämä tarjonnee edelleen enemmän keinoja talouden pitkäjänteiseen suunnitteluun.
- Tarkastuslautakunta toteaa laadukkaan, toimivan ja ympäristöystävällisen vesihuoltoverkoston olevan itseisarvo, mutta ei itsestänselvyyks. Vedenjakelun

toimivuus on tunnistettu kriittiseksi tekijäksi myös kaupungin sisällä toimialojen riskikartoituksissa. Porin Vesi liikelaitoksen perustelluille investointitarpeille tulee antaa riittävä painoarvo kaupungin taloussuunnittelussa.

- Tarkastuslautakunta esittää huolensa elintarvikkeiden hintakehityksen vaikutuksista jo valmiiksi tiukaksi mitoitettuihin elintarvikehankintoihin.

Kaupunkikonserni

- Konsernijohdolle vuodelle 2022 asetetut tavoitteet saavutettiin.
- Tarkastuslautakunta suosittelee, että muun muassa kasvavien omistajaohjausvastuiden sekä pitkäjänteisen omistajaohjauksen kehittämistyön jatkamiseksi, omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön riittävä resurssointi varmistetaan. Resurssointiin liittyy riittävän henkilöstömäärän lisäksi asianmukaiset tekniset työvälineet.
- Tarkastuslautakunta huomauttaa, että konserniohjeen edellyttämien HJJ (hyväksytty hallituksen jäsen) -tutkintovaatimusten suorittamisen valvonta on yksi osa hallitustyöskentelyn omistajaohjausta. Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunginhallitus linjaa tutkintasuoritusten valvonnan toteuttamisesta.

Hyvinvointialueuudistus

- Porin kaupungin rooli on hyvinvointialueelle siirtyneiden toimintojen osalta muuttunut palvelunjärjestäjästä ja osin myös palveluntuottajasta palvelujen vastaanottajaksi. Roolin muutos voidaan nähdä myös siirtymänä asemaan, jossa kunnan tehtävänä korostuu asukkaidensa edunvalvontatehtävä tarpeellisen ja riittävän palvelutason turvaamiseksi.
- Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2021 arviointikertomuksen huomionsa siitä, että muutosten keskellä tärkeitä on huolehtia, että Satakunnan hyvinvointialueella asuvien kuntalaisten palvelut kehittyvät asiakasnäkökulma edellä.
- Lisäksi tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, ettei olemassa olevia palveluja päästetä rapautumaan.

- Etenkin tilanteissa, joissa rahat ja henkilöstö palvelun tuottamiseksi on siirretty Porin kaupungilta hyvinvointialueelle. Rahat ja henkilötyövuodet tulee jatkossakin käyttää porilaisten palvelujen hyväksi eikä upottaa resursseja pohjattomaan yhteiseen kassaan. Yhdyspinta ja edunvalvontatyö tulevat korostumaan jatkossa entistä vahvemmin, jotta Porin kaupunkilaisten tarpeet tulevat kuulluksi ja täytetyksi.

Rahoitus

- Porin kaupungin nettolainanotto kasvaa ajankohtana, jolloin myös korkojen nousuvauhti ottaa suuria harppauksia ensi kertaa sitten vuoden 2008. Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö on paljon vartijana siinä, ettei kaupungin velkaantumiskehitys lähde hallinnasta. Jatkossakin on kiinnitettävä huomiota siihen, että yksikössä säilyy asiantuntemus eivätkä henkilöriskit muodosta kohtuutonta taakkaa tärkeän rahoitustoiminnon hoitamiseen.
- Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota viime vuosina kasvaneisiin kaupungin investointeihin, jotka ovat kasvattaneet myös velkavastuiden määrää. Maailmantilanteen jatkuessa epävakana, inflaation kiihtyessä sekä korkojen jatkaessa nousuaan on erityisen tärkeää löytää oikea tasapaino kaupungin investointitason ja velanoton osalta. Pitkjänteinen, valtuustokaudet ylittävä investointien suunnittelu auttaisi kokonaiskuvan muodostamista niin investointien kuin rahoitustarpeidenkin osalta.
- Tarkastuslautakunta näkee tarpeelliseksi kassanhallintajärjestelmän pikaisen hankkimisen kaupungin rahoitussuunnittelun varmistamiseksi. Nykyisellään järjestelmän puuttuminen aiheuttaa riskin, kun käytettävissä ei ole työkaluja kassavirtaennusteen reaaliaikaiseen seurantaan.

Rakennusvalvontayksikkö

- Tarkastuslautakunta toteaa rakennusvalvontayksikön tehtäväkentän olevan laaja-alainen ja tehtävien asianmukaisen hoitamisen vaativan tiivistä yhteistyötä kaupungin muiden toimijoiden, kuten infrayksikön sekä kasvupalvelut- ja kaupunkisuunnittelu- ja kaupunkisuunnitteluyksikön, kanssa. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota maapolitiikan, kaupunkimittauksen ja kaupunkisuunnittelussa toteutettavan kaavoituksen muodostamaan tärkeään kokonaisuuteen, jossa rakennusvalvontayksikkö toimii yhtenä keskeisenä toimijana. Tarkastuslautakunta kysyy, kuinka kyseisten toimintojen yhteistyön saumattomuus ja sitä kautta organisaation kokonaisuuden toimivuus varmistetaan?
- Tarkastuslautakunta painottaa kaupunkikehityksen toiminnon tärkeyttä kaupungin toiminnan kehittämisessä pitkällä tähtäimellä. Kaupunkikehityksellä yhdessä kaupunkisuunnittelun kanssa on keskeinen rooli esimerkiksi uusien yritysten Poriin sijoittumisessa ja kaupungin valmiudessa vastata tämänkaltaiseen kysyntään. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaupunkikehityksen resursointi riittävällä tasolla toiminnon strategiseen merkittävyyteen nähden?

Infrayksikkö

- Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota infran korjausvelkaan todeten korjausvelan hillitsemiseen ja pysäyttämiseen liittyvät tavoitteet tärkeiksi. Tarkastuslautakunta kokee infrastruktuurin kunnossapidon nostamisen osaksi kaupungin TOP 10 -prosesseja hyväksi asiaksi. Tarkastuslautakunta jää seuraamaan korjausvelan kehittymistä tulevina vuosina ja painottaa pitkän tähtäimen suunnitelmien tärkeyttä korjausvelan hallinnassa.
- Tarkastuslautakunta toteaa maapoliittisen ohjelman uudistamisen olevan keskeinen askel kaupungin toiminnan kehittämisessä. Tarkastuslautakunta kuitenkin korostaa tarvetta pitää maapoliittinen ohjelma ajan tasalla sekä jatkaa kehitystyötä myös tulevaisuudessa. Keskeisessä roolissa ovat myös

- asunto- ja elinvoimapolitiikan ajantasaisuus sekä niiden selkeä linkitys maapoliittiseen ohjelmaan.
- Lisäksi tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että maapoliitiikka tarjoaa tukea konkreettisen työn suorittamiselle. Maapoliittisella ohjelmalla nähdään olevan laaja-alaiset vaikutukset infrayksikön toiminnan lisäksi myös esimerkiksi useiden elinvoima- ja ympäristötoimialan toimijoiden sekä Porin Veden toiminnassa. Tarkastuslautakunta kysyy, toimiiko uudistettu maapoliittinen ohjelma riittävällä tasolla koko organisaation tarpeiden mukaisena ja toimintaa ohjaavana työkaluna ja tukeeko se Pori 2030 -strategian mukaista visiota kasvavasta kaupungista?

- Tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, että ammattilaisten rekrytointiin sekä ammattiosajien pitovoimaan vaikuttaa liittyvän lisääntyviä haasteita.

Porin Linjat Oy

Porin Vesi

- Tarkastuslautakunta suosittelee kaupunginvaltuuston tiedonsaannin näkökulmasta, että Porin kaupungin talousarviossa ja tilinpäätöksessä Porin Veden vuosi-investointibudjetti sekä toteumatiedot esitetään tarkemmalla tasolla. Talousarviossa esitetty investointibudjetti voidaan esimerkiksi jakaa saneeraus-, laajennus- ja muihin investointeihin. Sitovuustason muuttaminen ei tarkastuslautakunnan mielestä ole tarpeellista toiminnan joustavuuden säilyttämiseksi.
- Porin Veden verkoston laajentamisinvestointien näkökulmasta on kaupungin tärkeää toteuttaa yhdyskuntarakenteen järkevää suunnittelua. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaavoituspäätösten valmistelussa rutiinia huomioida Porin Vedelle aiheutuvat vesihuoltoinfran rakentamiskustannukset? Jos on, niin tarkistetaanko, että liikelaitokselle jää samanaikaisesti tarpeeksi määrärahoitusta saneerausinvestointeihin?
- Tarkastuslautakunta toteaa, että Porin Veden organisaatiossa ollaan hyvin tietoisia vesihuollon riskeistä ja riskienhallintaa toteutetaan suunnitelmallisesti. Valppautta ja varautumista haastavat samanaikaiset yhteiskunnalliset ilmiöt, joihin pitää reagoida.

- Tarkastuslautakunta suosittelee, että omistajapoliittisissa linjauksissa Porin Linjoille määritellyt tavoitteet, suoritteet ja varsinkin mittarit arvioidaan uudelleen hankintasopimusmallipohjalta. Minkälaiset tavoitteet ja mittarit ovat sellaisia, joiden toteutumiseen Porin Linjat Oy pystyy tosiasiallisesti toiminnallaan vaikuttamaan?
- Tarkastuslautakunta suosittelee vahvasti jalostamaan yhteistyötä joukkoliikennesuunnittelun ja Porin Linjojen välillä kummankin toimijan lainsäädäntökehys ja rooli huomioiden. Yhteistyön tavoitteena tulee olla konsernirakenteen arvon maksimointi kuntalaisille. Yhteistyön vetovastuun arvioidaan olevan avoimen joukkoliikenteen tilaajalla.
- Tarkastuslautakunta suosittelee, että omistaja selvittää, onko Porin Linjoilla lainsäädännön määrittelemän reunaehdoin mahdollista osallistua Satakunnan hyvinvointialueen kuljetuspalvelujen tarjouskilpailuihin. Jos on, niin omistajapoliittisia linjauksia on hyvä näiltä osin päivittää.
- Porin Linjat Oy on osa kaupunkilaisten huoltovarmuutta. Arviointihavaintona on todettu, että tiedonkulkuun kriisitilanteissa kaivataan Porin Linjat Oy:ssä työkaluja. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kriisiviestintä läpi kaupunkikonsernin teknisesti varmistettu?

1.3. Tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seuranta

Loppuvuodesta 2021 tehtiin valtuustoaloite liittyen arviointikertomuksen hyödyntämiseen talousarviosuunnittelussa. Talousarvio- ja suunnitelma, tilinpäätös sekä tarkastuslautakunnan arviointikertomus muodostavat kaupungissa vuosittain toistuvan raportoinnin kolmiosaisen ytimen. Arviointityön vaikuttavuuden kannalta keskeistä on, miten arviointityön havainnot ja suosituksia käsitellään valtuustossa sekä hyödynnetään kaupungin toiminnassa.

Kuntalain 121 §:n mukaan: ”Kaupunginhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta”. Porissa kaupunginhallitus on perinteisesti kerännyt lausuntoja arviointikertomuksen keskeisimpiin kysymyksiin toimialoilta, yksiköiltä ja viranhaltijoilta. Lausunnot on tämän jälkeen välitetty sellaisenaan eteenpäin

valtuustolle kaupunginhallituksen lausuntona. Vastauksista on näin ollen jäänyt puuttumaan kaupunginhallituksen kannanotto.

Kysymykseksi onkin aiempina vuosina noussut, mitä todellisia vaikutuksia tällä vuosittain toistuvalla prosessilla on taloussuunnitteluun ja päätöksentekoon. Valtuustoaloitteessa asetettiin yhdeksi tavoitteeksi, että jatkossa kaupunginhallitus muodostaa toimialojen ja yksiköiden vastausten pohjalta oman tavoitteellisen visionsa arviointikertomuksen havainnoista valtuustolle siten, etteivät toimialojen vastaukset jää keskenään irrallisiksi muo-
dollisuuksiksi. Lopullisessa lausunnossa olennaista on tieto, mitä ja milloin arviointikertomuksen havaintojen ja suositusten pohjalta tullaan tekemään sekä mikä taho on muutoksista toteuttamisvastuussa. Selkeän ja toteuttamiskelpoisen lausunnon pohjalta myös kaupunginvaltuuston on mahdollista kattavammin seurata kaupunginhallituksen työskentelyä.

© Toni Mailanen

Aikaan on saatu toivottua kehitystä. Talous- ja hallintoyksikkö ohjasi vuoden 2021 arviointikertomuksen käsittelyä niin, että havaintoihin ja suosituksiin liittyvien lausuntojen yhteydessä valmistellaan selkeät toimenpiteet ja tavoiteaikataulut, jotka kaupunginhallitus samalla vahvistaa. Aikaansaadun kehityksen pohjalta tarkastuslautakunnan tekemän arvioinnin tuottamaa tietoa on mahdollista hyödyntää kaupungin toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä ja päätöksenteossa aiempaa laajemmin.

Tapahtuneen kehityksen myötä myös tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuuden seurantaan tullaan jatkossa toteuttamaan uudella tavalla. Tarkastuslautakunnan kannanottojen vaikuttavuutta tullaan seuraamaan jokaisen valtuustokauden päätteeksi jokavuotisen seurannan sijaan. Arviointikertomukseen tullaan tällöin keräämään tarkastuslautakunnan arviointityön näkökulmasta keskeisimmät havainnot ja suositukset niiden seurantaan varten. Tämä mahdollistaa entistä paremmin kaupungin toiminnan kehittämisen ja seurannan valtuustokaudet ylittävällä tavalla.

1.4. Arviointityö

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisia pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Kaupunginhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kuntalain edellyttämään arviointisuunnitelmaan, jonka perusteella laaditaan lautakunnan vuosittainen työohjelma. Arviointisuunnitelman tavoitteena on tarkastella valtuustokauden aikana kattavasti hallinto- ja palveluorganisaatiota. Tilivuoden 2022 aikana kokousten painopistealueina ovat olleet Pori Energia Oy, rakennusvalvontayksikkö, infrayksikkö, kaupungin valmistautuminen hyvinvointialueuudistukseen, Porin Vesi liikelaitos, omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö, Porin Linjat Oy.

Arviointityössä seurataan talousarviovuoden toiminnallisia ja taloudellisia tavoitteita sekä niiden toteutumista. Vuosittaisina arviointiaiheina ovat myös kaupungin ja kaupunkikonsernin tilinpäätös sekä strategisten tytäryhteisöjen osalta omistajan asettamien tavoitteiden toteutumisen arviointi. Arviointikertomuksessa seurataan myös kaupunki-strategian ohjausvaikutuksia ja edellisten arviointikertomusten suositusten vaikuttavuutta.

Vuoden 2022 arviointia koskien tarkastuslautakunta on pitänyt kaikkiaan 11 kokousta. Yhteenveto kokouksista ja käsitellyistä aiheista on esitetty alla olevassa taulukossa. Arviointityö perustuu päätöksentekoasiakirjoihin ja materiaaliin, joka on kerätty tutustumisesta toimialojen ja niiden yksiköiden toimintoihin. Lautakunta on kokouksissaan kuullut asiantuntijoita, yksiköiden päälliköitä sekä kaupungin johtoa. Tarkastustoimi on huolehtinut tarkastuslautakunnan hallinnollisista valmistelutehtävistä, lautakunnan arviointitehtävistä, tilintarkastuksen avustamisesta ja erillisselvityksistä.

Tarkastuslautakunnan kokoukset ja käsitellyt aiheet arviointivuonna 2022

23.8.2022

- Tarkastuslautakunnan arvioinnin 2022 työohjelma
- Tilintarkastajan vuoden 2022 työohjelma

27.9.2022

- Rakennusvalvontayksikön ja infrayksikön päälliköiden kuuleminen
- Sidonnaisuusilmoitukset

18.10.2022

- Kaupungin valmistautuminen hyvinvointialueuudistukseen – perusturva ja pelastuslaitos

22.11.2022

- Porin Vesi liikelaitoksen tutustumiskäynti ja johtajan kuuleminen
- Kaupunginhallituksen lausunto vuoden 2021 arviointikertomuksesta

13.12.2022

- Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö
- Tilintarkastajan väliraportointi

24.1.2023

- Porin Linjat Oy:n toimitusjohtajan kuuleminen

28.2.2023

- Sivistystoimialan johdon kuuleminen
- Sisäisen tarkastuksen toteutuminen vuonna 2022
- Arviointikertomuksen evästyskeskustelu

14.3.2023

- Elinvoima- ja ympäristötoimialan johdon kuuleminen
- Arviointikertomuksen erityisteemojen käsittely

28.3.2023

- Kaupunginjohtajan ja talous- ja hallintojohtajan kuuleminen

18.4.2023

- Kaupunginhallituksen puheenjohtajan kuuleminen
- Porin kaupungin ja kaupunkikonsernin tilinpäätös
- Arviointikertomuksen valmistelu

4.5.2023

- Tilintarkastajan raportointi
- Tilintarkastuskertomus
- Arviointikertomuksen hyväksyminen

1.5. Tilintarkastus

Kaupungin ja erikseen nimettyjen konserniyhteisöjen tilintarkastuksesta on huolehtinut BDO Oy vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Minna Ainasvuori. Kaupungin tilintarkastusyhteisö on toiminut erikseen nimetyissä tytäryhteisöissä tilintarkastajana. Tilivuoteen 2022 liittyen tilintarkastaja on raportoinut säännöllisesti lautakunnalle työohjelmansa etenemisestä ja keskeisimmistä havainnoista. Lakisääteisen tilintarkastuksen lisäksi tilintarkastaja on tehnyt hanketarkastuksia.

1.6. Sisäinen tarkastus

Tarkastuslautakunnan arviointityön lisäksi tarkastustoimi on suorittanut kaupunginhallituksen ja kaupunginjohtajan alaista sisäistä tarkastusta kaupunginhallituksen vuosittain hyväksymän sisäisen tarkastuksen työohjelman sekä kaupunginjohtajan erillisten toimeksiantojen mukaisesti. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on varmistaa,

- että johdon saama informaatio on oikeata ja luotettavaa
- että riskienhallinta on toimivaa
- että voimavarojen käyttö on tehokasta ja taloudellista
- että sisäinen tarkkailujärjestelmä toimii
- että voimassa olevia säädöksiä, määräyksiä ja annettuja ohjeita on noudatettu.

Sisäisen tarkastuksen velvollisuus on antaa neuvoja järjestelmien ja toimintatapojen kehittämiseksi. Sisäinen tarkastus on toiminut kaupunginhallituksen vahvistaman työohjelman mukaisesti.

2. TOIMINNALLISET JA TALOUDELLISET TAVOITTEET

Luvussa on käsitelty talousarvion rakenteen mukaiset toiminnallisten tavoitteiden asetannat ja tilinpäätöksestä raportoidut toteumat. Porin Vesi liikelaitoksen toiminnallisia tavoitteita ei käsitellä tässä yhteydessä, ne on käsitelty erityisteemana luvussa 4.5.

2.1. Yleinen kehitys

Vuosi 2022 jää historiaan viimeisenä vuotena, jolloin Porin perusturva ja Satakunnan pelastuslaitos kuuluivat vielä osaksi Porin kaupunkiorganisaatiota. Myös pitkäaikainen kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen jäi tehtävistään eläkkeelle ja uusi kaupunginjohtaja Lauri Inna aloitti virassaan 1.3.2023.

Globaalisti vuotta 2022 leimasi Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, josta aiheutui inhimillisen kärsimyksen lisäksi muitakin laajoja vaikutuksia. Venäjän tuontienergiasta irtaantuminen aiheutti energiakriisin, joka heijastui energian hintoihin sekä kotimaassa että muualla. Myös raaka-aineiden ja polttoaineiden hinnat nousivat, inflaatio kiihtyi ja korot lähtivät nopeaan nousuun pitkään jatkuneen negatiivisen ja nollatason korkoajanjakson jälkeen. Sota toi Ukrainasta miljoonia pakolaisia Eurooppaan, joista kymmeniä tuhansia saapui Suomeen. Satoja heistä saapui Poriinkin. ²

Uudet yritykset ovat edelleen kiinnostuneita sijoittumaan Poriin, etenkin vihreän siirtymän teollisuudenaloilla. Tulevina vuosina Porin alueella tullaan esimerkiksi rakentamaan lisää tuulivoimaa ja myös sähkön varastointiin liittyvät hankkeet tulevat mahdollisesti näkymään seudulla entistä enemmän. Valmisteilla olevien hankkeiden osalta sekä Critical Metalsin että BioEnergon suunnitelmat Meri-Poriissa saivat ympäristöluvan vuoden 2022 aikana. Myös Suomen Hyötytuulen merituulivoimapuiston laajennusosaa koskeva kaavamuutos valmistui. Muutos mahdollistaa yhteensä neljänkymmenen uuden, noin 15 MW:n tuulivoimalan rakentamisen Porin edustalle. ²

Porin työttömyysaste on kasvanut lievästi. Joulukuussa 2022 työttömyysaste oli 12,2 prosenttia, kun luku vuotta aiemmin oli 11,9 prosenttia. Kuitenkin työttömyys Porissa ja Satakunnassa on laskenut alle koronaa edeltävälle tasolle. Porin seudun työllisyyskokeilu jatkui ja vuoden 2022 aikana aloitettiin myös valmistautuminen TE2024-uudistukseen. Uudistus jatkaa ja syventää kuntakokeilun työtä, jossa TE-toimiston vastuita on siirretty kunnille aluksi tiettyjen asiakasryhmien osalta. TE2024-uudistus pääsee todennäköisesti käynnistymään vuoden 2025 alusta, jolloin kunnan tarjoamat TE-palvelut laajenevat koskemaan kaikkia asiakasryhmiä. ²

Kaupungin toimintaan liittyvien merkittävimpien riskien osalta Porin kaupungin tilinpäätöksen yhteenvedossa oli edellisen vuoden tavoin nostettu esiin sähkön saannin turvaaminen, tulvasuojelun kehittäminen ja ylläpitäminen sekä kunnan johtamisen varmistaminen häiriötilanteissa. Venäjän käymä hyökkäyssota Ukrainassa heijastuu myös riskiarviointiin erilaisina turvallisuuteen liittyvinä uhkatekijöinä sekä kybertoimintaympäristön uhkatason nousuna. Tämä näkyy esimerkiksi huijausviestien ja tietojenkalasteluviestien huolestuttavana lisääntymisenä. Voidaankin todeta, että kyberympäristön uhkataso on kohonneella tasolla. Lisäksi Porin Vesi nostaa merkittävimpien riskien joukkoon kriittisen infrastruktuurin riskin joutua hyökkäyksen kohteeksi. Lähes kaikki toimialat raportoivat henkilöstön saatavuuteen, jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyvistä merkittävistä riskeistä. Satakunnan pelastuslaitos ja Porin Palveluliikelaitos nostivat merkittävimmässä riskeissään esiin muun muassa ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuuden.² Henkilöstöön liittyvien merkittävimpien riskien raportoinnin osalta ei ole juurikaan tapahtunut muutosta vuoden 2021 arviointikertomuksen jälkeen.

2.2. Toiminnallisten tavoitteiden kehitys

Porin kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 11.4.2022 uuden Pori 2030 -strategian, Sujuvan arjen ja kestävän kasvun kotikaupunki. Strategia korostaa kuntien ja vuoden 2023 alusta aloittaneiden hyvinvointialueiden yhteistyön merkitystä. Strategia painottaa lähitulevaisuuden uudistusten läpiviemisen ja johtamisen tärkeyttä, kun edessä on myös TE2024-uudistus, joka siirtää työvoima- ja elinkeinopalvelut kuntien vastuulle.^{3,4}

Vuosi 2022 elettiin vielä vanhan ja uuden strategian välimaastossa. Pori 2030 -strategian mukainen tavoiteasetanta näkyikin varsinaisesti vasta talousarvion 2023 ja taloussuunnitelman 2023–2025 rakenteessa. Kuitenkin erityisesti Porin kaupungin ja Satakunnan hyvinvointialueen välisen yhteistyön toimivuuden tärkeyttä³ ei voi olla liiaksi korostamatta heti uudistuksen alkumetreiltä lähtien. Nyt on rakennettu sitä pohjaa, jonka varaan kuntalaisten sote- ja pelastustoimen palvelut jatkossa muodostuvat. Strategioiden välivaihe ei myöskään saa tarkoittaa ajanjaksoa ilman tavoitteita. Tässä arviointikertomuksessa tarkastelutalokunta on kuitenkin väistämättä tilanteessa, jossa Porin perusturvan ja Satakunnan pelastuslaitoksen osalta jatkotoimet tapahtuvat hyvinvointialueen puolella. Tämä tosiasia on huomioitu myös toiminnallisten tavoitteiden arvioinnissa, jossa katsetta suunnataan Porin kaupungin vastuulle jääviin toimintoihin.

Palvelulupaus

Porin kaupungille oli edelleen vuodelle 2022 asetettu vain yksi palvelulupaus, *Porissa Suomen sujuvimmat prosessit*.² Perusturvassa ja sivistystoimialalla palvelulupaus ei kaikilta osin täytynyt. Perusturvan osalta lupaus oli yksilöity enintään seitsemän vuorokauden odotusajaksi kiireettömälle lääkärin vastaanotolle. Tavoiteaika alittui Merikarvialla ja saavutettiin Läntisessä sote-keskuksessa muiden toimipaikkojen ylittäessä keskimääräisen seitsemän vuorokauden tavoiteajan. Sivistystoimialan osalta palvelulupaus oli kohdennettu varhaiskasvatukseen lupauksena järjestää päivähoitopaikka kiireellisissä tapauksissa viikon sisällä hakemuksesta.

Palvelulupauksen toteutumiseen varhaiskasvatuksessa vaikuttaa etenkin päivähoitopaikan hakemisen ajankohta. Keväällä palvelulupaus viikon sisällä järjestävästä hoitopaikasta on ollut vaikeinta toteuttaa.²

Elinvoima- ja ympäristötoimiala oli kohdistanut sujuvimpien prosessien lupauksen kaavoitukseen sekä rakennusvalvonnan lupatoimintaan. Tavoitteena oli, että kaavoituksen ja lupaprosessien palveluvasteen nopeus on alle C10-kaupunkien mediaanin.² Elinvoima- ja ympäristötoimialan osalta tarkastuslautakunta toistaa vuoden 2021 arvionsa siitä, ettei palvelulupauksen toteutumista pystytä edelleenkään arvioimaan. Mittarin osalta toimialalta on kerrottu, ettei vertailtavia lukuja muista kaupungeista ole ollut saatavilla tilinpäätöshetkeen mennessä.² Tarkastuslautakunta kehottaa pohtimaan valitun mittarin tarkoituksenmukaisuutta.

2.3. Toimialat ja Porin palveluliikelaitos

Toiminnallisten tavoitteiden toteutumista on tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhteydessä tarkasteltu eniten rahaa kuluttavien TOP 11 -prosessien osalta. Toiminnallisten tavoitteiden seuranta oli myös vuonna 2021 rajattu samoin perustein valittujen prosessien tarkasteluun.

Elinvoima- ja ympäristötoimiala

Elinvoima- ja ympäristötoimialalle oli suoraan osoitettu kolme toiminnallista tavoitetta.

Tavoite 1. Elinvoima- ja ympäristötoimiala selvittää mahdollisuutta muuttaa vapaa-ajanasunnon käyttötarkoitusta vakituiseksi asunnoksi Porin kaupungin alueella. Asiaa on selvitetty vuoden 2022 aikana ja käsitelty kaupunginhallituksessa syyskuussa, josta se kuitenkin palautettiin jatkovalmisteluun.² Tavoite on siis toteutunut siltä osin, että asiaa on selvitelty, mutta asiaa ei ole vielä ratkaistu.

Tavoite 2. Kaupungin kiertotalouden strategian valmistuminen toimenpiteineen ei ole toteutunut vuoden 2022 aikana, vaan asia on vielä kesken. CIRCWASTE-hankkeessa valmisteltu kiertotalouden tiekarttaluonnos on tarkoitus viedä kaupunginhallituksen käsittelyyn kesäkuussa 2023.²

Tavoite 3. Kaupunkikehityksen 12 kärkikohteen toimintamallin käyttöönotto on toteutunut ja jokaiselle kohteelle on nimetty vastuhenkilö.²

Talousarviossa 2022 oli uutena toiminnallisena tavoitteena kilpailukyvyyn ja elinvoiman kannalta olennaisiin kärkikohteisiin panostaminen ja tavoitteiden edistäminen. Tavoitteen ensimmäisenä osana esiteltiin kaupunkikehityksen kahdentoista kärkikohteen toimintamallin käyttöönotto. Talousarviossa eri kärkikohteille oli esitetty yksilöityjä tavoitteita myös vuodelle 2022, mutta aihepiiri kuitataan tilinpäätöksen yhteydessä esiteltyssä toiminnallisten tavoitteiden osiossa varsin kevyesti. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota etenkin matkailuteeman alla olleiden rakennushankkeiden kohtaloihin vuoden 2022 aikana. Kalifornia-Kirjurinluoto alueelle oli suunniteltu muun muassa saunapalveluiden järjestämistä yksityisen toimijan kanssa yhtenä uimarannan kehittämiskohteena. Yyterin osalta tavoitteena oli inforakennuksen suunnittelu ja rakentamisen käynnistäminen. Urheilukeskus-Porin metsä alueelle oli kirjattu muun muassa uuden palloiluhallin suunnittelun jatkaminen. ¹ Kaksi ensimmäiseksi mainittua hanketta joutuivat luvitusasioiden vuoksi vastatuuleen ja kolmas muihin myrskyihin.

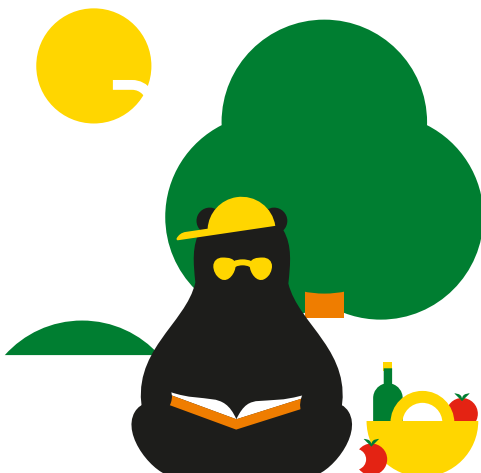
Tekninen toimiala

Teknisen toimialan osalta asetetut tavoitteet liittyivät tilatehokkuuteen.

Tavoite 1. Kaupungin kiinteistöohjelman laatiminen ei toteutunut asetetussa tavoiteajassa vuoden 2022 loppuun mennessä. Kiinteistöohjelman valmistelu on kuitenkin käynnissä ja asiakirjasta on saatu valmiiksi noin puolet. ²

Tavoite 2. Kaupungin käytössä olevien tilojen tehokas käyttö, jonka toimenpiteeksi oli määritelty tarpeettomien kiinteistöjen kehittäminen, myyminen, purkaminen tai vuokraaminen. Toteutumisen osalta kerrotaan kahdesta myydystä ja kahdesta puretusta kohteesta sekä yhdestä vuokratiloista luopumisesta. ² Tarkastuslautakunta muistuttaa tavoitteille asetettavista selkeistä mittareista, joita tavoitteen 2 osalta voisi edelleen kehittää.

Tavoite 3. Kustannussäästöt luovuttavista tiloista ja toteutuneet kaupat myydystä tiloista 200 000 euroa vuodessa. Tavoite on toteutunut. ²

Perusturva

Perusturvan osalta toiminnallisten tavoitteiden käsittely rajataan arviointikertomuksessa toteutumattomiin tavoitteisiin. Porin perusturva on vuoden 2023 alusta siirtynyt osaksi Satakunnan hyvinvointialuetta ja näin ollen kehitystoimet ovat jatkossa hyvinvointialueen vastuulla.

lääkäiden palvelut

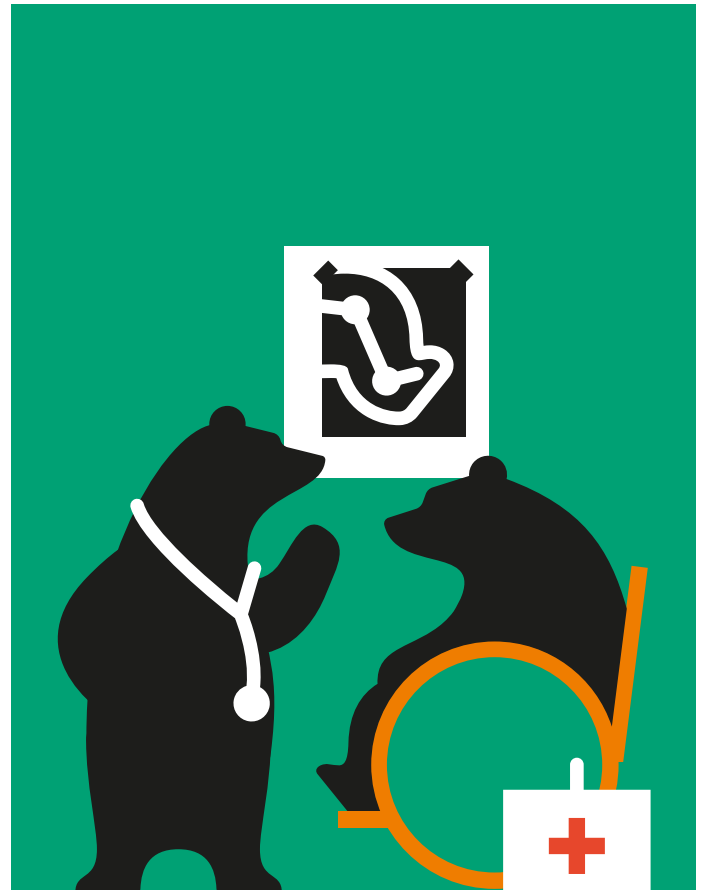
lääkäiden palveluissa asetetuista neljästä tavoitteesta toteutui yksi. Tavoite yhteistoiminta-alueen ikäihmisten 94 prosentin kotona asumisesta ei toteutunut, tosin tavoiteltu vuosi tähän on vasta vuosi 2024 ja kotona asuvien prosenttiosuus oli 91,23 vuonna 2022. Tavoitteena ollut ympärivuorokautisten hoitopaikkojen vähentäminen niin, että iäkkäitä asui 6 prosenttia ympärivuorokautisessa hoivassa, ei toteutunut. Lisäksi tavoite omaishoidon 75 vuotta täyttäneiden asiakkaiden määrän kasvusta 7 prosenttia vuosittain on ilmaistu hieman epäselvästi. Tulokseksi kerrotaan ikäryhmässä olevien, kotona asuvien omaishoidon tuen asiakkaiden kokonaismääräksi 3,49 prosenttia. ²

Vammaispalvelut

Vammaispalvelujen seitsemästä asetetusta tavoitteesta toteutui kaksi. Tavoite asumisen ja kuljetuspalvelujen kustannusten alenemisesta/asiakas ei toteutunut. Tavoite yleislakien (sosiaalihuoltolaki) mukaan tehtyjen palvelupäätösten määrän nostamisesta ei toteutunut. Tavoite henkilökohtaisen budjetoinnin piirissä olevan asiakasmäärän kasvusta kymmenellä asiakkaalla vuoteen 2020 verrattuna ei toteutunut. Tavoitteena oli myös järjestää henkilökohtaisen avun palvelua omana tuotantona rekrytoimalla 5 avustajaa/vuosi uusille asiakkaille. Tavoite ei toteutunut, tosin neljä kotitiimiläistä auttavat asiakkaita heidän arjessaan. Lisäksi tavoitteen toteutumista itsenäisesti asuvien asiakkaiden määrän kasvattamisesta kymmenellä asiakkaalla vuoteen 2020 verrattuna ei pystytty käytössä olevien tilastojen avulla arvioimaan. ²

Lastensuojelu

Lastensuojelun asettamista tavoitteista on saavutettu kaksi. Tavoitteiden osalta ei pystytty arvioimaan systeemisen työtteen käyttöönottoa koko lastensuojelussa vuoden 2023 loppuun mennessä, sillä kuvauksesta ei käynyt ilmi, kuinka monta tiimiä kaiken kaikkiaan on tavoitteena luoda. Myöskään tavoitetta siitä, onko sähköinen perhekeskus perustettu vuoden 2023 loppuun mennessä ei pysty vielä keväällä 2023 arvioimaan. Tavoite kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden enintään 2 prosentin osuudesta ikäluokassa toteutui osittain. Porissa osuus oli 2,9 prosenttia, mutta muualla perusturvan alueella ylettiin tavoitteeseen. Tavoite lastensuojelun asiakasmäärän vähentymisestä ei toteutunut vaan asiakasmäärä kasvoi vertailuvuoteen 2019 nähden. Nuorten psykiatrisen erikoissairaanhoidon läheteiden määrä ei vähentynyt tavoiteltua viittä prosenttia, mutta vähentyi kuitenkin 3,4 prosenttia. ²

Psykososiaaliset palvelut

Psykososiaalisten palvelujen kahdeksasta asetetusta tavoitteista toteutui puolet. Päivä- ja työtoimintojen käyttö ei koronasta johtuen kasvanut tavoitteiden mukaisesti. Tavoitte siirtymisistä työkokeiluun, työhön tai opiskelemaan jäi puolitiehen asetetusta tavoitteesta. Myöskään asumispalvelujen puolella tavoite siitä, että kustannukset eivät kasva käynnistämiskustannuksia enempää, vaikka asiakasmäärä kasvaa, ei toteutunut. Selitykseksi annettiin se, ettei omaa yksikköä perustettu vuoden 2022 aikana. Myöskään tavoitteena ollutta nuorten ja lapsiperheiden päihde- ja mielen-terveysongelmien ehkäisemiseksi tehtävää suunnitelmaa ja toimenpideohjelmia ei laadittu. ²

Avosairaanhoito ja terveydenhuolto

Tavoitteiden toteutumista on vaikea arvioida annettujen vastausten perusteella. Jatkossa tulisi kiinnittää huomiota täsmällisempiin mittareihin tai vaihtoehtoisesti selkeämpään tulosten raportointiin, mikäli yksikkö katsoo tavoitteet saavutetuiksi.

Sairaalapalvelut ja Akuutti kotikeskus

Asetetuista tavoitteista toteutui neljä ja toteutumatta jäi kaksi tavoitetta. Toteutumatta jäi tavoite siitä, että odotusmaksuja ei jouduta ollenkaan maksamaan vuonna 2022. Maksujen kertymää on kuitenkin onnistuttu alentamaan. Myöskään tavoite Akuutti kotikeskuksen asiakaskontaktien hoitamisesta 90-prosenttisesti kotona ei toteutunut. ² Mittarin osalta kerrotaan, että kohti tavoiteprosenttia edetään systemaattisesti, mutta tarkkaa arvoa mittarin tilanteesta ei tässä yhteydessä ole kerrottu.

Suun terveydenhuolto

Asetuista tavoitteista ainoastaan paikkaustoimenpiteiden vähentäminen alle 18-vuotiailla voidaan tulkita toteutuneen lähes tavoitteiden mukaisesti. Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tavoite toteutui kokonaan ja paikkaustoimien osalta osittain. Kolme toteutumatta jäänyttä tavoitetta kohdistuivat ikäihmisiin ja aikuisväestöön. Syiksi kerrottiin Lifecaren raportointiongelmia valittujen mittareiden seurannan osalta sekä henkilöstöressurssien rajallisuus. ²

Sivistystoimiala

Perusopetus

Perusopetuksen tavoitteeseen 1 Lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyä, oli asetettu viisi erillistä osatavoitetta. ² Kokonaisuudessaan tarkastuslautakunta haluaa kiinnittää huomiota asetettavien mittareiden selkeyteen. Esimerkiksi mittari *perusturvan tuottamien perhetyöntekijöiden ja muiden ammattilaisten määrä kouluilla* ei ole tarkennettu oliko tavoitteena kasvattaa näiden työntekijöiden määrää vai pitää se ennallaan. Määrä pysyi ennallaan, mutta tavoitteen toteutumisen arviointi jää tulkinnan varaan. Sama koskee koko tavoitteen 1 mittareita. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että muut asetetut tavoitteet paitsi *oppilasmäärä suhteutettuna koulukuraattorien ja koulupsykologien määrään*, ovat toteutuneet.

Perusopetuksen tavoitteeseen 2 Opetus on laadukasta ja taloudellisesti tuotettua, oli asetettu viisi mittaria. Mittarin neljä erityisen tuen oppilaiden määrä *erityiskouluissa/ yleisopetuskouluissa*, erityisen tuen oppilaiden määrä on vähentynyt eli tavoite on toteutunut. Myös mittarin viisi *koulutuspäivien määrä opettajaa kohden*, voidaan todeta koulutuspäivien lisääntyneen alakouluissa ja erityiskouluissa, mutta toisaalta laskeneen yläkouluissa ja yhtenäiskouluissa. ² Mittarin kolme osalta ei pystytäkään arviointia, sillä vertailua luokkakokojen muutoksista ei esitetä, vaan tyydytään kertomaan, että luokkien kokoja ja määriä on optimoitu neljän koulun alueilla.

Mittareiden yksi ja kaksi osalta voidaan olettaa tavoitteiden toteutuneen, jos tarkoituksena oli lisätä kustannuksia oppilasta kohden sekä vähentää oppilasmääriä opetustuntia kohden. Mittareiden asettamisessa pitää lisätä tarkkuutta, sillä raportoinnin perusteella ei nyt voi olla kaikilta osin varma, mihin suuntaan niiden arvoja tavoitellaan.

Perusopetuksen tavoitteessa 3 Kaikki oppilaat löytävät opiskelupaikan peruskoulun jälkeen, oli asetettu kolme mittaria. Sama mittarien epätarkkuus koskee myös tavoitetta kolme. Mittari 1 on *oppilasmäärä/opinto-ohjaaja*, jonka arvoksi on kerrottu 255 oppilasta/opinto-ohjaaja. ² Mikä on tavoitearvo? Pelkkä lukuarvon ilmoittaminen ei kerro mitään, onko tavoite saavutettu vai ei. Mittari kaksi oli *joustavan perusopetuksen oppilasmäärä*, jonka kerrotaan pienentyneen edellisistä vuosista. Mikäli tämä kertoo joustavan perusopetuksen tarpeen vähenemisestä, luku voidaan tulkita positiiviseksi. Mikäli taas luku kertoo esimerkiksi kynnyksestä hakeutua jopo-luokalle, luku ei ole positiivinen asia. Mittari 3 on *vaille toisen asteen opiskelupaikkaa jääneiden yhdeksäluokkalaisten määrä*, jonka arvoksi kerrotaan kaksi oppilasta. ² Luku on pieni, mutta jos tavoite oli nolla, sitä ei saavutettu.

Lukiokoulutus

Lukiokoulutuksen tavoitteelle 1 Porin lukion vetovoimaisuuden ja laadun varmistaminen tavoitteeksi oli asetettu mittarien ja seurantajärjestelmien luominen lukiolain edellyttämällä tavalla. Tavoitetta ei ole vielä saavutettu, lukiossa luodaan parhaillaan hankerahoituksella laatukäsikirjaa. ²

Lukiokoulutuksen tavoitteelle 2 Oppivelvollisuuslain edellyttämät toiminnalliset muutokset toteutetaan, on asetettu mittariksi *lukiopudokkaiden lukumäärä*. Mittarin seurannan ohella lukiossa on luotu neljä eri toimenpidettä lukiopudokkaiden estämiseksi. Pudokkaiden osuudeksi ilmoitetaan 1,2 prosenttia. ²

Lukiokoulutuksen tavoite 3 Lukiolain uudistuksen edellyttämän korkeakouluysteistyön vahvistaminen on saanut mittarikseen *Lukioaikana korkea-asteen opintoihin osallistuneiden opiskelijoiden lukumäärän*. Tavoitetta on lähdeetty toteuttamaan muun muassa Koulutusaste korkeammaksi – myös Satakunnassa seudullisen yhteishankkeen avulla. Porin lukion opiskelijoista useita kymmeniä on osallistunut ainakin Satakunnan ammattikorkeakoulun tradenomiopintojen väyläkoulutukseen. ²

Lukiokoulutuksen tavoitteelle 4 Aikuislukion tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäminen on asetettu mittariksi *valmistuneet ylioppilaat ja aineopiskelijoiden suoritusten opintopistemäärät*. Ylioppilastutkintoja suoritettiin aikuislukiossa 18 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin, ylioppilastutkinnon suoritti 18 opiskelijaa. Opintopisteitä on suoritettu 248. ²

Varhaiskasvatusyksikkö

Varhaiskasvatusyksikön asettamasta kolmesta tavoitteesta toteutui yksi. Tavoite omien yksiköiden käyttöasteen nostosta ei toteutunut ja syyksi ilmoitettiin tiukentuneet lainsäädäntövaatimukset. Tästä johtuen on ollut vaikeuksia toteuttaa varhaiskasvatuslain mukaisia ryhmäkokoja. Myöskään tavoite lapsikohtaisen vuosittaisen kokonaiskustannuksen vähenemisestä ei toteutunut. ²

Porin Palveluliikelaitos

Palveluliikelaitos jatkoi edelleen jo vuonna 2016 aloitettua työtä hävikkiruuun vähentämiseksi. Syksyn 2022 aikana hävikin seuranta tehostettiin Biovaaka-sovelluksella ja Aromi 14 -toiminnanohjausjärjestelmällä. Tulokset hävikin estämiseksi olivat positiivisia sekä perusturvassa että sivistystoimialalla. Vuoden 2023 aikana Aromi 14 -järjestelmän kautta otetaan käyttöön jatkuva hävikin seuranta. ²

Lisäksi Palveluliikelaitos jatkoi vuonna 2017 aloittamaansa käytäntöä vuosittaisesta toimintayksikön palkitsemisesta. Vuosittain palkinnon saa yksikkö, joka on toiminnallaan kehittänyt liikelaitoksen työtä. Palkinnon vuodelta 2022 saivat henkilöt, jotka osallistuivat pintahygieniamittausten kehittämiseen korkean hygienian kohteissa. ²

Yhteenvetona kaupungin palvelulupauksesta *Porissa Suomen sujuvimmat prosessit* tarkastuslautakunta toteaa tavoitteiden saavuttamisessa olevan vielä kehitettävää. Yksikään tavoitteessa mukana olleista toimialoista ei täysin yltänyt asettamaansa tavoitteeseen.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko Porin kaupungissa kärkihankkeisiin nimettyjen rakennushankkeiden valmistelu tehty riittävän huolellisesti? Miten varmistetaan 12 kärkikohteen toimintamallin painoarvo jatkossa?

Tarkastuslautakunta toistaa vuoden 2021 arviointikertomuksen huolensa siitä, että eniten kustannuksia tuottavien TOP 11 -prosessien ulkopuolelle jääminen saattaa jättää tärkeitä kokonaisuuksia kaupunginvaltuuston ohjauksen ulkopuolelle. Sivistystoimiala on hyvinvointialueuudistuksen jälkeen Porin kaupungin suurin toimiala. Toiminnalliset tavoitteet oli asetettu TOP 11 -prosessien perusteella, jolloin tavoitteiden ulkopuolelle jäivät sivistystoimialalta kaikki muut yksiköt paitsi varhaiskasvatus ja opetusyksikkö. Sen sijaan vuonna 2021 huomion kohteeksi otetulle elinvoima- ja ympäristötoimialalle oli nyt asetettu kolme toiminnallista tavoitetta, joiden toteutumisesta toimiala raportoi.

Tarkastuslautakunta muistuttaa asetettujen tavoitteiden ja mittareiden valinnan merkittävydestä, jotta kaupunkistrategian ohjausvaikutus niiden taustalla toimii. Asia on hyvä pitää mielessä käännettäessä katseet kohti vuotta 2023, kun uuden Pori 2030 -strategian mukaisesti tavoitellaan paikkaa sujuvan arjen ja kestävän kasvun kotikaupunkina.

LÄHTEET, TOIMINNALLISET TAVOITTEET:

- 1) Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022-2024, Porin kaupunginvaltuuston hyväksymä 15.11.2021.
- 2) Tilinpäätös 2022.
- 3) Pori 2030 -strategia, Sujuvan arjen ja kestävän kasvun kotikaupunki.
- 4) Talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023-2025, Porin kaupunginvaltuuston hyväksymä 14.11.2022.

2.4. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Talousarvio vuodelle 2022 vahvistettiin Porin kaupunginvaltuustossa 15.11.2021. **Porin kaupungin vuosikatteeksi** talousarviossa arvioitiin 22,6 miljoonaa euroa. Toteutunut vuosikate oli 23,1 miljoonaa euroa. Toteuma oli 0,5 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota ja 2,2 miljoonaa euroa edellisvuotta vahvempi eikä kuitenkaan riittänyt kattamaan poistojen määrää. **Kaupunkikonsernin vuosikate** oli 94,4 miljoonaa euroa (82,4 miljoonaa euroa vuonna 2021), joten konsernin vuosikate nousi 12,0 miljoonaa euroa edellisestä vuodesta. ¹

Verotulot olivat vuonna 2022 360,4 miljoonaa euroa. Verotulot toteutuivat 10,6 miljoonaa euroa talousarviota suurempina ja 18,5 miljoonaa euroa edellistä vuotta korkeampana. Kunnallisverotulot kasvoivat 14,7 miljoonaa euroa. Kaupungin vuosikate oli 291 euroa/asukas vuonna 2022 ja nousi 41 euroa/asukas edellisestä vuodesta. Konsernin vuosikate nousi 1 135 euroon asukasta kohti, missä lisäystä on 148 euroa edellisvuoteen. ¹

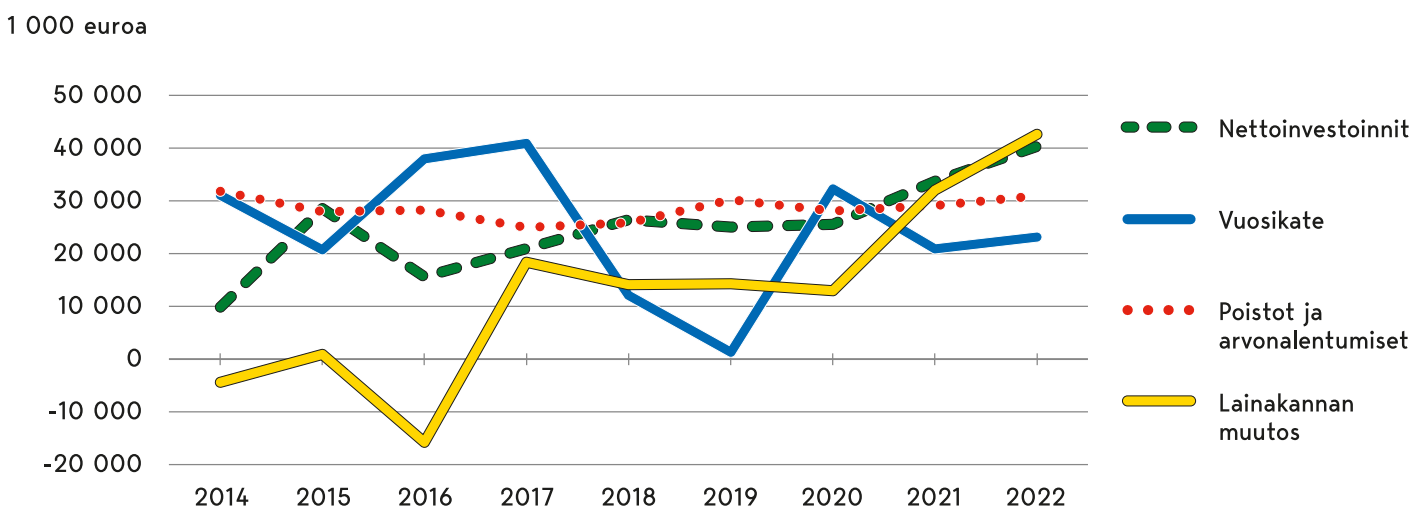
Vuonna 2022 kaupungin vuosikate oli 74,7 prosenttia poistoista, kun edeltävänä vuonna luku oli 71,8 prosenttia.

Vuosikatteen ollessa poistoista 100 prosenttia, oletetaan kunnan tulorahoituksen olevan riittävä. **Poistot** kuvaavat keskimääräistä vuosittaista korvausinvestointitarvetta. Mikäli vuosikate kattaa ne, kunnan ei tarvitse velkaantua tai realisoida omaisuuttaan pitääkseen olemassa olevat palvelujen tuotantovälineet toimintakunnossa. ¹

Vuosikate on käyttötaloudesta ylijäävä rahamäärä, joka voidaan käyttää investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Yleisesti kunnan tulorahoitus katsotaan riittäväksi, mikäli vuosikate on siitä vähennettävien suunnitelman mukaisten poistojen suuruinen. ¹

Vuonna 2022 toteutuneet investointimenot vaihtelivat lajeittain suhteessa muutettuun talousarvioon. Irtain ja muut investoinnit toteutuivat noin 44-prosenttisesti, infrastruktuuri-investoinnit 84-prosenttisesti sekä tilainvestoinnit 80-prosenttisesti. Nettoinvestoinnit ilman liikelaitoksia toteutuivat noin 74-prosenttisesti 44,7 miljoonan euron suuruisena ja poikkeama muutettuun talousarvioon oli noin 16,1 miljoonaa euroa. Muutetussa talousarviossa investointimenojen arvioitu loppusumma oli lähellä alkuperäistä eroten siitä miljoonalla eurolla. Infrarakentamisen puolella investointeja tehtiin noin 12,9 miljoonalla eurolla.

Porin kaupungin nettoinvestoinnit, vuosikate, poistot ja lainakannan muutos

Lähde: Porin kaupungin tilinpäätökset 2014–2022

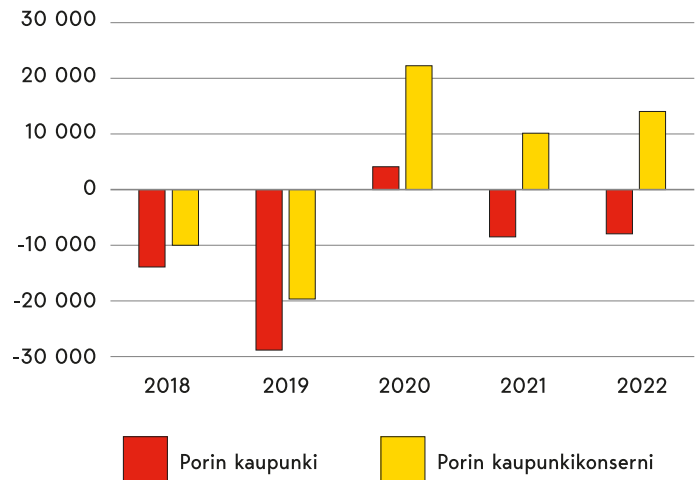
Suurimmat kohteet olivat Pohjoisväylä 3,1 miljoonaa euroa, katujen perusparantaminen 2,7 miljoonaa euroa, Jokikeskushanke 1,8 miljoonaa euroa sekä katuvalaistuksen saneeraus miljoona euroa. Alkuperäiseen talousarvioon nähden infrastruktuuriin kohdistuvien investointien määrärahasta jäi käyttämättä 2,5 miljoonaa euroa. ¹

Tiloihin kohdistuvista investoinneista suurimpia olivat uudisrakennukset, Pohjois-Porin monitoimitalo 9,9 miljoonaa euroa ja Vähärauman monitoimitalo 6 miljoonaa euroa. Alkuperäiseen talousarvioon nähden tilojen ja infrastruktuurin investointeihin budjetoiduista varoista jäi käyttämättä 9,1 miljoonaa euroa. Syyksi on raportoitu hankkeiden aikataulumuutosten ohella keskeytetyn palloiluhallihankkeen osuus 3,7 miljoonaa euroa. Teknisen toimialan kiinteistöjen korjausinvestoinneista suurimmat olivat Porin Lyseon miljoonan euron tilamuutokset, Reposaaren alueen palvelumuotoiluun käytetyt 0,8 miljoonaa euroa sekä Ulasoorintie 9 tilamuutoksiin käytetyt 0,6 miljoonaa euroa. Kaupunginsairaalan A-rakennuksen peruskorjaukseen käytettiin puoli miljoonaa euroa, harjoitushallin korjauksen samoin puoli miljoonaa euroa ja Kallelan koulun saneeraukseen Myötätuulen käyttöön 0,4 miljoonaa euroa. ¹

Porin kaupungin tilikauden tulos oli -7,8 miljoonaa euroa (-8,2 miljoonaa euroa vuonna 2021). **Kaupunkikonsernin tilikauden ylijäämä** oli 14,0 miljoonaa euroa (10,2 miljoonaa euroa ylijäämää vuonna 2021). Sekä vuoden 2022 kaupungin negatiivinen tulos, että kaupunkikonsernin tilikauden ylijäämä paranivat hieman edellisen vuoden tilinpäätösluvuista. ¹

Kaupungin ja konsernin yli- ja alijäämä 2018–2022 (teur)

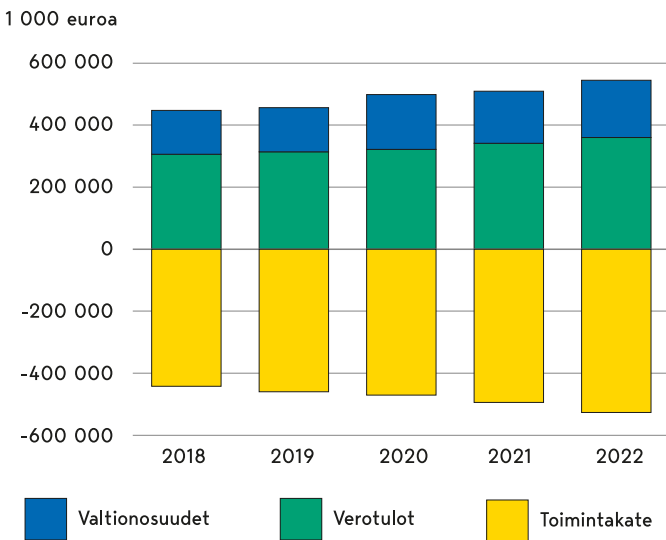

Lähde: Porin kaupungin tilinpäätökset 2018–2022

Porin kaupungin toimintakate oli -526,6 miljoonaa euroa ja toteutui 10,4 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarvioita heikompana sekä 32,4 miljoonaa euroa edellisvuotta huonompana. Kaupunkikonsernin toimintakate oli -524,6 miljoonaa euroa ja laski puolestaan 20,5 miljoonaa euroa edellisestä vuodesta. **Toimintakate on toimintakulujen ja -tuottojen erotus.** Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla. ¹

Porin kaupungin valtionosuudet, verotulot ja toimintakate vuosina 2018–2022

Lähde: Porin kaupungin tilinpäätökset 2018–2022

Henkilöstökulut olivat yhteensä 294,5 miljoonaa euroa ja ne olivat 8,1 miljoonaa euroa suuremmat kuin vuonna 2021. Vakinaisen henkilöstön vaihtuvuus kasvoi eläköitymisten ja irtisanoutumisten kiihtymisen myötä runsaalla prosenttiyksiköllä 8,7 prosenttiin. Vakinaisen henkilöstön määrä oli vuoden lopussa 5 087 henkilöä eli 146 henkilöä enemmän kuin vuonna 2021. Määräaikaisen henkilöstön määrä vähentyi puolestaan 174 henkilöllä ollen vuoden lopussa 988. Työllistettyjen määrä väheni noin parilla kymmenellä ollen vuoden lopun 132 henkeä. Sekä vanhuus- että työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden määrät kasvoivat edellisestä vuodesta. ¹

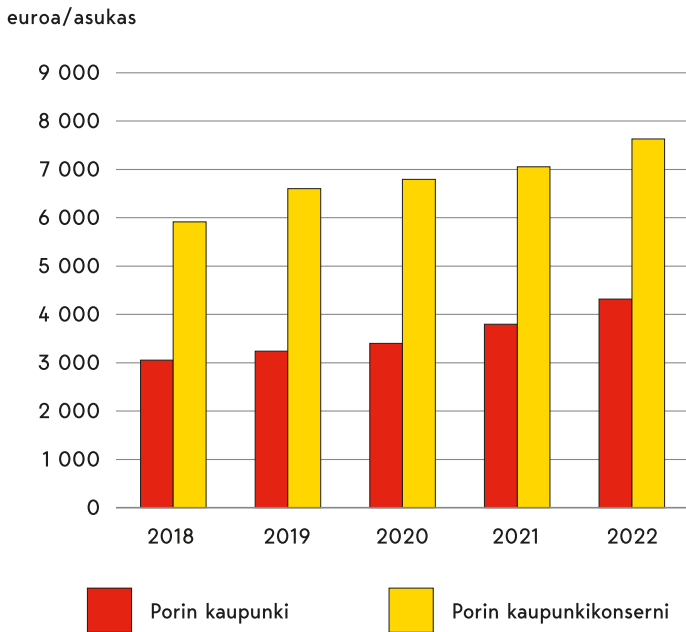
Ulkoisten palvelujen ostot olivat 314,7 miljoonaa euroa ja kasvoivat lähes kahdeksalla prosentilla eli 22,8 miljoonalla eurolla edellisvuodesta. Ulkoisten palveluiden ostojen kasvuvauhti on ollut henkilöstökuluihin verrattuna selvästi nopeampaa. Ulkoisten palveluiden ostojen määrä oli 42,8 prosenttia kaupungin toimintakuluista, jossa oli kasvua vajaa prosenttiyksikkö edellisvuodesta. ¹

Vuonna 2022 kaupunkikonsernin kokonaistoimintakulut olivat 982,7 miljoonaa euroa, mikä on 60,9 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisenä vuonna. Toimintatuotot kasvoivat edellisvuodesta 36,8 miljoonaa euroa ollen 454,8 miljoonaa euroa. ¹

Porin kunnallisverotuottoa kertyi talousarvion mukaisesti yhteensä 308,2 miljoonaa euroa eli 14,7 miljoonaa euroa edellisvuotta enemmän. Kunnallisveroprosentti pysyi vuosien 2019 ja 2021 korotusten jälkeisessä 21,00 prosentissa. Valtionosuudet olivat yhteensä 145,9 miljoonaa euroa, kun ne vuonna 2021 olivat 167,4 miljoonaa euroa. Valtionosuudet toteutuivat kokonaisuudessaan talousarvion mukaisena. ¹

Tilinpäätösajankohtana kaupungin lainamäärä oli 359,6 miljoonaa euroa eli 4 320 euroa/asukas, kun se 2021 vuoden lopussa oli 3 797 euroa/asukas. Kaupungin lainakanta kasvoi kiihtyvällä tahdilla, vuonna 2022 42,7 miljoonalla eurolla eli 13,5 prosenttia edellisestä vuodesta. Konsernin lainat kasvoivat nekin reippaasti 7,9 prosenttia edellisestä vuodesta. Konsernilainaa Porissa oli tilinpäätöksen mukaan yhteensä 635,2 miljoonaa euroa eli 7 631 euroa/asukas vuonna 2021 (7 035 euroa/asukas vuonna 2021). ¹

Kaupungin ja konsernin lainakanta per asukas vuosina 2018–2022

Lähde: Porin kaupungin tilinpäätökset 2018–2022

Vuoden 2022 lopussa Porin kaupungin antamia vastuositoumuksia samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen ja muiden puolesta oli yhteensä 116,3 miljoonaa euroa, mikä oli 1,6 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisvuonna. Näistä samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta annettuja takauksia oli 112,6 miljoonaa euroa eli 96,8 prosenttia.¹

Alkuperäinen 6,4 miljoonaa euroa alijäämäinen tulostavoite ei ollut kovin kunnianhimoinen. Tosin tätäkään tavoitetta ei aivan saavutettu. Tarkastuslautakunta seuraa valtuustosopimuksen mukaisten talouden tasapainotustoimenpiteiden vaikuttavuutta.

Tarkastuslautakunta esittää vakavan huolensa Porin kaupungin vuosia paisuneesta lainakannasta yhdistettynä nouseviin korkoihin ja hyvinvointialueuudistuksen jälkeisen ajan pienentyneeseen kuntatalouden volyymiin.

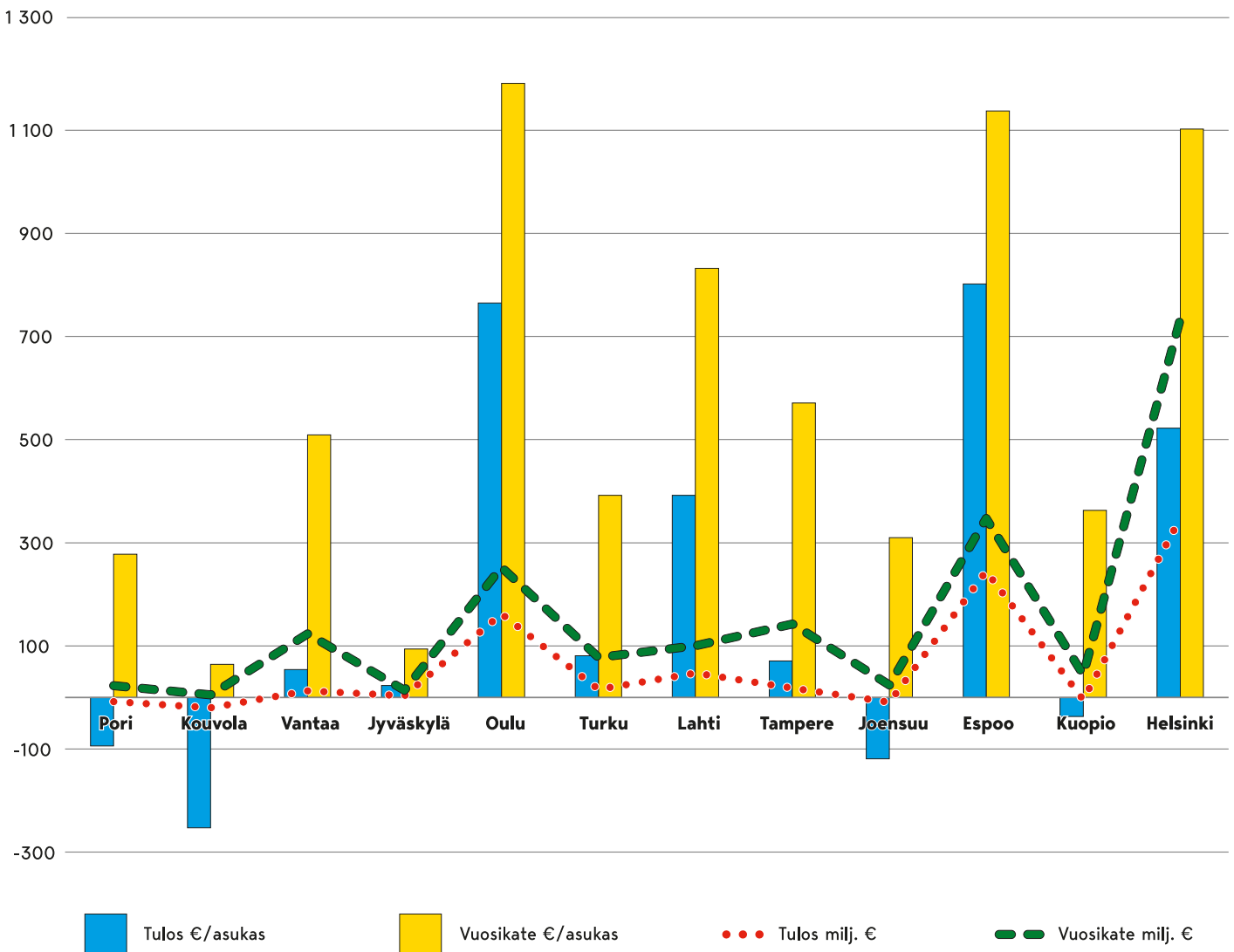
2.4.1. Suurten kaupunkien vertailu

Suomen 12 suurimman kaupungin vuosikatteita ja tilikauden tuloksia vertailtaessa erottuu Porin kaupungin taloudellinen tilanne tutun alavireisenä. Porin kaupungin tulos oli -94 euroa asukasta kohti ja oli vertailussa kolmanneksi matalin. Vuosikatteellakin mitaten kaupungin taloudellinen tilanne on totutusti vaatimattomimmasta päästä. Kaupungin vuosikate vuonna 2022 asukasta kohti oli 278 eurolla samoin kolmanneksi pienin verokkikaupungeista. Vuonna 2022 Kouvola, Joensuu, Pori ja Kuopio tekivät negatiivisen tuloksen, kun vuonna 2021 muiden paitsi Porin tulos oli

positiivinen. Suurten kaupunkien vertailutiedot on kerätty kaupunkien tilinpäätöstiedosta.²

Vuonna 2022 Porin kaupungin lainat per asukas olivat vertailussa kolmanneksi suurimmat eli 4 320 euroa. Porin kaupungin lainakanta oli vuodessa kasvanut 524 euroa asukasta kohti eli 13,8 prosenttia. Kaupunkikonsernin lainat olivat edelleen kolmanneksi pienimmät eli 7 631 euroa asukasta kohti. Suurten kaupunkien joukosta erityisesti Oulun, Espoon ja Lahden positiivisia tuloksia avittivat vuonna 2022 SOTE-kiinteistöjen myynnit.²

Suurten kaupunkien vuosikate ja tulos vuonna 2022

Kuntien taloudellista tilannetta on tapana arvioida velkamäärän mukaan. Lyhytaikaisia lainoja käyttämällä rahavarat voidaan pitää kohtuullisen pieninä, millä on alentava vaikutus velkamääriin. Sama vaikutus on, kun kunnat hankkivat omassa käytössä olevia tiloja vuokraamalla tai elinkaarisopimuksilla. Näistä syistä pelkkä velkamäärä ei välttämättä anna oikeaa kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Rahoitusarvopaperit voidaan rinnastaa rahavaroihin, koska ne ovat helposti muutettavissa rahavaroiksi. Jäljempänä olevassa rahoitusvarallisuutta kuvaavassa taulukossa edellä mainitut tekijät on yhdistetty ja lopputulos osoittaa näillä tekijöillä syntyvän **nettovarallisuusaseman**. Suomen 12 suurimman kaupungin joukossa Porin kaupungin rahoitusvarallisuus oli viidenneksi pienin, -5 214 euroa asukasta kohti. Parannusta tähän oli edellisestä vuodesta tullut 352 euroa. ² Rahoitusvarallisuuden vertailu osoittaa pelkän velkamäärän tarkastelun sijaan kuvaavammin kaupungin vähäisten rahojen ja pankkisaamisten, maltillisen rahoitusarvopaperiomaisuuden sekä toisaalta suurehkojen leasing-

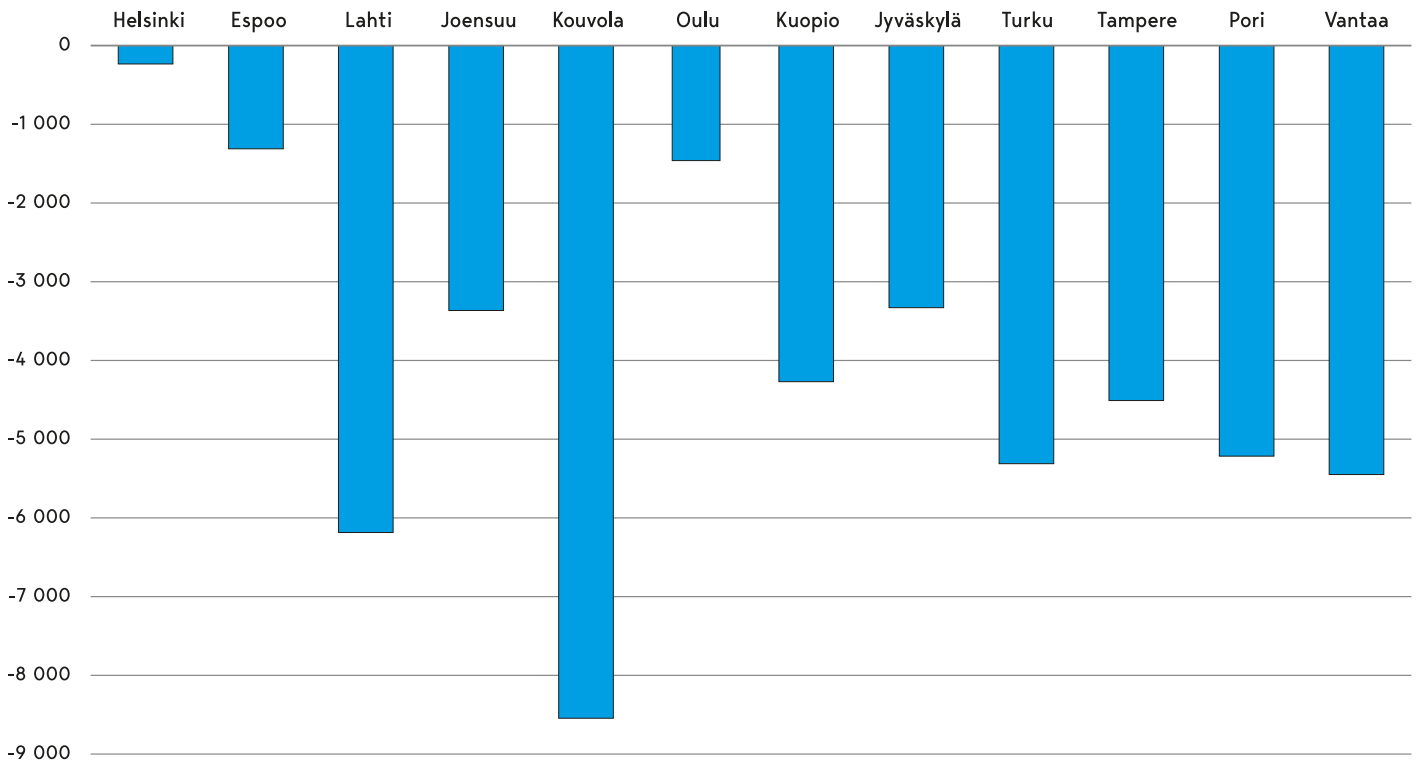
elinkaari- ja pitkäaikaisten vuokravastuiden merkityksen kaupungin nettovarallisuusaseman muodostumisessa.

Tilinpäätöstietoja vertailemalla voidaan todeta Porin kaupungin taloudellisen tilan kuuluvan muutaman negatiivisen tuloksen tehneen kaupungin kanssa valitettavan heikkoon joukkoon.

Kaupunkien välistä nettovarallisuusasemaa tarkasteltaessa Pori sijoittuu siinäkin suurten kaupunkien heikompaan puoliskoon.

Tarkastuslautakunta on vuosien ajan korostanut toiminnallisten ja taloudellisten tehostustoimien kiireellisyyttä. Nouseva korkotaso, inflaatiokehitys ja hyvinvointialueuudistuksen jälkeinen uusi kaupunkirakenne asettavat uusia haasteita tervehdyttämistoimille.

Rahoitusvarallisuus vuonna 2022, euroa/asukas

2.4.2. Vuoden 2022 talousarvion ja tilinpäätöksen vertailu

Talousarviossa 2022 asetettu alkuperäinen tulostavoite oli 6,4 miljoonaa euroa alijäämäinen. Kaupungin tulos vuodelta 2022 oli 7,8 miljoonaa euroa alijäämäinen. Tilinpäätös toteutui noin 1,6 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota heikommin. Vuoden aikana kaupunginvaltuusto myönsi lisämäärärahaa sivistystoimialalle 2,9 miljoonaa euroa ja toimialoille kohdistamattomiin eriin 1,2 miljoonaa euroa. Kaikki talousarviomuutokset huomioiden tulostavoite laski vuoden aikana -12,2 miljoonaa euroon. Perusturva ylitti talousarvion noin 4,5 miljoonalla eurolla, mutta hyvinvointialueen aloitukseen liittyvien ja tilinpäätöshetken jatkuneiden epävarmuustekijöiden vuoksi kaupunginvaltuustolta ei haettu lisämäärärahaa.¹

Toimintatuotot ylittivät alkuperäisen käyttösuunnitelman 24,8 miljoonalla eurolla ja **toimintakulut** 34,4 miljoonalla eurolla. Merkittävimmän poikkeaman aiheutti perusturvan 16 miljoonan euron toimintatuottojen ylitys, jonka kerrotaan johtuneen muun muassa covid-19-avustuksista ja hyvinvointialueen aloittamisesta. **Toimintakate** muodostui 9,8 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota ja 3,9 miljoonaa euroa muutettua talousarviota heikommaksi.

Konsernipalveluissa toimintakate pysyi alkuperäisen talousarvion raameissa toteutuen 0,4 miljoonaa euroa alempana. **Elinvoima- ja ympäristötoimialan** toimintakate oli 2,7 miljoonaa euroa parempi kuin alkuperäinen talousarvio. **Teknisen toimialan** toimintamenot alittivat muutetun talousarvion 0,2 miljoonalla eurolla, mutta ylittivät alkuperäisen talousarvion 0,4 miljoonalla eurolla. Toimintatuotot alittivat alkuperäisen talousarvion 1,2 miljoonalla eurolla. **Sivistystoimialan** toimintakate oli puolestaan 0,4 miljoonaa euroa muutettua talousarviota parempi. Alkuperäisen käyttösuunnitelman sivistystoimiala ylitti 2,7 miljoonalla eurolla. Kaupunginvaltuuston myöntämää 2,6 miljoonan euron määrärahalisäystä perusteltiin koronapandemian, Ukrainan sodan ja lainsäädännön muutosten aiheuttamalla lisärahoitustarpeella. **Pelastuslaitoksen** toimintakate toteutui lähes suunnitellusti.¹

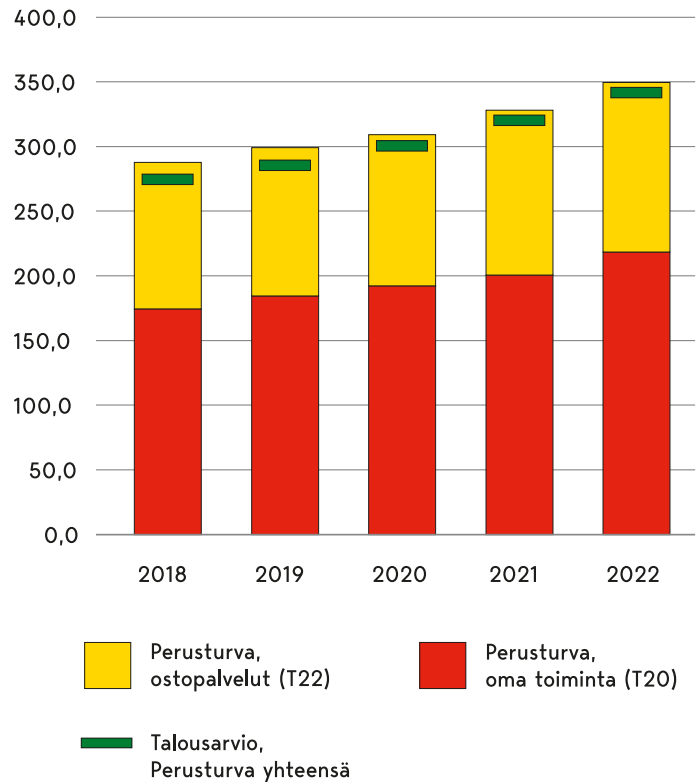
Muista toimialoista poiketen teknisen toimialan valtuustoon nähden sitova erä on toimintamenot, vaikka toimintatulojen merkitys talousarvion kokonaisuudessa on merkittävä. Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko myös toimintatulot huomioiva ja toimintakatteeseen perustuva budjetointimalli tarkoituksenmukaisempi toimintatapa?

© Aleksii Poskiparta

Perusturva ylitti toimintakatteen alkuperäisen talousarvion osalta 4,3 miljoonalla eurolla ja muutetun käyttösuunnitelman 4,5 miljoonalla eurolla. Satasairaalan vuoteen 2021 liittynyt 1,4 miljoonan euron hinnanalennus voitiin huomioida vasta vuoden 2022 kirjanpidossa. Henkilöstökulut olivat 10,9 miljoonaa euroa pienemmät kuin muutetussa talousarviossa, kun taas palveluiden ostot ylittivät muutetun talousarvion 19,9 miljoonalla eurolla. Edellisen vuoden toteutuneisiin ostoihin verrattuna nousua oli 12,0 miljoonaa euroa. Syynä ostopalveluiden talousarvioylitykseen olivat lisääntyneet ostot ja palvelupaikat lastensuojelussa sekä koronan aiheuttama kasvu työterveyshuollossa ja laboratoriopalveluissa. Vuoden 2022 ostopalveluiden budjetin ylitystä perustellaan lisäksi hintojen korotuksella ikäihmisten tehostetun palveluasumisen kohdalla kesäkuussa 2021. ¹

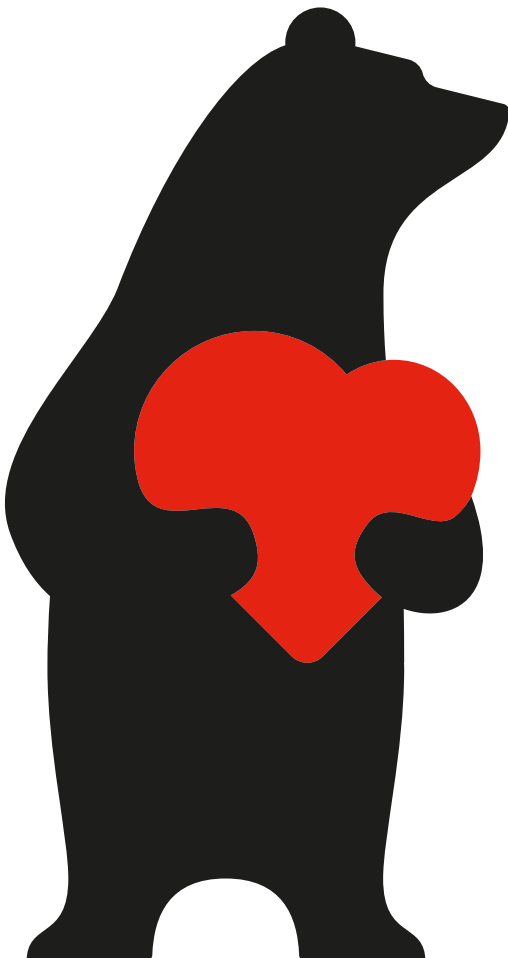
Perusturvan käyttötalouden nettomenojen kehitys, milj. euroa

Lähde: Porin kaupungin tilinpäätökset 2018-2022

Perusturva ylitti viimeisenä toimintavuotenaan kaksi kolmasosaa eli 66,7 prosenttia koko kaupungin käyttötalouden nettomenoista, mikä on hieman enemmän kuin edellisellä vuonna (66,4 prosenttia vuonna 2021). Perusturvan nettomenot lisääntyivät 6,5 prosenttia edellisestä vuodesta. Perusturvan nettomenojen kehitys 2018-2022 on kuvattu yllä olevassa kuviossa. ¹

Perusturva on perinteisesti ollut vaikeimmin budjetoitava toimiala kaupungin talousarviossa. Tarkastuslautakunta toivoo hyvinvointialueuudistuksen jälkeisen kaupungin uuden organisaatorakenteen mahdollistavan kustannusten nousun paremman ennustettavuuden. Tämä tarjoonee edelleen enemmän keinoja talouden pitkäjänteiseen suunnitteluun.

2.4.3. Liikelaitosten talous

Porin Vesi tuloutti talousarvion mukaisesti kaupungille peruspääoman korkoa 2,2 miljoonaa euroa. Liikevaihto laski 0,3 miljoonalla eurolla edellisestä vuodesta ollen 21,2 miljoonaa euroa, mikä oli 0,2 miljoonaa euroa enemmän kuin talousarviossa. Tilikauden ylijäämä oli 3,2 miljoonaa euroa, mikä ylitti talousarvion 0,2 miljoonalla eurolla. Liiketoiminnan menot olivat 11,5 miljoonaa euroa. Rakentamisen hiipuminen vähensi myytyjen uusien vesijohto- ja viemäri liittymien määrää. Puhdistettu jätevesimäärä väheni, koska vuosi 2022 oli vuotta 2021 kuivempi. Uutta vesijohtoverkostoa rakennettiin seitsemän kilometriä ja jätevesi- ja hulevesiviemäriverkostoa kilometri. Porin Vesi näkee taloutensa verrattain tasapainoisena. Laitteistojen uusimiset ja vielä voimassa olleet vuositilimitussopimukset pitivät käyttömenojen kasvun maltillisena.¹ Porin Vesi on tämän arviointikertomuksen yhtenä erityisteemana.

Tilikauden investoinnit olivat 4,0 miljoonaa euroa, mikä vastaa suunnilleen talousarviota. Investointikohteita kerrotaan olleen useita ja kaikki ohjelman mukaiset kohteet toteutettiin tulorahoituksella. Investointikohteista yli 90 prosenttia oli saneerauskohteita. Saneerausinvestoinneista merkittävimmät olivat poistuvan Venatorin varavesilaitoksen korvaava runkovesijohtoyhteys Ulasoori–Pihlava-välille, Kummuntien ja Koivistonluodontien vesijohdon saneeraus ja Ruosniemen alueen betoniviemäreiden saneeraus. Uudisrakennus- ja laajennusinvestoinneista suurimmat olivat vesihuoltoverkot Ryytimaakujalle ja Teerikallio-tielle.¹

Tarkastuslautakunta toteaa laadukkaan, toimivan ja ympäristöystävällisen vesihuoltoverkon olevan itseisarvo, mutta ei itsestäänselvyys. Vedenjakelun toimivuus on tunnistettu kriittiseksi tekijäksi myös kaupungin sisällä toimialojen riskikartoituksissa. Porin Vesi liikelaitoksen perustelluille investointitarpeille tulee antaa riittävä painoarvo kaupungin taloussuunnittelussa.

Porin Palveluliikelaitos tuloutti kaupungille 0,3 miljoonaa euroa korvauksena omasta pääomasta talousarvion mukaisesti. Toimintatulot toteutuivat 28,0 miljoonaan euroon, mikä on 0,7 miljoonaa euroa talousarviota enemmän. Henkilöstökulut toteutuivat miljoona euroa edellisvuotta korkeampina 19,7 miljoonalla eurolla. Investoinnit toteutuivat talousarvion mukaisesti ja olivat edellisvuoden tapaan 0,3 miljoonaa euroa. Merkittävimmät muutokset vuonna 2022 kohdistuivat sote-toimintojen eriyttämiseen, sairauspoissaolojen kasvuun sekä raaka-aineiden hintojen nousuun.¹

Elintarvikkeiden ostojen osuus palveluliikelaitoksen kaikista menoista on 15 prosentin luokkaa eli 4,2 miljoonaa euroa. Nämä ostot muodostivat liikelaitoksen suurimman yksittäisen kuluerän. Porin Palveluliikelaitoksen toiminnassa elintarvikkeiden ostoilla arvioidaan olevan myös merkittävä vaikutus koettuun ateriapalvelun laatuun.

Tarkastuslautakunta esittää huolensa elintarvikkeiden hintakehityksen vaikutuksista jo valmiiksi tiukaksi mitoitettuihin elintarvikehankintoihin.

LÄHTEET, TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN:

- 1) Porin kaupungin tilinpäätös 2022.
- 2) Koontitiedosto suurtenkaupunkien tilinpäätöstiedoista, kerätty keskitetysti kustakin kaupungista Lahden kaupungin tarkastustoimiston toimesta.
- 3) Tarkastuslautakunnan kuuleminen 14.3.2023.

© Noora Jyrämä

3. KAUPUNKIKONSERNI

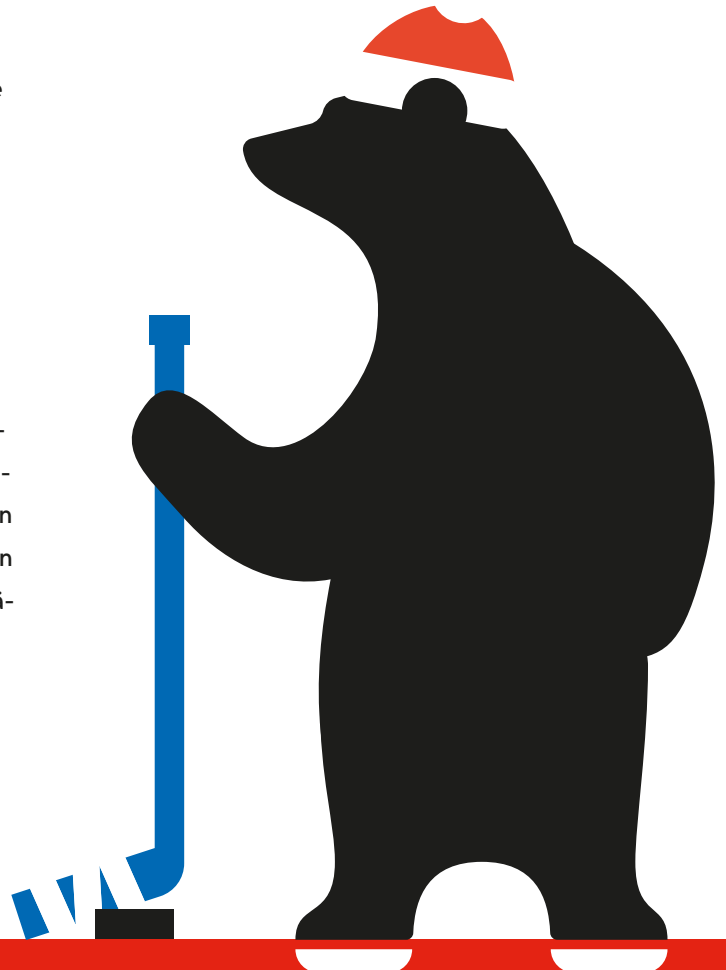
Kaupunkikonserni poikkeaa yritysmaailman konsernirakenteista siten, että siihen voi kuulua yhtiöiden lisäksi kaupunkiorganisaatio toimialoineen ja liikelaitoksineen, yhdistyksiä, säätiöitä, muita yhteisöjä sekä kuntayhtymiä.

Kaupunkikonserniin kuuluvien yhteisöjen toiminnassa tavoitellaan kaupunkikonsernin kokonaisuutta. Tavoite on siis enemmän kuin yhteisöjen yhteenlaskettu taloudellinen tulos, mihin liittyvät yrityskonsernien tavoitteet. ¹ Konserniyhtiöt toteuttavat kaupungin kokonaisuuteen perustuen tuloksellisesti omistajan tavoitteita. Se, mitä yhtiöiltä voidaan vaatia, riippuu omistussuuden suuruudesta. ^{2, 5}

Porin kaupunkikonsernin vuoden 2022 konsernitilinpäätökseen on yhdistelty 44 tytäryhtiötä, viisi säätiötä, kolme kuntayhtymää sekä yksi osakkuusyhtiö. Yhdistelemättä on neljä osakkuusyhteisöä. ² Konsernirakenteessa raportoitiin tapahtuneen hyvin vähän muutoksia vuonna 2022. Porin kaupungin omistus Kiinteistö Oy Porin Jäähallista kasvoi 100 prosenttiin HC Ässät Pori Oy:n kanssa tehdyn osakekaupan myötä. Kiinteistö Oy PAKK fuusioitui Porin aikuis-koulutussäätiöön, mikä vähensi tytäryhteisöjen määrää. ³ Konserniyhteisöihin siirretyn toiminnan suhdetta peruskaupungin toimintaan voidaan kuvata konsernitaseen ja peruskaupungin taseen suhteella ⁴. Vuonna 2022 konsernitaseen osuus peruskaupungin taseesta oli noin 1,46-kertainen, kun Porin perusturvan ja Satakunnan pelastuslaitoksen järjestämisvastuu oli vielä Porin kaupungilla ².

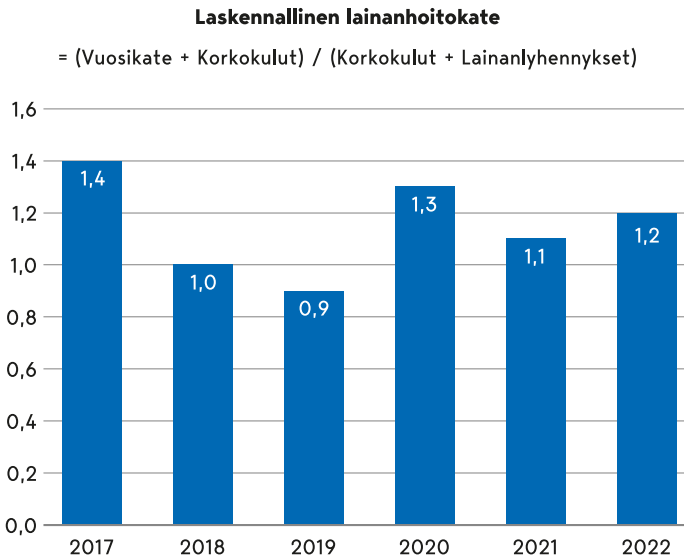
Konsernijohtolle oli asetettu seuraavat talousarviovuoteen 2022 sidotut tavoitteet:

1. Konsernin lainanhoitokatteessa tavoiteltiin yli yhden olevaa lukua.
2. Kaupunginvaltuuston 21.3.2021 hyväksymä konserniohje oli tavoitteena hyväksyttävä yhtiökokouksissa yhtiöitä sitovaksi.
3. Konserniohjeessa strategisten yhtiöiden hallituksen jäseniltä edellytetyn HHJ (hyväksytyt hallituksen jäsen) -tutkimon suorittaminen oli tavoitteena organisoida. ²

Lainanhoitokate kuvaa kaupunkikonsernin kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita. Kuviossa 1 on esitetty kaupunkikonsernin laskennallisen lainanhoitokattekehityksen vuosina 2017–2022. Vuonna 2022 kaupunkikonsernin lainanhoitokate oli 1,2 ylittäen tavoitteena olleen yli yhden.²

Kuvio 1. Porin kaupunkikonsernin lainanhoitokattekehitys vuosina 2017–2022²

Konserniohje on hyväksytty vuoden 2022 aikana niiden konserniyhtiöiden yhtiökokouksissa yhtiöitä sitovaksi, joiden yhtiökokouksiin päivitetty ohjeistus ei vielä vuonna 2021 ehtinyt.⁵

Konserniohjeen mukaan kaikkien strategisten konserniyhtiöiden Porin kaupungin nimeämiltä hallituksen jäseniltä edellytetään HHJ (hyväksytty hallituksen jäsen) -tutkinnon suorittamista. Tutkinto on suoritettava viimeistään yhden vuoden aikana ensimmäisestä hallitusnimityksestä alkaen.⁶ Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön edustajat ovat välittäneet tietoa HHJ-tutkinnon suorittamisesta valtuustokauden alussa valtuustoryhmien vetäjien kautta. Tietoa on välitetty myös kaupunginhallituksen kokousten kautta, strategisten konserniyhtiöiden hallitusten kokouksissa sekä muissa mahdollisissa tilaisuuksissa. Satakunnan kauppakamari on järjestänyt omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön kanssa sovitun mukaisesti vuoden 2022 aikana kolme HHJ-kurssia.⁵ Pelkkä HHJ-kurssin käyminen ei konserniohjeen mukaan riitä, vaan tutkinto tulee myös suorittaa.

Strategisten konserniyhtiöiden hallitusten puheenjohtajien tulee konserniohjeen mukaan suorittaa myös HHJ-puheenjohtajakurssi.^{5, 6}

3.1. Strategisille konserniyhtiöille määriteltyjen tavoitteiden toteutuminen

Kaupunginvaltuusto määrittelee yhtenä omistajaohjauksen välineenä kahdeksalle strategisille tytäryhtiölle talousarviokauteen nähden sitovat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.⁶ Strategisiksi konserniyhtiöiksi määritellään sellaiset yhtiöt, joilla on liikevaihdon ja toiminnan kokoluokan, toimialan, omistajariskin sekä kokonaisharkinnan näkökulmasta kaupunkikonsernissa merkittävä rooli.² Strategiset tytäryhtiöt raportoivat tavoitteiden toteutumisesta kaupunginhallitukselle konserniohjeen edellyttämällä tavalla neljä kertaa vuodessa.⁶ Strategisista tytäryhtiöistä Pori Energia Oy ja Porin Satama Oy toimivat markkinoilla. Muita strategisia tytäryhtiöitä ovat Länsirannikon Koulutus Oy, Porin Linjat Oy, Porin Toimitilat Oy, Porin YH-Asunnot Oy, Prizztech Oy ja Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy.⁷

Omistajaohjauksesta ja konsernivalvonnan järjestämisestä vastaavaan konsernihoitoon kuuluvat kaupunginhallitus, kaupunginjohtaja ja rahoitusjohtaja sekä yhtiökohtaiset koordinaatiovastaavalliset toimialajohtajat.² Konserniyhtiöiden hallitukset ovat vastuussa yhtiöiden sisäisestä valvonnasta sekä riskienhallinnasta.⁶ Konserniyhtiöt ovat raportoineet omistajalle riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toteutumisesta tilinpäätösraportoinnin yhteydessä.²

Seuraavissa kappaleissa on kuvattu strategisille konserniyhtiöille vuodelle 2022 asetettujen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen.

Saavutettavuusnäkökulmasta on yhtiökohtaisissa taulukoissa käytetty seuraavaa toteuma-asteikkoa:

- = Tavoite ylittyi
- = Tavoite toteutui tavoitellusti tai osittain
- = Tavoite ei toteutunut

3.1.1. Länsirannikon Koulutus Oy

Taulukko 1. Länsirannikon Koulutus Oy:n tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Länsirannikon Koulutus Oy:n (emo) taloudelliset tavoitteet			
	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	53,830 miljoonaa euroa	53,405 miljoonaa euroa	↓
Liikevoitto	-0,024 miljoonaa euroa	-0,530 miljoonaa euroa	↓
Tilikauden tulos	0 miljoonaa euroa	-0,481 miljoonaa euroa	↓
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	81,29 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	-1,33 prosenttia	

Länsirannikon Koulutus Oy:n strategisiin tavoitteisiin liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022			
	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Vetovoimaluku	1,15	1,05	↓
Tutkintojen määrä	1 850 kappaletta	1 963 kappaletta	↑
Tutkinnon osien määrä	13 500 kappaletta	14 388 kappaletta	↑
Opiskelijapalautteen keskiarvo asteikolla 1–5	4,3	4,17	↓
Toiminnan tulos	0 miljoonaa euroa	-0,481 miljoonaa euroa	↓

Länsirannikon Koulutus Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022			
	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Tavoitteellinen opiskelijavuosi, valtionosuuskoulutus	4 895 opiskelijavuotta	4 689 opiskelijavuotta	↓
Koulutus- ja palvelutuotannon myynti	5,001 miljoonaa euroa	4,017 miljoonaa euroa	↓

Länsirannikon Koulutus Oy ei saavuttanut vuodelle 2022 asetettuja taloudellisia tavoitteita. Ukrainassa käytävän sodan kiihdyttämän inflaation vuoksi toimintakulut nousivat toimintatuottoja enemmän. Koulutus- ja palvelutuotannon myynnin euromääräisestä tavoitteesta jäätiin noin 20 prosenttia. Yhtiön laatiman strategian mukaiset tavoitteet toteutuivat osittain. Tutkintojen määrä ylitti noin 6,1 prosentilla ja tutkintojen osien määrä noin 6,6 prosentilla tavoitteeksi asetetun määrän. Kevään yhteishaussa edellisiin vuosiin nähden vertailukelpoisen vetovoimaluvun raportoitiin jääneen tavoitellusta. Opiskelijapalautteen keskiarvo jäi myös tavoitellusta. Opiskelijavuosien määrätavoitteesta jäätiin noin 4,2 prosenttia. ⁸ Yhtiö järjesti Porissa toukokuussa vuonna 2022 ammattitaidon Suomen

mestaruuskisat. Taitaja22-kisan järjestelyiden raportoitiin onnistuneen erinomaisesti. Tapahtuman myötä yhteistyö Satakunnan koulutuskuntayhtymä Sataedun, alueen yrityselämän sekä muiden sidosryhmien kanssa oli tiivistynyt. ⁹

3.1.2. Pori Energia -konserni

Taulukko 2. Pori Energia -konsernin tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Pori Energia -konsernin taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	115,918 miljoonaa euroa	135,622 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	16,817 miljoonaa euroa	31,738 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	9,497 miljoonaa euroa	23,509 miljoonaa euroa	↑
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	36,82 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	8,59 prosenttia	

Pori Energia -konsernin strategisiin tavoitteisiin liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Sijoitetun pääoman tuotto vähintään	5,5 prosenttia	tuottoennuste 10,4 prosenttia	↑
Taloudellinen lisäarvo (EVA)	suurempi kuin 0 euroa	ennuste 13,7 miljoonaa euroa	↑
Hiilidioksidivapaan tuotannon osuus, kehitysuralla pysyminen laskettuna 36 kk liukuvana keskiarvona	85 prosenttia	87,7 prosenttia	↑
Asiakkaiden keskeytyskustannukset ovat enintään Energiaviraston valvontamallin mukaiset	1,387 miljoonaa euroa	0,537 miljoonaa euroa	↑
Työtapaturmien määrä	0 työtapaturmaa	3 työtapaturmaa	↓

Pori Energia -konsernin tärkeimmät suoritteet vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Sähkön myynti	534 gigawattituntia	498 gigawattituntia	↓
Kaukolämmön myynti	697 gigawattituntia	659 gigawattituntia	↓
Prosessienergian myynti	270 gigawattituntia	315 gigawattituntia	↑
Sähkön siirto loppukäyttäjille	869 gigawattituntia	957 gigawattituntia	↑
Sähkön siirto voimalaitoksilta	523 gigawattituntia	573 gigawattituntia	↑

Pori Energia -konsernin vuoden 2022 taloudelliset tavoitteet toteutuivat ja ylittyivät. Varsin poikkeuksellisen tilikauden tulosta paransi sähkön pörssihinnan merkittävä nousu, vaikka sähkön ja kaukolämmön myyntimäärät laskivat. Sähkön myynti gigawattitunteina jäi omistajan asettamasta tavoitteesta noin 6,7 prosenttia ja kaukolämmön myynti noin 5,5 prosenttia. Omistajan asettamat strategiset tavoitteet toteutuivat pääasiassa erittäin hyvin, mutta työtapaturmia sattui kolme, kun tavoitteeksi oli asetettu nolla. ⁸ Taloudellinen lisäarvo oli uusi strateginen tavoite Pori Energia -konsernille vuonna 2022. Omistaja

on halunnut seurata Pori Energia -konsernin toiminnasta syntyvää arvoa ja sen kasvamista. Taloudellinen lisäarvo -mittari pyrkii vastaamaan tähän tarpeeseen. ⁵ Vuonna 2022 Pori Energian energiatuotannosta 89 prosenttia oli hiilidioksidivapaata ja asiakkaiden keskeytyskustannukset alittivat selvästi tavoitteeksi asetetun euromäärän. ²

3.1.3. Porin Linjat Oy

Taulukko 3. Porin Linjat Oy:n tavoitteiden toteutumisen vuonna 2022 ⁸

Porin Linjat Oy:n taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	7,100 miljoonaa euroa	7,698 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	0,010 miljoonaa euroa	- 0,105 miljoonaa euroa	↓
Tilikauden tulos	0 miljoonaa euroa	- 0,112 miljoonaa euroa	↓
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	37 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	-0,5 prosenttia	

Porin Linjat Oy:n strategisiin tavoitteisiin liittyneiden mittareiden toteutuminen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Maksuvalmius, quick ratio	yli 1	ei raportoitu numeraalisesti	→
Oman pääoman tuotto prosentti, ROE	yli 5 prosenttia	ei raportoitu numeraalisesti	↓
Sijoitetun pääoman tuotto prosentti, ROCE	yli 3 prosenttia	ei raportoitu numeraalisesti	↓
Vaihtoehtoisten polttoaineiden käytön mahdollisuus selvitetty	Kyllä	Kyllä	→
Kalustoinvestointien suunnitelma ja toteutus liikennöintisopimusajalle tehty	Kyllä	Kyllä	→
Kiinteistöinfraan liittyvät päästöt selvitetty	Kyllä	Ei	↓
Yhteinen kehityshanke matkustuksen lisäämiseksi viranomaisen kanssa	Kyllä	Kyllä/Ei	→
Asiakastytyväisyyskysely tehty yhtiön toiminnasta sekä joukkoliikenteen toimivuudesta Porissa yhteistyössä joukkoliikenneviranomaisen kanssa	Kyllä	Ei	↓
Yhteisen joukkoliikenneportaalin avaamisen mahdollisuudet kaupunkitason toimijoiden kanssa selvitetty	Kyllä	Ei	↓
Tunnistepohjaisen lippu- ja maksujärjestelmän resurssointi ja käyttöönotto	Kyllä	Kyllä/Ei	→

Porin Linjat Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Rahastus ja kortit	1 678 000 euroa	1 834 000 euroa	↑
Koulu- ja tilausajot	700 000 euroa	765 000 euroa	↑

Porin Linjat Oy:n omistajan yhtiölle asettamien vuosittain asetettujen tavoitteiden toteutumista on arvioitu erityisteemana arviointikertomuksen [luvussa 4.6.](#)

3.1.4. Porin Satama Oy

Taulukko 4. Porin Satama Oy:n tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Porin Satama Oy:n taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	9,571 miljoonaa euroa	11,443 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	1,212 miljoonaa euroa	9,406 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	0,515 miljoonaa euroa	2,757 miljoonaa euroa	↑
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	57,2 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	8,3 prosenttia	

Porin Satama Oy:n strategisiin tavoitteisiin liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Investoinnit toteutetaan vuosisuunnitelman mukaisesti	Kyllä	Kyllä	→
Liikevoitto	0,8 miljoonaa euroa	1,8 miljoonaa euroa	↑
Pääoman tuotto	0,7 prosenttia	ei raportoitu numeraalisesti	↑
Tavaramaksujen, alusmaksujen ja nosturituottojen kasvuprosentti	9,5 prosenttia	ei raportoitu numeraalisesti	↑
Sairauspoissaoloprosentti	alle 2,5 prosenttia	ei raportoitu numeraalisesti	↓
Koulutuspäivät	0,5 päivää/henkilö	ei raportoitu numeraalisesti	↓

Porin Satama Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Tavaraliikenne	3 500 000 tonnia	4 836 026 tonnia	↑
Alusliikenne	515 kappaletta	514 kappaletta	↓

Porin Satama Oy:lle vuodelle 2022 asetetut taloudelliset tavoitteet toteutuivat ja ylittyivät. Edelliseen vuoteen vertailukelpoinen liikevoitto, ilman nosturiliiketoiminta-kaupan tulovaikutusta, ylitti tavoitteen noin 125 prosentilla. Investointeja toteutettiin suunniteltua enemmän vuonna 2022, mutta kyse ei ollut omistajalle suunnatun raportoinnin perusteella investointibudjetin ylityksestä vaan investointien toteuttamisen kustannusvaikutusten vuosittaisesta ajallisesta jakautumisesta. Tavaraliikenne ylitti vuodelle 2022 asetetun tavoitteen noin 38,2 prosentilla. Tavaraliikenteen kasvun taustalla on nähtävissä vuoden 2022 poikkeuksellinen energiamarkkina ja Tahko-luodon sataman keskeinen rooli Suomen huoltovarmuuden kannalta. Alusliikenne oli melkein tavoitteen mukaista

vuonna 2022. Porin Satama Oy:n yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi on asetettu, että satama on oikein organisoitu ja, että työmäärään nähden moniosaavaa henkilökuntaa on oikea määrä. Mittareina tavoitteen toteutumiseksi toimivat sairaspöissaoloprosentti sekä toteutuneet koulutuspäivät. Tämä strateginen tavoite ei toteutunut. Työmäärä oli kasvanut liikenteen kasvun myötä, jolloin esimerkiksi koulutuksessa oli ollut pakko keskittyä pakollisiin koulutuksiin. ⁸

3.1.5. Porin Toimitilat Oy

Taulukko 5. Porin Toimitilat Oy:n tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Porin Toimitilat Oy:n taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	3,800 miljoonaa euroa	3,903 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	0,219 miljoonaa euroa	0,223 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	0,065 miljoonaa euroa	0,196 miljoonaa euroa	↑
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	83,45 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	0,4 prosenttia	

Porin Toimitilat Oy:n strategiaan liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Lainojen lyhennysten määrä	0,9 miljoonaa euroa	ei raportoitu numeraalisesti	↑
Kokonaisvuokrausaste	75 prosenttia	78,6 prosenttia	↑

Porin Toimitilat Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo
Omistaja ei ole määritellyt tavoitteita yhtiön tärkeimmille suoritteille	ei tavoitetta	ei tavoitetta

Porin Toimitilat Oy saavutti kaikki omistajan yhtiölle vuodelle 2022 asettamat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet. ⁸

3.1.6. Porin YH-Asunnot Oy

Taulukko 6. Porin YH-Asunnot Oy:n tavoitteiden toteutumisen vuonna 2022 ⁸

Porin YH-Asunnot Oy:n (emo) taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	14,270 miljoonaa euroa	14,650 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	0,614 miljoonaa euroa	1,988 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	0,018 miljoonaa euroa	0 miljoonaa euroa	↓
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	9,9 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	1,2 prosenttia	

Porin YH-Asunnot Oy:n strategiaan liittyvien mittareiden toteutumisen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Maksuvalmius Quick ratio Arava (ilman seuraavan vuoden lainan lyhennyksiä)	yli 2	2,1	↑
Lainojen nettolyhenys	yli 2,5 miljoonaa euroa	3 miljoonaa euroa	↑
Toteutunut käyttöaste tavallisissa vuokra-asunnoissa; toteutuneet vuokratuotot suhteessa teoreettiseen maksimi vuokratuottoon	yli 95 prosenttia	92,4 prosenttia	↓
Toteutunut käyttöaste opiskelija-asunnoissa; toteutuneet vuokratuotot suhteessa teoreettiseen maksimi vuokratuottoon	yli 80 prosenttia	87 prosenttia	↑
Toteutunut asukkaiden vaihtuvuus tavallisissa vuokra-asunnoissa; uudet sopimukset koko asuntosopimuskannasta	alle 25 prosenttia	18,1 prosenttia	↑
Toteutunut asukkaiden vaihtuvuus opiskelija-asunnoissa; uudet sopimukset koko asuntosopimuskannasta	alle 30 prosenttia	42,9 prosenttia	↓

Porin Yh-Asunnot Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Vuokraus	13 078 000 euroa	13 501 000 euroa	↑
Isännöinti	811 000 euroa	863 000 euroa	↑
Rakennuttaminen	381 000 euroa	286 000 euroa	↓

Porin YH-Asunnot Oy jäi hieman tulostavoitteesta, mutta saavutti muuten omistajan vuodelle 2022 asettamat taloudelliset tavoitteet. Maksuvalmiustavoite saavutettiin ja lainoja lyhennettiin tavoiteltua enemmän vuoden 2022 aikana. Suoritetavoitteista vuokraustoiminta ylitti euromääräisen tavoitteen noin 3,2 prosentilla ja isännöinti noin 6,4 prosentilla. Rakennuttamistoiminnalle omistajan

asettamasta euromääräisestä tavoitteesta jäätiin noin 25 prosenttia. Tavallisten asuntojen käyttöastetavoitteesta yhtiö jäi, mutta asukkaiden vaihtuvuustavoite saavutettiin. Opiskelija-asuntojen käyttöastetavoite saavutettiin ja ylitettiin, mutta asukkaiden vaihtuvuustavoitteeseen ei opiskelija-asuntojen osalta päästy. ⁸

3.1.7. Prizztech Oy

Taulukko 7. Prizztech Oy:n tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Prizztech Oy:n taloudelliset tavoitteet	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	3,689 miljoonaa euroa	3,403 miljoonaa euroa	↓
Liikevoitto	0,001 miljoonaa euroa	0,044 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	0,001 miljoonaa euroa	0,021 miljoonaa euroa	↑
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	53,24 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	3,23 prosentti	

Prizztech Oy:n strategiaan liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Prizztech Oy:n asiakkaina olleiden yrittäjyydestä kiinnostuneiden henkilöiden määrä	500 henkilöä	575 henkilöä	↑
Alueella perustettavista yrityksistä perustettu Prizztech Oy:n neuvonnan kautta	40 prosenttia	40,6 prosenttia	↑
Prizztech Oy:n neuvontaan liittyvä asiakaskokemus (asteikolla 1–5)	4	4,53	↑
Yritysten kasvutavoitekartoitukset ja toimenpiteet kasvutavoitteiden saavuttamiseksi	30 kappaletta	48 kappaletta	↑
Yritysten investointivalmisteluiden avustaminen	5 kappaletta	7 kappaletta	↑
Yritysten asiakaskokemus kiitettävä (asteikolla 1–5)	4	4,57	↑
Omistaja-asiakkaiden asiakaskokemus kiitettävä (asteikolla 1–5)	4	4,36	↑
Toteutunut tilikauden tulos vähintään	0 euroa	21 187 euroa	↑

Prizztech Oy:n tärkeimmät saavutukset vuonna 2022	Tavoitearvo	Toteutunut arvo
Yhtiö on raportoinut omistajalle osavuosisikatsauksessa useiden tärkeiden saavutusten toteutumisesta. Tavoitteita ei näille tärkeimmille saavutuksille ole omistajan toimesta asetettu.	ei tavoitetta	ei tavoitetta

Prizztech Oy:n liikevaihto jäi hieman vuodelle 2022 asetetusta tavoitteesta, mutta kasvoi 0,4 miljoonaa vuodesta 2021. Muut vuodelle 2022 asetetut taloudelliset tavoitteet toteutuivat. Yksi syy liikevaihdon kasvuun edellisestä vuodesta oli Euran kunnan aloittaminen yhtiön kokonaisasiakkaana. ^{2, 8} Yhtiö saavutti kaikki omistajan asettamat strategiset tavoitteet. Omistaja on useampana vuonna asettanut tavoitteen Prizztech Oy:n asiakasyritysten asiakaskokemukselle. Vuodelle 2022 omistaja oli asettanut tavoitteen myös omistaja-asiakkaiden eli rahoittajakuntien asiakaskokemukselle. Omistaja-asiakkaiden

asiakaskokemus oli vuonna 2022 yritysasiakkaiden asiakaskokemuksen tapaan kiitettävä. ⁸ Yhtiö raportoi omistajalle osavuosisikatsauksessa tärkeimpien saavutusten toteutumisesta. Tärkeimmät saavutukset liittyivät vihreään kasvuun, yrityspalveluihin sekä Robocoast-yksikön uuteen European Digital Innovation Hub (EDIH) -statukseen. ¹⁰ Prizztech Oy:n Robocoast-yksikön tehtävänä on automaatio ja robotiikka toimialan sekä teemakohtaisen kasvun edistäminen ¹¹. EDIH-statuksen myötä Robocoastia on pyydetty osavuosisikatsauksessa raportoitujen tietojen perusteella useisiin kansallisiin ja kansainvälisiin hankeconsortioihin. ¹⁰

3.1.8. Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy

Taulukko 8. Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n tavoitteiden toteutuminen vuonna 2022 ⁸

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n taloudelliset tavoitteet			
	Budjetoitu vuodelle 2022	Toteutunut vuonna 2022	
Liikevaihto	37,745 miljoonaa euroa	39,289 miljoonaa euroa	↑
Liikevoitto	-0,390 miljoonaa euroa	0,212 miljoonaa euroa	↑
Tilikauden tulos	0,610 miljoonaa euroa	-1,085 miljoonaa euroa	↓
Omavaraisuusaste	ei tavoitetta	82,4 prosenttia	
Kokonaispääoman tuotto, ROA	ei tavoitetta	-1,7 prosenttia	

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n strategisiin tavoitteisiin liittyvien mittareiden toteutuminen vuonna 2022			
	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
SAMKin opiskelijoiden työllistymisen valmistumisen jälkeen on metropolialueen jälkeen Suomen parasta. Työllistymisaste; Tilastokeskuksen työllistymistilasto	Kyllä	Ei	↓
"SAMKissa vuosittain tehtävän THL:n Parempi työyhteisö -kyselyn työhyvinvointi-indeksi verrattuna koulutustoimialan keskimääräiseen"	suurempi kuin keskimäärin	pienempi kuin keskimäärin	↓
SAMKin osuus rahoitusmallin mukaisista kaikkien ammattikorkeakoulujen tutkintopisteistä. Osuus tutkintopisteistä vähintään	3,9 prosenttia	3,68 prosenttia	↓
TKI-toiminnan volyyymi vähintään	4,3 miljoonaa euroa	4.6 miljoonaa euroa	↑
Liiketulos	enintään 0,4 miljoonaa euroa negatiivinen	0,2 miljoonaa euroa	↑

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n tärkeimmät suoritteet vuonna 2022			
	Tavoitearvo	Toteutunut arvo	
Tutkinnot	1 270 kappaletta	1 058 kappaletta	↓
Avoimessa amk:ssa suoritettavat opintopisteet	26 565 kappaletta	29 373 kappaletta	↑

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy saavutti liikevaihtoon ja liikevoittoon liittyvät tavoitteet. Tilikauden tulos toteutui noin 1,1 miljoonaa euroa tappiollisena. Tappion raportoitiin johtuneen arvopapereihin liittyneistä realisoimattomista arvomuutoksista. Arvopapereiden arvomuutokset johtuivat taas Ukrainassa käytävän sodan aiheuttamasta voimakkaasta heilunnasta sijoitusmarkkinoilla. ^{2, 8} Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan euromääräinen volyyymi nousi vuodesta 2021 noin 18 prosenttia ja ylitti vuodelle 2022 asetetun tavoitteen noin 7,0 prosentilla.

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n opiskelijoiden työllistymisen valmistumisen jälkeen ei saavuttanut tavoitetta olla metropolialueen jälkeen Suomen parasta. Tilastokeskuksen tuoreimman työllistymisasteen perusteella Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n opiskelijat työllistyivät 10:ksi parhaiten pääkaupunkiseudun ulkopuolisista ammattikorkeakouluista. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen Parempi työyhteisö -kyselyn tulos oli Satakunnan ammattikorkeakoulun osalta 13,8. Tulos jäi koulutusalan keskimääräisestä tuloksesta, joka oli vuonna 2022 noussut vertailuaineistossa 14,0.

© Noora Jyrämä

Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:n osuus kaikkien ammattikorkeakoulujen tutkintopisteistä jäi tavoitteesta. Tutkintomäärä jäi myös omistajan asettamasta tavoitteesta yhteensä noin 16,7 prosenttia. Syyksi tutkintomäärätavoitteista jäämiseen on raportoitu pienempi opintonsa aloittaneiden määrä vuosina 2018–2019. Muita syitä tutkintomäärätavoitteista jäämiseen arvioitiin olleen koronapandemian vaikutukset sekä hyvä työllisyystilanne. Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy:ssä tutkintojen määrän selvä lisääminen on tunnistettu tärkeäksi tavoitteeksi vuodelle 2023.

Konsernijohdolle vuodelle 2022 asetetut tavoitteet saavutettiin.

Strategisten konserniyhtiöiden hallitukseen Porin kaupungin nimeämiltä jäseniltä vaaditaan HHJ (hyväksytty hallituksen jäsen) -tutkinnon suorittaminen. Strategisten konserniyhtiöiden määrän kasvaessa vuonna 2023 tulee olemaan myös enemmän hallituspaikkoja, joissa vaatimuksena on HHJ-tutkinto.

Vuoden 2023 alusta Porin perusturvan ja Satakunnan pelastuslaitoksen toiminnan järjestämistä vastuu siirtyi Satakunnan hyvinvointialueelle. Uudistuksen myötä

konsernitaseen osuus peruskunnan taseesta tulee kasvamaan. Vuoden 2023 aikana kasvaa myös strategisten konserniyhtiöiden määrä kahdeksasta kymmeneen yhtiöön. Satakunnan hyvinvointialueen käyttämien kiinteistöjen lainsäädännön edellyttämia yhtiöittämissä päätöksiä valmistellaan kiihtyvään tahtiin. Lisäksi pieniin yksiköihin hajautuneiden kiinteistöomistusten selkeyttämiselle on olemassa tarve.

Porin kaupungin omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö vaikuttaa resurssiltaan varsin ohuelta muun muassa edellä lueteltuihin omistajaohjausvastuisiin nähden. Yksikön johto vaihtui 1.3.2023 alkaen. Henkilövaihdoksissa omistajaohjauksen johdonmukaisuutta turvaavat omistajapoliittiset linjaukset ja konserniohje. Näiden merkittävien omistajaohjausvälineiden ajantasaisuus onkin erittäin tärkeä turvata. Omistajapoliittisten linjausten rinnalle kaivataan maapoliittisten linjausten lisäksi kiinteistöpoliittista ohjelmaa.

Sähkömarkkinoiden poikkeuksellisuuden arvioidaan vuonna 2022 haastaneen Pori Energia -konsernin maineenhallintaa asiakkaiden pyrkiessä selviytymään kasvaneista sähkölaskuista. Omistajan onkin tärkeä seurata energiakonsernin maineenhallinnan kehittymistä osana yhtiön toiminnan arvonkehitystä.

Porin Satama Oy:n tavaraliikenne kasvoi vuodesta 2021 noin 34 prosenttia. Hyvinvoiva, osaava ja riittävä henkilökunta on yksi tärkeä kasvun jatkumisen edellytys. Tästä syystä omistajan asettama strateginen tavoite oikein organisoidusta satamasta sekä moniosaavasta ja oikeamääräisestä henkilökunnasta on jatkossa entistä tärkeämpi saavuttaa.

Omistajan Porin Toimitilat Oy:lle vuodelle 2022 asettama kokonaisvuokrausastetavoitetta oli laskettu vuodesta 2021. Koronavirusepidemian myötä lisääntynyt etätyöskentely ja erilaiset hybridityöskentelymallit ovat muuttaneet yritysten toimitilatarpeita. Muutokseen toimintaympäristössä arvioidaan olleen järkevää reagoida tässä tapauksessa laskemalla Porin Toimitilat Oy:lle asetettua kokonaisvuokrausastetavoitetta.

Työtapaturmien nollatavoite arvioidaan koko kaupungikonsernin osalta hyväksi tavoitteeksi. Omistaja on nähnyt nollatavoitteen strategisesti merkittäväksi Pori Energia -konsernille. Tavoitteen toteutumista analysoitaessa on hyvä tiedostaa, että tapaturmien taustalla on usein myös inhimillisiä syitä, joihin on vaikea suojelutoimilla vaikuttaa.

Prizztech Oy:lle oli asetettu ensimmäisen kerran strateginen tavoite omistaja-asiakkaiden asiakaskokemukselle. Uuden mittarin arvioidaan täydentävän omistajien kokonaiskäsitystä asiakkaiden tyytyväisyydestä yhtiön toimintaan.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että muun muassa kasvavien omistajaohjausvastuiden sekä pitkäjänteisen omistajaohjauksen kehittämistyön jatkamiseksi, omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön riittävä resurssointi varmistetaan. Resurssointiin liittyy riittävän henkilöstömäärän lisäksi asianmukaiset tekniset työvälineet.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että konserniohjeen edellyttämien HHJ-tutkintovaatimusten suorittamisen valvonta on yksi osa hallitustyöskentelyn omistajaohjausta. Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunginhallitus linjaa tutkintosuoritusten valvonnan toteuttamisesta.

LÄHTEET KONSERNILUKU:

- 1) Meklin, P. (2018) Tavoitteet kuntakonsernin kokonaisedun osoittajana. Teoriaa ja havaintoja ARTTU2-tutkimuskunnista. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja nro 8/2018.
- 2) Porin kaupungin tilinpäätös 2022.
- 3) Omistajaohjauksen raportti tytäryhtiöistä 31.12.2022.
- 4) Kuntakonsernitaseesta täydelliseen konsernitilinpäätökseen. Tilisanomat 13.3.2008. <https://tilisanomat.fi/yleiset/kuntakonsernitaseesta-taydelliseen-konsernitilinpäätökseen>, haettu 2.3.2023.
- 5) Haastattelu ja selvitykset.
- 6) Konserniohje 22.3.2021.
- 7) Omistajapoliittiset linjaukset 22.3.2021.
- 8) Strategisten yhtiöiden raportit 31.12.2022.
- 9) Länsirannikon Koulutus Oy:n vuosikertomus 2022.
- 10) Prizztech Oy:n osavuosikatsaus 1.1.-30.9.2022.
- 11) Prizztech Oy:n tilinpäätös vuodelta 2021.

© Noora Jyrämä

4. MUUT HAVAINNOT

4.1. Hyvinvointialueuudistus

Hyvinvointialueen palvelutuotanto on käynnistynyt 1.1.2023.

Porin perusturvan ja Satakunnan pelastuslaitoksen edustajat kävivät tarkastuslautakunnan kokouksessa kuultavana noin kaksi kuukautta ennen hyvinvointialueen aloittamista. Tuolloin sote-puolen johdon henkilörekrytoinneissa oli juuri edetty vastuualuejohtajien valintoihin eri elämänkaari-palveluissa. Johdon rekrytointiprosessin venyminen näkyi matkan varrella ja näkyy edelleen hyvinvointialueen palvelutuotannon käynnistyttyä eri toimintojen vastinparien puuttumisena hyvinvointialueen puolelta. ^{1, 2, 3}

Tarkastuslautakunnan kuulemisessa perusturvajohtaja korosti matalan kynnyksen palvelujen tärkeyttä, jossa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyö on ratkaisevassa roolissa. Satakunnan pelastuslaitoksen edustaja kertoi, että pelastustoimella oli kaksi samanaikaista uudistusta meneillään. Hyvinvointialueuudistuksen lisäksi vielä laajempi valtakunnallinen pelastustoimen uudistus. Hyvinvointialueuudistuksen kiire näyttäytyi pelastuslaitoksen puolella erityisesti tietojärjestelmähankkeissa. Muutosta jouduttiin aloittamaan osittain tilapäisjärjestelyin. ^{1, 3} Satakunnan pelastuslaitos vei muutoshankkeita eteenpäin oman projektitoimiston turvin, johon koottiin yhteen eri valmisteluhankkeissa mukana oleva henkilöstö. Tästä huolimatta muutoksien koettiin vievän työaikaa pois sekä esihenkilötyöstä että esimerkiksi varautumisen tehtäviin käytettävästä ajasta. Satakunnan pelastuslaitoksen näkökulmasta hyvinvointialueen valmistelutyö pirstaloitui vaikeammin tavoitettaviin pieniin osiin, kun väliaikaisen valmistelutoimielimen (VATE) työskentely päättyi. Valmistelusta katosi kokonaiskuva ja tiedon saaminen vaihteli paljon riippuen eri työryhmien vastuuvastuun valmistelijoiden toimintatavoista. ¹

Loppumetreillä myös Satakunnan pelastuslaitoksen organisaatiota uudistettiin, kun hyvinvointialueella toimintaa halutaan ohjata palvelut edellä maantieteellisten aluejakojen sijasta. Pelastuslaitoksen uusi organisaatio jaoteltiin Onnettomuuksien ehkäisy, Hälytys- ja avunanto-palvelut sekä Suunnittelu, raportointi ja varautuminen -vastuualueisiin. Ensihoito siirtyi akuuttitoiminnan alle, joka hallinnollisesti ei ole pelastustoimen alla. Ennen hyvinvointialueen palvelutuotannon käynnistymistä tämä muutos herätti kysymyksiä palomies-sairaanhoitajien työnkuvan tulevaisuudesta.

Talouteen liittyvät seikat mietityttivät sekä Porin perusturvan että Satakunnan pelastuslaitoksen edustajia. Esimerkiksi pelastuslaitokseen avoimiksi tulossa olleet 34 uutta virkaa eivät sisällyneet valmistelussa huomioituun rahoitusraamiin. Toinen pelastuslaitosta sekä sote-alaa haastava tekijä on työvoimapula, johon ei kummallakaan toimijalla ole näköpiirissä nopeita ratkaisuja.¹

Uudistuksen alkumetrit sivistystoimialan näkökulmasta

Sivistystoimiala on yksi keskeinen toimiala, joka operoi Porin kaupungin ja hyvinvointialueen välisellä rajapinnalla. Terveystoimialan tehtävät jäivät kuntiin. Sivistystoimiala vastaa koulutuksen ja varhaiskasvatuksen ohella kulttuurin ja liikunnan osa-alueista Porin kaupungissa, joiden toiminnot liittyvät asukkaiden terveyden edistämiseen. Opiskeluhoollon henkilöstöstä kuraattorit ja psykologit siirtyivät vuoden vaihtuessa Satakunnan hyvinvointialueelle kouluterveydenhoitajien ja -lääkärien kanssa samaan organisaatioon. Vuoden 2023 ensimmäisten kuukausien kokemusten perusteella muutos on siinä mielessä onnistunut, ettei se ole näkynyt sivistystoimen asiakaskunnalle perheineen juuri mitenkään.² Sen sijaan sivistystoimen hallinnossa muutos aiheuttaa paljonkin päivittäisiä kysymyksiä, sillä keskeneräisiä asioita on monia, eikä niihin ole löytynyt vielä vastuuhenkilöitä hyvinvointialueen puolelta. Yksi tällainen esimerkki löytyy järjestöjen kumppanuussopimuksista, johon osoitetut rahat siirrettiin Porin kaupungilta hyvin-

vointialueelle. Keväällä 2023 on ollut epäselvää, voidaanko näiden toimijoiden kanssa aiemmin yhteistyössä toteutettuja oppitunteja järjestää edelleenkin. Arviointijakohtaan mennessä ei ole vielä selvinnyt kuka hyvinvointialueella vastaa näistä kumppanuussopimuksista. Erityisen merkittävää kolmannen sektorin yhteistyö on myös kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön puolella.¹

Ennen hyvinvointialueen palvelutuotannon käynnistymistä toiminnassa oli monia eri valmistelutyöryhmiä, joihin myös sivistystoimialan edustajia oli kutsuttu. Jälkikäteen arvioiden ryhmien toiminta ei ollut optimaalisella tavalla järjestetty. Paljon asioita jäi kesken vuodenvaihteen tultua nopeasti vastaan. Suurimpia käytännön kompastuskiviä aiheutui ja aiheutuu edelleen keskeneräisestä organisaatiorakenteesta, jossa hyvinvointialueen vastinpareja eri tehtäviin ei ole vielä nimetty.^{1, 2}

Uudistukseen liittyviä haasteita ja riskejä Porin kaupungin näkökulmasta

Porin kaupungin rooli on hyvinvointialueudistuksen myötä muuttunut palvelujen järjestäjästä palvelujen tilaajaksi. Suoraa vaikutusvaltaa omien palvelutarpeiden resursointiin ei enää ole, vaan tilanteessa korostuvat toimivat yhteistyösuhteet hyvinvointialueen toimijoihin. Esimerkiksi opetusyksikössä ei pystytä enää suoraan vaikuttamaan kuraattorien tai koulupsykologien sijoittumiseen oppilaitoksiin. Keino vaikuttaa tähän palveluun on tuoda resurssin tarve esiin

valtuustokausittain laadittavassa opiskeluhuollon suunnitelmassa sekä osoittaa tälle opiskeluhuollon henkilöstölle toimitilat koulurakennuksista. Tämäkään ei vielä tarkoita, että palvelu toteutuisi halutussa laajuudessa, vaan hyvinvointialue tekee omat päätöksensä esitettyjen suunnitelmien pohjalta.^{1, 4}

Yhtenä riskinä muutoksessa on myös henkilöstön ja tehtävien vaihtumisesta aiheutuva toimintaympäristön tuntemuksen katoaminen. Mikäli Porin kaupungin kanssa yhteistyössä toimivat henkilöt ovat hyvinvointialueella vaihtuneet, vie aikaa tutustua toimintaympäristön ominaispiirteisiin. Tällöin voidaan samalla hukata paljon hiljaista tietoa ja joitakin asioita saattaa jäädä epähuomiossa jopa täysin hoitamatta. Esimerkkinä jo aiemmin mainittu järjestöjen kumppanuussopimuksien vastuuhenkilön puuttuminen.¹

Arviointikertomuksessa 2021 nostettiin Porin kaupungin riskeinä esiin sote-käytössä olleiden tilojen jääminen tyhjilleen kaupungin käsiin, mikäli hyvinvointialue ei tekisikään vuokrasopimusta. Tämä riski toteutui Himmelin entisen vanhainkodin kohdalla, jota hyvinvointialue ei vuokrannut käyttöönsä. Himmelin vanhainkotirakennus on Sampolan Palvelukeskus Oy:n omistama eikä rakennuksessa ollut enää sote-alan toimintaa hyvinvointialueiden aloittaessa. Tilayksikön arvion mukaan tyhjillään olevasta rakennuksesta aiheutuu noin 20 000 euron kustannukset joka kuukausi. Tilayksikön antamien tietojen mukaan muita hyvinvointialueelle siirtymättömiä kiinteistöjä olivat Uudenkoiviston vanhustentalo sekä Asunto Oy Ulvilanpuiston välivuokrausasunnot. Uudenkoiviston vanhustentalon kiinteistö on myyty eteenpäin ja Asunto Oy Ulvilanpuiston toiminta jatkuu tällä erää samanlaisena välivuokraustoimintana kuin ennen vuodenvaihdetta, mutta sopimuksia hoitaa nyt Porin kaupunki. Asunto Oy Ulvilanpuiston jatkosuunnitelmista tulevaisuudessa ollaan taloyhtiössä tilaamassa selvitystä.¹

Porin kaupungin tulee huolehtia siitä, ettei hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä jouduta paikkaamaan luomalla uusia tehtäväkuvia kaupungin omaan organisaatioon. Ei lähdetä esimerkiksi palkkaamaan koulusosionomeja tai muuta täydentävää henkilökuntaa, vaan pidetään huoli, että hyvinvointialueelta saadaan ne palvelut, jotka hyvin-

vointialueen tulee lakisääteisesti järjestää. Tilanteen ei tule antaa luisua siihen, että hyvinvointialueelle siirtyneistä resursseista huolimatta jätetään palveluntuottaminen kuitenkin edelleen kunnan harteille.^{1, 4}

Porin kaupungin rooli on hyvinvointialueelle siirtyneiden toimintojen osalta muuttunut palvelunjärjestäjästä ja osin myös palveluntuottajasta palvelujen vastaanottajaksi. Roolin muutos voidaan nähdä myös siirtymänä asemaan, jossa kunnan tehtävänä korostuu asukkaidensa edunvalvontatehtävä tarpeellisen ja riittävän palvelutason turvaamiseksi.

Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2021 arviointikertomuksen huomionsa siitä, että muutosten keskellä tärkeintä on huolehtia, että Satakunnan hyvinvointialueella asuvien kuntalaisten palvelut kehittyvät asiakasnäkökulma edellä.

Lisäksi tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, ettei olemassa olevia palveluja päästetä rapautumaan. Etenkin tilanteissa, joissa rahat ja henkilöstö palvelun tuottamiseksi on siirretty Porin kaupungilta hyvinvointialueelle. Rahat ja henkilötyövuodet tulee jatkossakin käyttää porilaisten palvelujen hyväksi eikä upottaa resursseja pohjattomaan yhteiseen kassaan. Yhdyspinta- ja edunvalvontatyö tulevat korostumaan jatkossa entistä vahvemmin, jotta Porin kaupunkilaisten tarpeet tulevat kuulluksi ja täytetyksi.

LÄHTEET HYVINVOINTIALUEUUDISTUS:

- 1) Toteutetut haastattelut sekä Porin kaupungin perusturvajohtajan ja Satakunnan pelastuslaitoksen hallintopäällikön kuuleminen tarkastuslautakunnassa 18.10.2022.
- 2) Satakunnan hyvinvointialueen esimiesorganisaation rakentamista kiirehditään, Satakunnan Kansan 21.12.2022.
- 3) Tilannekuva Satakunta 9/2022, Aluehallitus 3.10.2022/234 §.
- 4) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.

4.2. Rahoitus

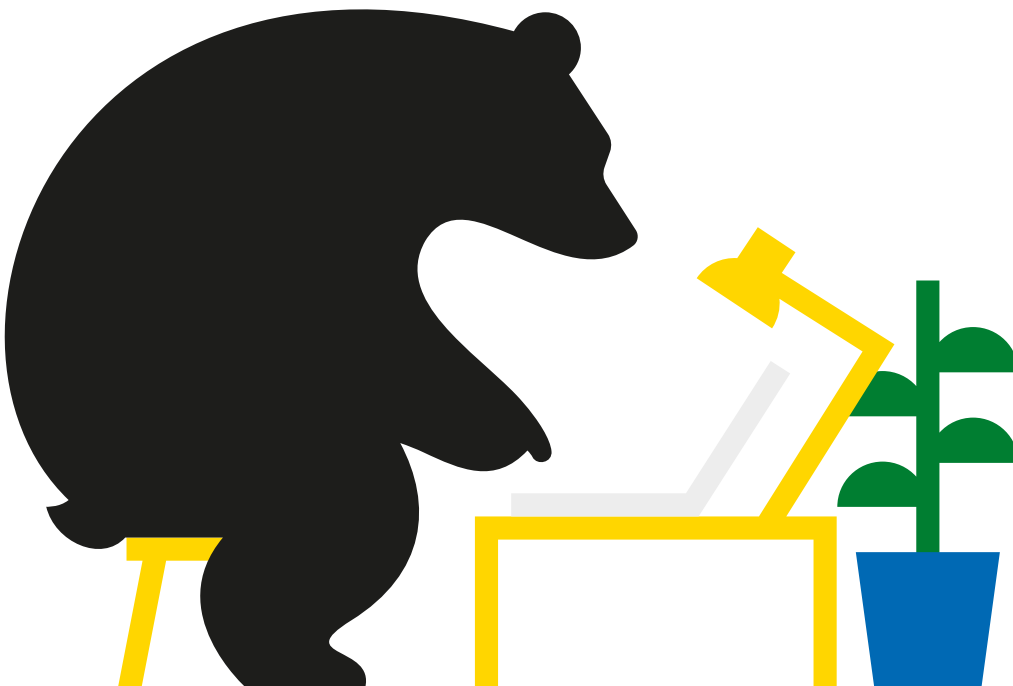
Toimintasäännön ² mukaan Porin kaupungin omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön tehtäviä on vastata seuraavista toimista:

- kaupungin maksuliikenne-, maksuvalmius-, rahoitus- ja sijoitustoiminnasta
- kaupungin konserniohjauksesta ja -valvonnasta
- kaupungin konsernitilin hallinnoinnista
- kaupunginhallituksen alaisena omistajaohjauksen ja -politiikan valmistelusta, toteuttamisesta sekä täytäntöönpanosta
- konserniyhtiöiden rakennejärjestelyjen asiantuntijana toimimisesta
- valmiussuunnittelun ja riskienhallinnan suunnittelusta ja koordinoinnista
- kaupungin vakuutustoiminnan koordinoinnista.

Tässä arviointitekstissä keskitytään tarkastelemaan erityisesti rahoitukseen liittyvää toimintaa.

Kassanhallinta

Kassanhallinnalla tarkoitetaan kaupungin pankkitilien läpi kulkevan rahavirran hallintaa. Kaupungin tileille tulee valtionosuuksina, verotuloina ja maksuina päivittäin merkittäviä summia. Samaan aikaan tililtä myös lähtee huomattavia summia ja tämän tasapainon ennakointi on kassanhallinnan keskiössä. Porin kaupungin investointitaso on kuluneina vuosina ollut korkea, minkä myötä myös lainanlyhennyksiä on maksettavana kohtalaisia summia. Nyt korkotason noustessa nopeassa tahdissa pois nollassa kohti normaalia, herää kysymys riittävätkö kaupungin kassavarat lainojen lyhennyksiin. Saadun asiantuntijalausannon mukaan pelkästään lainojen korkokuluihin on omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön mukaan laskettu menevän yli kuusi miljoonaa euroa vuodessa. Korkojen nousutahti on ollut huima. Samaan aikaan kiihtynyt inflaatio on nostanut etenkin energian hintaa. Saadun asiantuntijalausannon mukaan Porin kaupungin kassavirta ei kestä jatkossa enää nykyisenkaltaista korkeaa investointitasoa. ¹ Rahavirtaa heikentävät etenkin vuodelle 2022 osuneet suuret kouluinvestoinnit ³. Oma osuutensa tässä toimintaympäristön muutoksessa on myös aloittaneilla hyvinvointialueilla. Mikäli valtio joutuu rahoittamaan uusien hyvinvointialueiden alijäämää, yhtenä vaarana on, että kuntien valtionosuuksia leikataan rahan keräämiseksi hyvinvointialueiden rahapulaan. Valtionosuuksien leikkaus vaikuttaisi suoraan Porin kaupungin kykyyn selvittää lainanlyhennyksistään. ¹

Talousarvion 2022 yhteydessä on todettu, ettei Porin kaupungin verotulojen kehitys vastaa menojen kehitystä. Lisäksi hyvinvointialueuudistus leikkaa yli puolet kuntaveroprosentista vuodesta 2023 alkaen ja siirtää rahaa valtionverotukseen. Myös yhteisöveron kuntaosuutta siirretään käytettäväksi hyvinvointialueiden rahoitukseen.³

Kaupungin lainat

Kaupunginvaltuusto päättää vuosittain kaupungin vieraan pääoman ottamisesta. Kaupunginhallitus puolestaan päättää lainan ottamisesta. Vuonna 2022 on käytetty kaikki lainamäärä, mikä on ollut lupa ottaa. Vuodessa on lupa ottaa sata miljoonaa euroa lainaa.¹

Lainat jaetaan lyhytaikaisiin ja pitkäaikaisiin lainoihin niin, että alle vuoden mittaiset lainat ovat lyhytaikaisia. Kaupungin lainanottoa hajautetaan ajallisesti ja määrällisesti riskienhallinnan näkökulmasta. Hajauttaminen on lainanotossa tärkeää, ettei koko lainanlyhennyspotti päädy maksettavaksi samaan aikaan ja tyhjennä kaupungin kassaa kerralla.¹ Nykyisellään Porin kaupungin pitkäaikaiset lainat otetaan kymmenen vuoden lainoina ja uusilla lainoilla maksetaan vanhoja pois. Vuoden 2022 aikana uutta lainaa on otettu 83 miljoonaa euroa ja maksettu pois 40 miljoonaa euroa. Porin nettolainanotto siis kasvaa.¹

Pitkäaikaisten lainojen osalta omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö pyytää tarjoukset ja tekee niistä vertailun. Tarjouspyyntö lähtee isoimmille Suomessa toimiville pankeille, mukaan lukien Kuntarahoitus. Pankkien kilpailu tapahtuu lainojen marginaaleilla. Marginaaleissa on esimerkiksi vuoden 2022 loppupuolella tapahtunut hyvin poikkeuksellista päiväkohtaista heilahtelua. Kunnilla on verotusoikeus, joten lainaraha on markkinoille nollariskistä. Tarjousvertailun perusteella esitetään kaupunginhallitukselle lainan ottamista tietyltä rahoittajalta ja kaupunginhallitus tekee tämän pohjalta asiasta päätöksen.¹

Lyhytaikaisilla lainoilla tarkoitetaan kuntatodistuksia ja Porin kaupungin konsernitilin kymmenen miljoonan euron limiittiä. Limiitti tarkoittaa sitä, että konsernitili saa painua väliaikaisesti kymmenen miljoonan euron verran miinukselle.¹ Kuntatodistukset ovat samanlaisia liikkeelle laskettavia arvopapereita kuin joukkovelkakirjalainat. Ne ovat jälkimarkkinakelpoisia eli sijoittaja voi myydä ne eteenpäin markkinoilla sillä aikaa, kun ne ovat voimassa. Pankit merkitsevät näitä kuntatodistuksia ja välittävät niitä eteenpäin sijoittajille. Verotusoikeudellisen kunnan liikkeelle laskemat kuntatodistukset ovat sijoittajille nollariskisiä. Porin kaupunki on tehnyt kuudelle pankille kuntatodistusohjelman, johon kaupunginhallitus voi tällä hetkellä käyttää sata miljoonaa euroa. Eri pankeille on tehty eri suuruinen ohjelma. Myös kuntatodistukset on hajautettu riskin vähentämiseksi.¹ Lokakuussa 2022 kuukauden kuntatodistuksia sai vielä nollakorolla. Joulukuun alkupuolella kuukauden kuntatodistus maksaa 0,2–0,3 prosenttia. Korke ei ole vielä suuri, nousuvauhti sen sijaan on. Jos otetaan esimerkiksi kymmenen miljoonan euron laina, rahaa saadaan käyttöön tosiasiaa koron verran vähemmän. Sitten laina-ajan, esimerkiksi kuukauden, päätyttyä maksetaan takaisin kymmenen miljoonan lainasumma. Negatiivisten korkojen aikaan kunnat saivat alussa enemmän rahaa kuin maksoivat sitten kuukauden tai kahden jälkeen takaisin.¹

Korkojen nousuvauhti on siis kiihtynyt poikkeukselliseen tahtiin vuoden 2022 aikana. Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö myös suojaaa Porin kaupungin lainat koronnousuja vastaan. Puhuttaessa johdannaissopimuksista, niillä tarkoitetaan Porin kaupungin tapauksessa korkosuoja, joilla hallitaan lainoihin liittyvää korkoriskiä. Tämä toteutetaan kääntämällä vaihtuvaa korkoa kiinteäksi tavoitteena korkotason muutosten vaikutusten tasaaminen, kassavirtojen parempi ennakoitavuus sekä korkokustannusten alentaminen pitkällä aikavälillä.¹

Lainojen korkosuojaus

Lainojen korkosuojaus on kaupungille kannattavampi tapa korkojen nousua vastaan kuin kiinteäkorkoinen laina. Korkosuoja on myös joustavampi, sillä korkosuojalla voi suojata vain osan lainapääomasta tai osan laina-ajasta.

© Aleksi Poskiparta

Suojan aloitusajankohtaa voi myös esimerkiksi siirtää alkamaan aikaisemmin tai myöhemmin. Korkosuojan voi ottaa myös eri paikasta, mistä varsinainen laina on otettu. Korkosuojalla suojataan lisäksi koko lainasalkkua, kun vastaavasti kiinteäkorko suojaa vain yksittäistä lainaa koronnousulta. Sataprosenttista suojaa koronnousua vastaan ei kuitenkaan kannata hakea, sillä se on kohtuuttoman kallista. Korkosuojat ovat vakuutusnomaisia tuotteita, joilla Porin kaupunki on tavoitellut lainojen keskikorkoa enintään kahdenprosentin tasoon. Negatiivisten korkojen aikaan yksittäisiä korkosuoja on pystytty ulottamaan jopa vuoteen 2047 asti. Kaupungin lainasalkku tulee pysymään vähintäänkin kohtuullisella tasolla vielä vuosikymmentenkin päästä. ¹

Koronvaihtosopimuksilla voi suojautua markkinakorkojen nousulta ja kiinnittää vaihtuvakorkoisen lainan määräajaksi. Näin rahoituskustannusten ennustettavuutta saadaan parannettua. ⁴ Käytännössä korkosuojina käytetään ko-

ronvaihtosopimuksia, joissa vastaanotetaan kaupungilta kuuden kuukauden euriboria vastaavaa korkoa ja maksetaan pankille samaan aikaan kiinteää, sopimustasoon perustuvaa korkoa. Koronvaihtosopimuksia on erityyppisiä. Mikäli sopimukseen on merkitty tarkistuspäivä, kyseessä on jatkettava koronvaihtosopimus. Pankki voi silloin tarkistuspäivänä päättää yksipuolisesti, jatkaako se sopimusta vai ei. Kynnyksellisissä koronvaihtosopimuksissa on sovittu tietty korkotaso, jonka yli noustessa korko leikkaantuu. ¹

Porin lainasalkkua on pyritty kääntämään lyhytaikaisista lainoista pitkiin. Korkojen nousun vuoksi on lisäksi aikais-tettu olemassa olevia korkosuojaus sopimuksia alkamaan aiottua aikaisemmin. ¹

Kaupungin sijoitustoiminta

Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikön tehtäviin on kirjattu myös kaupungin sijoitustoiminnasta vastaaminen. ²

Kaupungin sijoitustoiminta voidaan ylätasolla jakaa kahteen osaan, toimialasijoittamiseen ja kassavarojen sijoittamiseen. Kaupunginvaltuusto myöntää toimialasijoittamisen määrärahan, esimerkiksi uusiin yhtiöiden osakepääomiin. Omaisuutta voidaan siirtää myös apporttina omaisuutena yhtiöön.¹

Kassavarojen sijoittaminen puolestaan turvaa kaupungin maksuvalmiutta, jotta on rahaa maksaa esimerkiksi palkkoja ja muita kuluja. Kassavaroja voi sijoittaa määräaikaisiin talletuksiin, mutta ongelmana on, ettei isoa osaa varoista voi sitoa pitkiksi ajoiksi talletustilille.¹

Omaisuuksien hyvä hoitaminen on osa sitoutuneiden pääomien tehokasta käyttämistä. Rajalliset taloudelliset resurssit edellyttävät, että kaikessa kaupungin omistamisessa on pyrittävä sijoitettavan tai sijoitetun pääoman tehokkaiseen käyttöön.³

Kaupungilla on erityiskatteellinen lahjoitusrahasto, joka on tullut kaupungin haltuun esimerkiksi testamenttilahjoituksilla. Näistä voidaan käyttää varoja vain lahjoittajan määräämän tahdon mukaisesti. Rahaston varat ovat noin neljä miljoonaa euroa. Varat ovat sijoitettuna Helsingin pörssiin, tasaista osinkovirtaa maksaneisiin yrityksiin. Salkku on ollut pitkälti muuttumaton. Porilla on myös pieni joukkovelkakirjasalkku, joka on alle miljoonan euron arvoinen. Korkojen noustessa joukkovelkakirjasalkun arvo kuitenkin heikkenee.¹ Rahastosta on myönnetty avustusta viranhaltijapäätöksin ja rahan käyttö on lisäksi niistä päätöksen tehneeltä toimialalta raportoitu omistajaohjaus- ja rahoitusyksikköön. Lahjoituksia on tehty rahaston osinkotuotoista. Perusturvalle on mennyt paljon lahjoitusrahaston eriä. Jatkossa rahaston pääoma jää edelleen Porin kaupungille ja avustuksiin tarkoitetut tuotot siirretään hyvinvointialueelle, joka raportoi edelleen Porin omistajaohjaus- ja rahoitusyksikköön varojen käytöstä.¹

Korkojen osalta on nyt palauduttu normaaliin tilanteeseen, tosin korkojen nousuvauhti on ollut kova. Korkotilanteen muuttuessa voidaan taas hajauttaa sijoituksia myös korkotuotteisiin, aiemmin se ei ole ollut kannattavaa.¹

Porin kaupungin nettolainanotto kasvaa ajankohtana, jolloin myös korkojen nousuvauhti ottaa suuria harppauksia ensi kertaa sitten vuoden 2008. Omistajaohjaus- ja rahoitusyksikkö on paljon vartijana siinä, ettei kaupungin velkaantumiskehitys lähde hallinnasta. Jatkossakin on kiinnitettävä huomiota siihen, että yksikössä säilyy asiantuntemus eivätkä henkilöriskit muodosta kohtuutonta taakkaa tärkeän rahoitustoiminnon hoitamiseen.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota viime vuonna kasvaneisiin kaupungin investointeihin, jotka ovat kasvattaneet myös velkavastuiden määrää. Maailmantilanteen jatkuessa epävakana, inflaation kiihtyessä sekä korkojen jatkaessa nousuaan on erityisen tärkeää löytää oikea tasapaino kaupungin investointitason ja velanoton osalta. Pitkäjänteinen, valtuustokaudet ylittävä investointien suunnittelu auttaisi kokonais kuvan muodostamista niin investointien kuin rahoitustarpeidenkin osalta.

Tarkastuslautakunta näkee tarpeelliseksi kassanhallintajärjestelmän pikaisen hankkimisen kaupungin rahoitus suunnittelun varmistamiseksi. Nykyisellään järjestelmän puuttuminen aiheuttaa riskin, kun käytettävissä ei ole työkaluja kassavirtaennusteen reaaliaikaiseen seurantaan.

LÄHTEET RAHOITUS:

- 1) Rahoitusjohtajan kuuleminen tarkastuslautakunnassa 13.12.2022.
- 2) Konsernipalvelut-esikuntayksikön toimintasääntö 31.8.2020.
- 3) Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022-2024, kaupunginvaltuuston hyväksymä 15.11.2021.
- 4) Kuntarahoitus korkoriskien hallinta, www.kuntarahoitus.fi/rahoituspalvelut/korkoriskien-hallinta/

© Aleksii Poskiparta

4.3. Rakennusvalvontayksikkö

Elinvoima- ja ympäristötoimialan alaisuudessa toimiva rakennusvalvontayksikkö vastaa seuraavista tehtävistä ¹:

- kaavojen ja rakentamisen säädösten noudattamisen valvonnasta
- rakentamisen ja muiden toimenpiteitä koskevien lupien käsittelystä sekä rakentamiseen liittyvästä ennako-ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta
- osaltaan rakennetun ympäristön ja rakennusten kunnossapidon ja hoidon valvonnasta, kuten niistä on säädetty
- rakentamisen poikkeamislupa- ja suunnittelutarveratkaisupäätösten valmistelusta sekä muiden rakentamista koskevien lausuntojen laadinnasta.

Rakennusvalvontayksikön tehtäviä ovat kiinteistöinsinöörille lain mukaan kuuluvat tehtävät sekä niihin liittyvä ylläpito ja kehitys. Rakennusvalvontayksikkö vastaa myös monenlaisien aineistojen ylläpidosta ja kehittämisestä. Aineistot liittyvät esimerkiksi kiinteistö- ja paikkatietoaineistojen tiedonhallintajärjestelmiin, ilmakehän aineistoihin, lakisääteisiin kartta-aineistoihin sekä geodeettisiin taso- ja korkeusrunkopisteisiin. Lisäksi rakennusvalvontayksikön tehtäviin kuuluvat kaupungin mittaus- ja kartoitustöiden suunnittelu maankäytön pitkän tähtäimen suunnittelun edellyttämällä tavalla sekä kyseisten tehtävien suorittamisen valvonta. Rakennusvalvontayksikköä johtaa rakennusvalvontayksikön päällikkö. ^{1, 2}

Rakennusvalvontayksikkö pitää sisällään rakennusvalvonnan tehtävien lisäksi myös kaupunkimittaukseen ja kaupunkikehitykseen liittyviä tehtäviä, joita on ajan saatossa liitetty osaksi rakennusvalvontayksikön toimintaa. Kaupunkimittaus suorittaa lakisääteisiä kiinteistömuodostukseen, kiinteistörekistereihin ja rakennusten paikalleen mittaukseen liittyviä tehtäviä sekä koko kaupunkiorganisaatiota palvelevia paikkatiedon tuotanto- ja hallintatehtäviä. Kaupunkimittauksen kokonaisuus on jaettu kahdelle toimialalle: elinvoima- ja ympäristötoimialalle sekä tekniselle toimialalle. Kiinteistötoimituksia, tonttijakojen laadintaa, rekisterien ylläpitoa sekä kartta- ja paikkatietotuotantoa toteutetaan rakennusvalvontayksikön kaupunkimittauksessa. Mittaustoitukset taas toteutetaan teknisen toimialan infrayksikön toimesta. ²

Kaupunkikehitys sen sijaan hahmottaa kaupungin toiminnan kokonaiskuvaa ja luo käsitystä tulevaisuuden suunnasta tuottaen sisältöä esimerkiksi yleiskaavaan sekä asunto-, elinvoima- ja maapolitiikkaan. Näiden suurten linjausten tulee olla linjassa toistensa kanssa ja kaupunkikehityksellä onkin keskeinen rooli tämän kokonaisuuden hahmottamisessa. Käytännön toiminnan kehittäminen vaatii taustalleen pidemmän aikavälin näkemystä ja suunnitelmallisuutta. On tärkeää, että kaupungilla on selkeä visio ja strategia sekä niiden pohjalta yhteinen pitkän tähtäimen suunta, jota kohti toimintaa pyritään kehittämään. Suunnitelmallisuus ja toiminnan proaktiivisuus ovatkin keskeisessä roolissa esimerkiksi siinä, että yritykset kiinnostuvat Porista mahdollisena sijoittumispaikkana. Nämä taas vaativat taustalleen tilannekäsityksen ylläpitoa, tiedolla johtamista sekä yksiköiden ja toimialojen välistä tiivistä yhteistyötä. Yhtenä konkreettisenä esimerkkinä kaupunkikehityksen toiminnasta voidaan nostaa esiin vuonna 2021 määritellyt kaupunkikehityksen kärkikohteet. Kaupunkikehitystyö pitää sisällään myös kaupunkiseututasoista yhteistyötä, verkostoissa mukana olemista ja maakunnalliseen sekä valtakunnalliseen suunnitteluun osallistumista. Lisäksi kaupunkikehitys koordinoi yhteistyötä toimialojen ja muiden sidosryhmien kesken muun muassa vuorovaikutusta kehittämällä. ^{2, 3, 4}

Kaupunkikehitystä on aiemmin toteutettu kaupunkisuunnittelussa. Kaupunkikehitykseen liittyvä toiminta siirrettiin elinvoima- ja ympäristötoimialan toimialajohtajan alaisuudessa toimivaan kaupunkikehitysyhmään vuoden 2020 organisaatiouudistuksen yhteydessä. Samalla rakennusvalvontayksikön päällikön resurssista puolet osoitettiin kyseiseen toimintaan. Lisäksi poikkeamisten ja suunnittelutarveratkaisujen valmistelu siirtyi rakennusvalvontayksikköön. Yksikön tehtävät ovatkin muuttuneet samalla, kun henkilöstön määrä on vähentynyt vuosien saatossa. Tehtävät eivät kuitenkaan ole vähentyneet samaan tahtiin henkilöstön määrän kanssa eikä digitalisaatiolla ole kyetty vastaamaan tähän kehitykseen ja sen aiheuttamiin haasteisiin.^{2, 4}

Rakennusvalvontayksikön toimintoja, henkilöstön tehtävänkuvia, työn vaativuutta sekä nimikkeitä ja palkkoja on arvioitu ja kehitetty yhdessä henkilöstöhallinnon kanssa. Yksikköön on myös suunniteltu muutamia uusia vakansseja havaittujen tarpeiden pohjalta. Tilanne työvoiman saatavuuden osalta on kuitenkin tiettyjen tehtävien kohdalla haastava jopa valtakunnallisesti. Työntekijöitä voi olla vaikea saada, esimerkiksi muodollisen pätevyyden puuttumisen vuoksi. Työvoiman saatavuushaasteisiin on pyritty myös vastaamaan kouluttamalla omia työntekijöitä ja yhtenä mahdollisena ratkaisuna on pohdittu kouluyhteistyötä.² Kokonaisuudessaan elinvoima- ja ympäristötoimialan keskeiset riskit liittyvätkin lakisäätöisten viranomaistehtävien hoitamiseen tarvittavan osaavan henkilöstön riittävyyteen.⁵

Toiminnan kehittäminen

Rakennusvalvontayksikkö osallistuu muiden kaupunkien kanssa toteutettavaan rakennusvalvontayhteistyöhön. Yhteistyötä eri kaupunkien välillä on mahdollista tehdä, sillä toiminnassa on paljon samanlaisia käytäntöjä, joita voidaan yhdessä kehittää ja jakaa hyväksi koettuja toimintamalleja. Käytäntöjen avulla pyritään muun muassa tukemaan säännösten soveltamista, jakamaan tietoa, ennaltaehkäisemään virheitä sekä edistämään yhteisiä käytäntöjä, hyvää rakentamistapaa ja rakentamisen sujuvuutta. Meneillään on esimerkiksi kaksi digitalisaatioon ja toiminnan automatisointiin liittyvää hanketta. Omaa toimintaa verrataan lisäksi muiden kaupunkien toimintaan.^{2, 6, 7} Rakennusvalvonnan lupien läpimenoaikojen keskiarvot ovat sijoittuneet TOP 10 -kaupunkien vertailussa Porin kokoluokkaa vastaavien kaupunkien tasolle alempaan viisikkoon⁸. Pori 2030 -strategiassakin esitetyt nopeat ja digitaaliset lupaprosessit on nostettu yhdeksi toiminnalliseksi tavoitteeksi

tulevalle vuodelle. Lupaprosesseja pyritään sujuvoittamaan muun muassa lyhentämällä lupien läpimenoaikoja.^{7, 9}

Yksityisten henkilöiden ja yritysten lisääntynyt toimeliaisuus näkyy rakennusvalvonnan palveluiden kysynnässä ja näin ollen tähän kysyntään on tarve vastata nykyistä paremmin⁵. Rakennusvalvonnassa onkin pyritty kehittämään asiakaspalvelua lupa-asioinnin osalta. Asiakaspalvelua on kehitetty esimerkiksi uudenlaisen puhelinneuvontapalvelun muodossa. Toisena keskeisenä kehityskohteena ovat järjestelmien väliset integraatiot, sillä käytössä olevat useat eri tietojärjestelmät aiheuttavat haasteita tiedonsiirron osalta. Rakennuslupaprosessien läpivienti jakautuu moneen eri ohjelmaan ja tieto siirtyy näin ollen useasta tietojärjestelmästä toiseen. Tällä hetkellä prosessin läpivienti vaatii paljon tiedonsiirtoon liittyvää manuaalista työtä. Tämä kuluttaa paljon aikaa ja resursseja sekä lisää virheiden mahdollisuutta. Rakennusvalvontayksikkö on tehnyt yhteistyötä ICT-yksikön kanssa asian kehittämisen osalta.

© Niko Poskiparta

Lisäksi rakennusvalvontayksikössä ollaan kehittämässä arkiston digitointia, minkä osalta tavoitteena on luoda käyttöarkisto yhteistyössä ICT:n ja asiakirjahallinnon kanssa. ^{2, 10}

Kaupunkimittauksen puolella ollaan saamassa toiminnan kehittämiseen kohdistuvaa lisämäärärahaa vuosille 2023–2028. Lisämääräraha kohdistuu ilmakuvaukseen ja laserkeilaukseen. Ilmakuvausta käytetään pohjakartan laatimiseen, jota käytetään muun muassa asemakaavan ja yleisesti karttatuotannon pohjana. Maastomittausten ohella pohjakarttaa piirretään pitkälti ilmakuviavulla. Hyvälaatuinen, kattava ja ajantasainen ilmakuva-aineisto on tarpeen, jotta kartasta saadaan aikaan tarkka ja virheetön. Laserkeilausaineistoa taas käytetään 3D-mallinnukseen maasto- ja kaupunkimallia varten. Aikaa säästyy, kun mallia ei tarvitse laatia ja korjata käsin. Kehityssuunta on hyvä, sillä tähän mennessä tämänkaltaisen materiaalin puuttuminen on aiheuttanut toiminnassa haasteita. ^{2, 11}

Arviointihavaintojen pohjalta voidaan todeta, että rakennusvalvontayksikkö pitää sisällään monia toimintoja ja kokonaisuus on kokenut muutoksia lähivuosina. Toiminnan toteuttaminen asianmukaisesti onkin vaatinut yksikön toimintojen ja henkilöstön tehtävänkuvien kehittämistä vastaamaan paremmin yksikön nykyistä toimintaa.

Arviointihavaintona voidaan todeta, että elinvoima- ja ympäristötoimialan toimialajohtajan alaisuudessa toimivalla kaupunkikehityksellä on keskeinen rooli kaupunkikehityksen kärkihankkeiden edistämässä ja toimialarajat ylittävän yhteistyön koordinoinnissa.

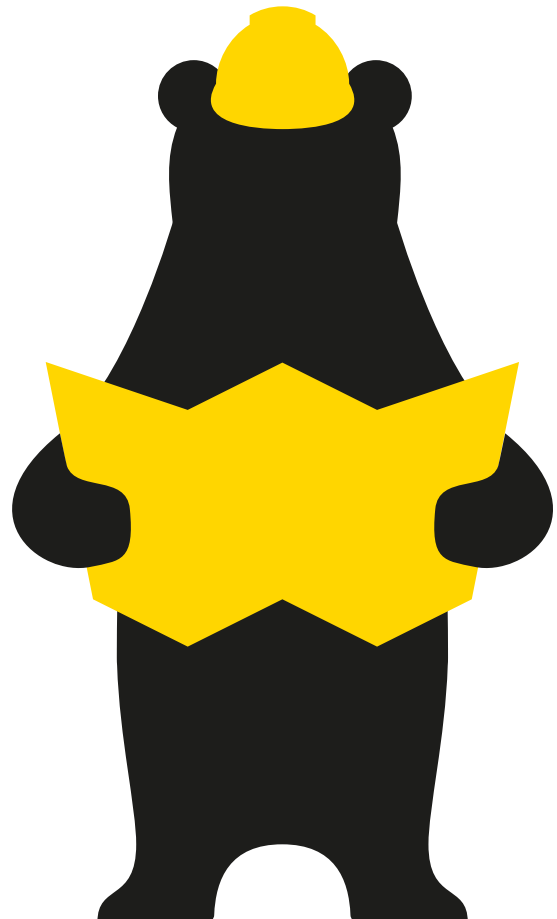
Rakennusvalvontayksikön toimintaa on pyritty kehittämään muun muassa osallistamalla muiden kaupunkien kanssa toteutettavaan rakennusvalvontayhteistyöhön, sujuvoittamalla lupa-asiointia sekä digitalisoimalla ja nykyaikaistamalla toimintoja. Arviointihavaintojen perusteella yksikön toiminnan kehittämisessä näkyvät Pori 2030 -strategian mukaisesti digitalisaation edistäminen sekä lupaprosessien sujuvoittaminen.

Tarkastuslautakunta toteaa rakennusvalvontayksikön tehtäväkentän olevan laaja-alainen ja tehtävien asianmukaisen hoitamisen vaativan tiivistä yhteistyötä kaupungin muiden toimijoiden, kuten infrayksikön sekä kasvupalvelut- ja kaupunkisuunnitteluyksikön, kanssa. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota maapolitiikan, kaupunkimittauksen ja kaupunkisuunnittelussa toteutettavan kaavoituksen muodostamaan tärkeään kokonaisuuteen, jossa rakennusvalvontayksikkö toimii yhtenä keskeisenä toimijana. Tarkastuslautakunta kysyy, kuinka kyseisten toimintojen yhteistyön saumattomuus ja sitä kautta organisaation kokonaisuuden toimivuus varmistetaan?

Tarkastuslautakunta painottaa kaupunkikehityksen toiminnon tärkeyttä kaupungin toiminnan kehittämisessä pitkällä tähtäimellä. Kaupunkikehityksellä yhdessä kaupunkisuunnittelun kanssa on keskeinen rooli esimerkiksi uusien yritysten Poriin sijoittumisessa ja kaupungin valmiudessa vastata tämänkaltaiseen kysyntään. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaupunkikehityksen resursointi riittävällä tasolla toiminnon strategiseen merkittävyyteen nähden?

LÄHTEET RAKENNUSVALVONTAYKSIKÖ:

- 1) Elinvoima- ja ympäristötoimialan toimialan toimintasääntö 1.1.2022.
- 2) Toteutetut haastattelut, sähköpostikyselyt ja kuuleminen.
- 3) Porin kaupunkisuunnittelu (2022) Kaavoituskatsaus 2022-2024. <https://storymaps.arcgis.com/stories/e3fe2993f433430385068180bded2246>, haettu 20.2.2023.
- 4) Elinvoima- ja ympäristölautakunta 15.9.2021 § 173.
- 5) Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022-2024.
- 6) Rakentamisen Topten-käytännöt. <https://www.toptenrava.fi/asp2/default.aspx>, haettu 16.2.2023.
- 7) Talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023-2025.
- 8) Porin kaupungin tilinpäätös 2022.
- 9) Pori 2030 -strategia.
- 10) Viranhaltijapäätökset: Yksikön päällikkö, rakennusvalvontayksikkö § 4 Rakennusvalvonnan arkiston digitointi, pilotti.
- 11) Elinvoima- ja ympäristölautakunta 18.1.2023 § 7.

© Niko Poskiparta

4.4. Infrayksikkö

Teknisen toimialan alaisuudessa toimiva infrayksikkö on laaja-alainen kokonaisuus, joka pitää sisällään monenlaisia toimintoja. Hyvinvointialueen muodostumisen jälkeen infrayksikön prosessien osuus kaupungille jäävistä toiminnoista on kasvanut ja se on tuotu myös talousarvioon näkyviin prosessikuvauksen muodossa. Aiemmin tekniseltä toimialalta TOP 10 -prosesseihin on mahtunut mukaan vain tilatehokkuus, mutta jatkossa myös infrastruktuurin kunnossapito. Infrayksikkö koostuu kuvion 1 mukaisesti viidestä toimintayksiköstä: infrajohtaminen, infran rakentaminen, infran kunnossapito, liikuntapaikat ja logistiikka ^{1, 2}.

Viiden toimintayksikön kokonaisuudesta Liikuntapaikat -toimintayksikkö on melko uusi kokonaisuus sen siirryttyä infrayksikön alaisuuteen sivistystoimialalta vuonna 2020. Sen sijaan vielä vuonna 2022 infrayksikön kuudennen toimintayksikön muodostanut seudullisesti toimiva jätehuolto on yhtiötetty keväällä 2023. Jätehuollon yhtiöittäminen eteni vuoden 2022 aikana ja yhteistyökunnat käsittelivät liittymistään yhtiöön omissa päätöksentekokokouksissaan. ^{1, 2} Harjavallan kaupunki, Kokemäen kaupunki, Merikarvian kunta, Nakkilan kunta, Pomarkun kunta, Porin kaupunki, Ulvilan kaupunki ja Siikaisten kunta päättivät perustaa yhteisen jätehuoltoyhtiön nimeltä Keräämö. Yhtiö aloitti toimintansa 1.4.2023 ja järjestää kunnan vastuulla olevat jätehuollon palvelut näissä kunnissa. ^{3, 4}

Jätehuollon yhtiöittämisen lisäksi yhtenä ajankohtaisena asiana infrayksikön osalta vuonna 2022 on ollut talvikunnossapidon kehittäminen. Talvikunnossapitotoista selviytyminen oli tunnistettu yhdeksi keskeiseksi tekniseen toimialaan kohdistuvaksi riskiksi vuoden 2022 talousarviossa. Talvikunnossapidon kehittämisen osalta keskiössä ovat olleet taloudellisen resurssin ja liikkeelle lähtevän kaluston määrän lisääminen. Oma kalusto tullaan pitämään samalla tasolla ja lisäresurssia hankitaan ulkoisilta urakoitsijoilta. Talvikunnossapidon akilleenkantapäänä ovat olleet avaraamatta jäävät asuntokadut. Kalustoresurssia tullaan lisäämään kevyen liikenteen väylille, jolloin sieltä vapautuu nopeammin resurssia asuntokaduille. Muita tilanteen kehittämiseksi esitettyjä keinoja ovat muun muassa digitalisaation lisääminen ja mahdollinen opinnäytetyötasoinen yhteistyö Satakunnan ammattikorkeakoulun kanssa. ^{2, 5, 6} Katujen talvikunnossapidon parantaminen on nostettu esiin myös vuoden 2023 talousarviossa yhtenä strategisena tavoitteena eli kehitystyö tämän osalta jatkuu myös tulevana vuonna ⁷.

Keskeisiä infrayksikön toimintaan vaikuttaneita tekijöitä vuonna 2022 ovat olleet muun muassa vallitseva maailmantilanne sekä resurssien niukkuus. Vallitseva maailmantilanne on aiheuttanut hintojen nousua etenkin polttoaineissa ja sähköenergiassa. Lisäksi kasvaneilla toimintakustannuksilla tulee olemaan vaikutuksia enenevässä määrin urakoiden hintoihin, kun uusia kilpailutuksia avataan.

Kuvio 1. Infrayksikön organisaatorakenne

Hintojen korotukset tulee siis huomioida ja niihin tulee pyrkiä varautumaan toiminnan suunnittelussa. Lisäksi vaikutuksia on odotettavissa myös investointien toteutumiseen.²

Resursoinnin niukkuus on nostettu esiin koko teknisen toimialan osalta Porin kaupungin vuoden 2022 talousarviossa. Kaupungin taloustilanteen on todettu näyttävän lähivuosina haasteelliselta ja teknisen toimialan resurssoinnin niukkuus suhteessa annettuihin tehtäviin on otettava huomioon. Tämän on todettu edellyttävän suunnitelmallista, kustannustehokkuutta parantavaa sekä toimintoja priorisoivaa johtamista ja päätöksentekoa. Omat resurssit tulee saada käyttöön tehokkaasti kehittämällä palvelutuotantorakennetta ja toiminnan suunnitelmallisuutta digitalisaatiota hyödyntäen. Henkilöstöä tulee myös kouluttaa uusiin tehtäviin ja pyrkiä ylläpitämään saavutettua osamistasa.^{6, 7}

Infrayksikössä resurssipulan koetaan liittyvän sekä kalustotettä henkilöresursseihin. Tiettyjen toimintojen kohdalla on pyritty esimerkiksi siihen, että saataisiin paikallisia urakoit-

sijoita ja heidän tarjoamiaan palveluita mukaan toimintaan ja pystyttäisiin sitä kautta vahvistamaan käytössä olevia resursseja. Lisäksi henkilöstöä on voitu esimerkiksi kiireisimpään aikaan siirtää tehtävästä toiseen. Henkilöstön osalta on kuitenkin havaittu myös saatavuuden haasteita. Haasteet kohdistuvat etenkin tiettyihin asiantuntijatehtäviin, sillä liikettä henkilöstön osalta on moniin eri suuntiin, kun paikkoja on auki monilla paikkakunnilla. Lisäksi infrayksikössä on tunnistettu henkilöriski siinä, että tehtäviä on liikaa yksittäisten henkilöiden varassa.^{2, 7}

Infran korjausvelasta

Yhtenä viimevuosien kehityskohteena on ollut infraomaisuuden kunnan määrittäminen. Korjausvelkaselvityksiä on tehty aiemminkin, mutta tiedot ovat olleet pääosin vanhentuneita ja asiasta on vallinnut erilaisia näkemyksiä. Korjausvelasta ei siis ole ollut saatavilla kunnollista dataa ja näin ollen infrayksikössä lähdettiin toteuttamaan erilaisia kuntokartoituksia pitkän tähtäimen suunnitelmien tueksi. Kuntokartoituksia on tehty liittyen katuverkkoon vuonna 2019–2020, siltoihin vuonna 2019, pienvenelaitureihin vuonna 2019 ja viheromaisuuteen vuonna 2021. Korjausvelkaselvityksiin liittyvillä tutkimuksilla on hyvin pitkälti saatu selville Porin kaupungin infraomaisuuden kunto. Lisäksi on tehty selvityksiä, missä järjestyksessä toimenpiteitä pitäisi tulevaisuudessa tehdä eri kohteille. Korjausvelkaselvitysten avulla saadaankin jäseneltyä tulevien vuosien investisuunnitelmia ja niitä voidaan käyttää päätöksenteon tukena eri toimielimissä. On tärkeää, että kaikki tehdyt korjaustoimenpiteet kirjataan ylös, jotta korjausvelkatilanteen kehittymistä voidaan seurata ja käsitys korjausvelasta saadaan pidettyä ajan tasalla myös jatkossa.²

Korjausvelkalaskelma tehdään viiden vuoden välein ja asian suhteen on käyty keskustelua, kuinka paljon korjausvelan pienentämiseen tulisi panostaa tulevaisuudessa. Infran suunnitelmalliseen hoitoon, kunnossapitoon, peruskorjaukseen ja uudisrakentamiseen liittyen tulee jatkaa monia kehittämistoimia. Riskinä on, ettei kunnossapitotöitä kyetä tekemään riittävän vaikuttavasti ja vähentämään korjaus- ja kunnossapitovastuuta olemassa olevilla resursseilla. Yhdeksi riskiksi onkin tunnistettu korjausvelan kasvu.

Korjausvelan kasvun hillitseminen on huomioitu vuoden 2023 talousarviossa sekä toiminnallisten että taloudellisten tavoitteiden kohdalla. ^{2, 6, 7}

Korjausvelkatilanteen kehittymistä seurataan pitkän tähtäimen mittarina. Tavoitteena on hillitä korjausvelan kasvua kymmenen vuoden sisällä investoimalla katuverkon sekä jalankulku- ja pyöräteiden peruskorjauksiin, turvaamalla riittävä rahoitus uudelleenpäälystyksiin ja kuivatuksen parantamiseen sekä rakentamalla kaikki uudiskohteet laadukkaasti riittäväillä rakennekerroksilla. Infran korjausvelan kasvua hillitään ohjaamalla investointimäärärahoista vuosittain vähintään 20 prosenttia katujen, viheralueiden ja liikuntapaikkojen perusparannuksiin. Lisäksi avainasemassa on infran suunnittelun ja rakennuttamisen henkilöresurssien turvaaminen. Korjausvelan kasvun hillitsemiseksi tulevaisuuden investoinnit tulevat kohdistumaan enenevässä määrin olemassa olevan infran suunnitelmalliseen perusparantamiseen. Näin ollen rakennetusta ympäristöstä saadaan myös helpommin kunnossa- ja ylläpidettävää. Haasteena nähdään katuverkon ja siltojen kunnan heikkeneminen sekä mittaava perusparannustarve. ⁷

Maapoliittinen ohjelma

Yhtenä keskeisenä kehitysaskeleena on vuoden 2022 osalta ollut maapoliittisen ohjelman valmistelu yhteistyössä kaupungin muiden toimijoiden kanssa. Edellinen maapoliittisen ohjelman kokonaisuudistus valmistui vuonna 1999, josta osa on uudistettu vuonna 2008. Ajantasaisen maapoliitiikan puuttuminen on puhuttanut jo pitkään ja maapoliitiikan tärkeyttä on painotettu niin Porin kaupungin strategiassa, kasvu- ja elinvoimaohjelmassa kuin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksissakin. Vahvan ja toimivan maapoliitiikan on todettu olevan keskeinen elinvoimaa rakentava tekijä, jonka tulisi olla aktiivista, ennakoivaa, tavoitteellista sekä pitkäjänteistä. Ajantasaisen maapoliitiikan puuttuminen on näkynyt toiminnassa tietynlaisena suunnitelmallisuuden puuttumisena ja aiheuttanut näin ollen sen, ettei toiminnalla ole ollut selkeää pitkäjänteistä suuntaa. Toimintaa onkin proaktiivisen otteen sijaan kuvannut reaktiivisuus. ^{2, 8, 9, 10}

Porin kaupunginvaltuusto hyväksyi uudistuneen maapoliittisen ohjelman 24.4.2023 ja uusi maapoliittinen ohjelma tulee voimaan 1.7.2023 ¹¹. Maapoliittinen ohjelma on osa Porin kaupungin kehittämissstrategiaa ja sen avulla luodaan edellytykset kaupungin maankäytön, rakentamisen sekä niihin liittyvän toiminnan ja talouden pitkäjänteiselle suunnittelulle ja toteutukselle. Maapoliitiikalla tarkoitetaan maa-alueiden hankintaan, luovutukseen, kaupungin maaomaisuuden hallintoihin ja yksityisen maan kaavoittamiseen sekä kaavojen toteuttamisen edistämiseen liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Maapoliittisessa ohjelmassa määritellään maapoliitiikan strategiset tavoitteet, toimintaperiaatteet sekä tarpeen mukaan käytettävät maapoliittiset keinot. ¹²

On tärkeää, että myös elinkeino- ja asuntopoliitiikan näkökulmat otetaan huomioon maapoliittista ohjelmaa laadittaessa. Maapoliittisissa ohjelmissa onkin monesti tuotu esiin elinkeino- ja asuntopoliitiikan tavoitteet. Vastaavasti elinkeino- ja asuntopoliittisissa ohjelmissa on kuvattu maapoliitiikan keskeisimmät periaatteet. Lisäksi maapoliittisessa ohjelmassa tulee kiinnittää huomiota kaupungin strategiaan tavoitteisiin, joita maapoliitiikalla pyritään edistämään. ^{13, 14} Näiden kaupungin toimintaa ohjaavien suuntaviivojen ajantasaisuus ja selkeä linkittäminen toisiinsa ovatkin keskeisessä roolissa, jotta toimintaa voidaan kehittää systemaattisesti haluttuun suuntaan. Niillä on myös laaja-alaisia vaikutuksia kaupungin eri toimijoiden toiminnan ohjaamisessa ja on tärkeää, että ne tarjoavat tukea käytännön työn toteuttamiseen. ²

Infrayksikön toiminta on otettu paremmin huomioon vuoden 2023 talousarviossa TOP 10 -prosessien muodossa, kun hyvinvointialueudistus on kasvattanut infran prosessien painoarvoa kaupungin nykyisten toimintojen joukossa. Näin ollen yhtenä seurattavista TOP 10 -prosesseista on jatkossa infrastruktuurin kunnossapito.

Arviointihavaintojen pohjalta keskeisiä infrayksikön toimintaan vaikuttaneita tekijöitä ovat vuoden 2022 osalta olleet muun muassa jätehuollon yhtiöittäminen ja maailmantilanteen vaikutus kustannuksiin. Lisäksi teknisen toimialan resursoinnin niukkuus nousee esiin yhtenä keskeisenä tekijänä.

Toiminnan resursoinnin on todettu edellyttävän suunnitelmallista, kustannustehokkuutta parantavaa sekä toimintoja priorisoivaa johtamista ja päätöksentekoa. Omat resurssit tulee saada käyttöön tehokkaasti kehittämällä palvelutuotantorakennetta ja toiminnan suunnitelmallisuutta sekä kouluttamalla henkilöstöä uusiin tehtäviin.

Infrastruktuurin toiminnan tärkeinä kehityskohteina nousevat arviointihavaintojen pohjalta esiin talvikunnossapidon kehittäminen sekä maapoliittisen ohjelman valmistelu. Molempien asiakokonaisuuksien kehitystyö on jatkunut vielä vuoden 2023 aikana.

Arviointihavaintojen perusteella voidaan todeta, että infraomaisuuden kuntoa on pyritty määrittämään viime vuosina erilaisten kuntoselvitysten muodossa ja sitä kautta on selvitetty infran korjausvelkatilannetta. Korjausvelan kehittymistä seurataan pitkän tähtäimen mittarina ja tavoitteena on hillitä infran korjausvelan kasvua.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota infran korjausvelkaan todeten korjausvelan hillitsemiseen ja pysäyttämiseen liittyvät tavoitteet tärkeiksi. Tarkastuslautakunta kokee infrastruktuurin kunnossapidon nostamisen osaksi kaupungin TOP 10 -prosesseja hyväksi asiaksi. Tarkastuslautakunta jää seuraamaan korjausvelan kehittymistä tulevina vuosina ja painottaa pitkän tähtäimen suunnitelmien tärkeyttä korjausvelan hallinnassa.

Tarkastuslautakunta toteaa maapoliittisen ohjelman uudistamisen olevan keskeinen askel kaupungin toiminnan kehittämisessä. Tarkastuslautakunta kuitenkin korostaa tarvetta pitää maapoliittinen ohjelma ajan tasalla sekä jatkaa kehitystyötä myös tulevaisuudessa. Keskeisessä roolissa ovat myös asunto- ja elinvoimapolitiikan ajantasaisuus sekä niiden selkeä linkitys maapoliittiseen ohjelmaan.

Lisäksi tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että maapoliittikka tarjoaa tukea konkreettisen työn suorittamiselle. Maapoliittisella ohjelmalla nähdään olevan laaja-alaiset

vaikutukset infrayksikön toiminnan lisäksi myös esimerkiksi useiden elinvoima- ja ympäristötoimialan toimijoiden sekä Porin Veden toiminnassa. Tarkastuslautakunta kysyy, toimiiko uudistettu maapoliittinen ohjelma riittävällä tasolla koko organisaation tarpeiden mukaisena ja toimintaa ohjaavana työkaluna ja tukeeko se Pori 2030 -strategian mukaista visiota kasvavasta kaupungista?

LÄHTEET INFRAKSIKKÖ:

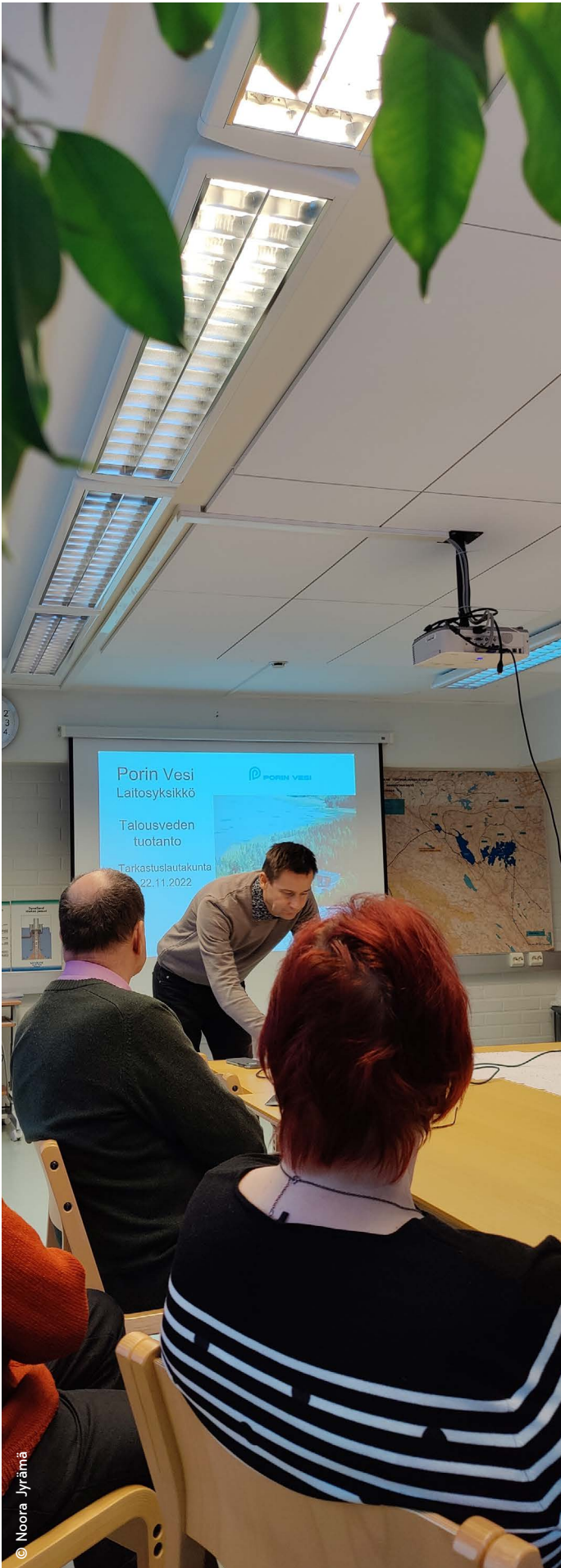
- 1) Teknisen toimialan toimintasääntö 1.1.2021.
- 2) Toteutetut haastattelut, sähköpostikyselyt ja kuuleminen.
- 3) Tekninen lautakunta 13.12.2022 § 238.
- 4) Porin kaupungin internetsivusto. <https://www.pori.fi/uutinen/etusivun-uutiset/uusi-kunnallinen-jatehuoltoyhtio-perustetaan-tanaan/08/02/2023/>, haettu 20.2.2023.
- 5) Tekninen lautakunta 6.9.2022 § 149.
- 6) Porin kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022-2024.
- 7) Porin kaupungin talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023-2025.
- 8) Kasvu- ja elinvoimaohjelma 2019-2025.
- 9) Porin kaupungin strategia 2025.
- 10) Porin kaupungin internetsivusto. <https://www.pori.fi/uutinen/etusivun-uutiset/porin-kaupunki-on-kaynnistanyt-maapoliittisen-ohjelman-uudistamisen/27/01/2023/>, haettu 23.2.2023.
- 11) Kaupunginvaltuusto 24.4.2023 § 57.
- 12) Maapoliittinen ohjelma VIII, kaupunginvaltuusto hyväksynyt 24.4.2023 § 57.
- 13) Lammi, H. (2020) Maapoliittisten ohjelmien tarkastelu ja suositukset ohjelmanuudistamiseen Porissa.
- 14) Uudenmaan liitto (2007) Kunnan maapoliittinen ohjelma - valmistelijan käsikirja. https://www.uusimaaviikko.fi/files/6214/Kunnan_maapoliittinen_ohjelma_-_valmistelijan_kasikirja, haettu 17.2.2023.

4.5. Porin Vesi

Kaupunginvaltuuston vahvistamissa omistajapoliittisissa linjauksissa on todettu, että liikelaitosten tehtävänä on turvata palveluiden saatavuus mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti ¹. Omistajan tavoitteet täsmennetään liikelaitoskohtaisesti omistajapoliittisissa linjauksissa ja vuositasolla kaupunginvaltuuston hyväksymässä talousarviossa. Tarkastuslautakunta on arvioinut erityisteemana Porin Veden vuoden 2022 taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista sekä toiminnan tuloksellisuutta.

Porin Veden toiminta-ajatuksena on hoitaa toiminta-alueensa veden hankinta, käsittely ja jakelu sekä viemärinti ja jäteveden puhdistaminen. Palvelut toteutetaan kilpailukykyiseen hintaan, asiakkaiden odotukset ja tarpeet mahdollisimman hyvin täyttäen sekä ympäristöasiat halliten. ² Porin Veden toiminta-alueen hyväksyy kaupunginhallitus ³.

- Kilpailukykyinen hinta tarkoittaa talousveden tuottamista, viemärintiä sekä jäteveden puhdistusta sellaiseen hintaan, jolla houkutellessa alueelle asukkaita ja elinkeinoelämää ⁴.
- Asiakkaiden odotuksista ja tarpeista Porin Vesi saa tietoa asiakaspalautteiden kautta ³. Lisäksi tietoa asiakkaiden mielipiteistä liittyen yhdyskuntateknisiin palveluihin kuten vesihuoltopalveluihin saadaan FCG Finnish Consulting Group Oy:n toteuttamasta vuosittaisesta kyselytutkimuksesta. Vuonna 2022 julkaistuissa tuloksissa oli mukana 27 kuntaa. Porin osalta mielipiteet vesihuoltopalveluista olivat heikoimpien annettujen arvosanojen yläpuolella. Mielipiteet jäivät suhteessa kuitenkin enemmän parhaista arvosanoista kuin heikommista arvosanoista. ⁵
- Porin Veden voidaan organisaationa ajatella olevan alueen suurin ympäristötekojen toteuttaja. Porin Vesi käsittelee suuren osan toimialueen jätevesistä, myös teollisuuden synnyttämistä. Lisäksi Porin Vesi on kehittänyt omien ja muiden alueen toimijoiden käyttöön uusiutuvia energiaratkaisuja. Tällaisia ovat erimerkiksi jätevedenpuhdistamon lietteen hyödyntäminen energialähteenä sekä puhdistamon hukkalämmön ohjaaminen hyötykäyttöön. ⁴

Porin Veden toiminnalliset tavoitteet kytkeytyvät vahvasti taloudellisiin tavoitteisiin^{1, 4, 6}. Kaupunginvaltuustoon nähden sitova erä oli vuonna 2022 viiden prosentin korvaus liikelaitoksen peruspääomasta omistajalle. Toinen Porin Veden kaupunginvaltuustoon nähden sitova erä vuonna 2022 oli neljän miljoonan euron nettoinvestointitaso.⁶ Tavoitteet saavutettiin.

Vesihuollon investointitason ylläpitäminen

Kymmenen vuoden 2012–2022 ajanjaksolla tarkasteltuna Porin Vesi on investoinut vesihuoltoon vuosittain keskimäärin noin 4,3 miljoonalla eurolla⁸. Tämän lisäksi saadun asiantuntija-arvion mukaan Luotsinmäen jätevedenpuhdistamon vuosi-investoinnit ovat olleet keskimäärin noin 200 000 euroa/vuosi. Luotsinmäen jätevedenpuhdistamon kiinteistöt, koneet ja laitteet omistaa Porin kaupungin sataprosenttisesti omistama tytäryhtiö Kiinteistö Oy Luotsinmäen puhdistamo. Porin Vesi hoitaa ja käyttää jätevedenpuhdistamoa koneineen ja laitteistoineen. Porin Vesi on myös tilivelvollinen siitä, että jätevedenpuhdistamon toiminta täyttää ympäristölupavaatimukset. Investoinnit puhdistamoon rahoitetaan Porin Veden kiinteistöosakeyhtiölle maksamilla vuokrilla. Tarpeen vaatiessa kiinteistöosakeyhtiö hankkii lisärahoitusta investointien rahoittamiseksi.⁴

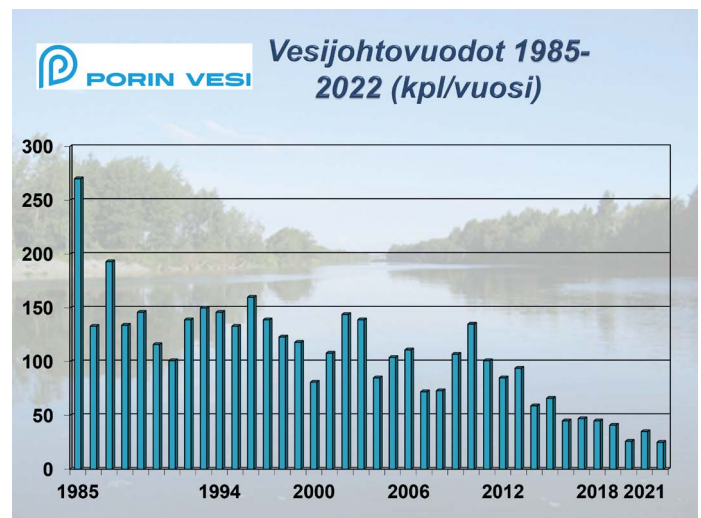
Suomen Vesilaitosyhdistys ry julkaisi 3.10.2022 vuosittaisen Vesihuoltolaitosten tunnuslukujärjestelmän raportin koskien vuotta 2021. Raporttiin on koottu 192:n yhdistyksen jäsenlaitoksen tiedot. Vertailussa oli käytetty 18:aa erilaista vesihuollon suorituskykyyn liittyvää tunnuslukua.

Kaikista vesihuoltolaitoksista Porin Vesi ylsi yhdessä Lahti Aqua Oy:n kanssa korkeimpiin pisteisiin.⁹ Vesihuoltopalveluihin liittyen on kuitenkin jatkuvasti tiedostettava, että toiminnalliset riskit kasvavat nopeasti, jos vuosittaiset laitosten ja verkostojen saneerausmäärät eivät ole riittävät⁶.

Investointimäärärahoja voidaan kohdistaa saneerauksen lisäksi vesi- ja viemäriverkoston laajentamiseen, vesimitariston uusimiseen tai tarvittaessa kalustoon.⁹ Vuoden 2013 arviointikertomuksessa todettiin, että vesihuoltolaitoksen korjausvelka oli tuolloin yhteensä noin 45 miljoonaa euroa. Korjausvelalla tarkoitetaan summaa, joka tarvittaisiin rapautumassa olevan rakennetun omaisuuden saattamiseksi nykytarpeita vastaavaan hyvään kuntoon.¹¹ Vuoden 2022 lopussa vesihuoltolaitoksen korjausvelkaa on saadun asiantuntija-arvion mukaan laskennallisesti yhteensä noin 40 miljoonaa euroa⁴.

Kuviossa 1 on esitetty vesijohtovuotojen määrän kehitys vuosina 1985–2022. Vesijohtovuotojen määrän kehityksen perusteella voidaan arvioida, että vesijohtoihin kohdistuvaa korjausvelkaa on saatu vähennettyä toteutetuilla saneeraustoimilla. Vesijohtovuotojen määrä oli vuonna 2022 historiallisen vähäinen, yhteensä 25 vuotoa⁴.

Kuvio 1. Vesijohtovuodot 1985–2022⁴

Talousveden tuotanto- ja varatuotantolaitosten sekä viemäriverkoston osalta saneeraus korjausvelan vähentämiseksi ei ole ollut yhtä tehokasta kuin vesijohtoverkoston osalta. Kuntokartoitusten perusteella tehtävien investointipäätösten lisäksi on seurattava muun muassa laitosten käyttöikävuosien aiheuttamaa investointitarvetta. Esimerkiksi Harjakankaan tekopohjavesilaitokseen investointipanos- tusten vuosittainen lisääminen tulee olemaan tarpeen, koska viimeisimmästä suurinvestoinnista on kulunut yli 20 vuotta. Viemäriverkoston korjausvelka jakautuu suhteessa enemmän jäteviemäriverkostolle hulevesiviemäriverkoston ollessa varsin uutta. Viemäriverkoston osalta vuotoherkin- tä valurautaputkea on arviointihetkellä jäljellä vielä noin 80 kilometriä ⁴, mikä on jäteviemäriverkoston kokonaispi- tuudesta noin 13 prosenttia ¹². Luotsinmäen jätevedenpuh- distamolla on edessä tulevaisuudessa miljoonainvestoinnit, jos ja todennäköisesti kun ympäristöluvan lupaehdot tiuk- kenevat. Näiden investointien rahoitusjärjestelyistä vastaa Kiinteistö Oy Luotsinmäen puhdistamo. ⁴

Vesihuollon turvaaminen

Toimiva vesihuolto on välttämättömyys kaikille kuntalai- sille, alueen elinkeinoelämälle sekä julkiselle palvelutu- ottamolle ¹³. Riittävän investointitason lisäksi vesihuollon turvaaminen edellyttää järjestelmällisesti toteutettua riskienhallintaa, harkittua tiedottamista, valmius- ja varautumissuunnittelua sekä suunnitelmissa kuvattujen prosessien testaamista. Lisäksi talousveden laadunvalvonta yhteistyössä ympäristöviranomaisen kanssa sekä jäteveden- puhdistuksen päästöjen valvonta suunnitelmallisesti ovat toiminnassa tärkeitä. ⁴

Kriittisen infrastruktuurin, kuten vesihuollon, suojaaminen korostui entisestään vuonna 2022, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan ja Suomen turvallisuusympäristö samalla muut- tui. Vuonna 2022 eskaloitui myös monen tekijän summana energiakriisi, minkä vuoksi sähkökatkosriskin todennäköi- syys nousi. Porin Veden, kuten muidenkin vesihuoltolaitos- ten, piti pohtia, miten tiedottaa vesihuoltoon liittyvistä asioista asiakkaitaan harkitusti eritasen sähköpulatil- teissa. Inflaatiokehitys oli arviointihetkellä Porin Veden tavoitteiden saavuttamisen kannalta kriittisin riskitekijä. ⁴

Inflaatiossa tavaroiden ja palvelujen hinnat nousevat laaja-alaisesti ¹⁴.

Osaamisvaatimukset täyttävän henkilökunnan saatavuus ja pitovoima

Osaamisvaatimukset täyttävän työvoiman rekrytointi on hankaloitunut. Porin Veden toimintaympäristössä osaa- misvaatimukset ovat kasvaneet lainsäädäntömuutosten ja tekniikan kehittymisen myötä. Asiakasvaatimuksiin vastaa- misen koetaan myös lisäävän työtehtävien vaativuutta. ³ Sen lisäksi, että hakijoiden määrä avoimiin paikkoihin on vähentynyt siirtyvät Porin Vedessä oppisopimuksella kou- lutetut ammattilaiset helposti osaamisen saavuttamisen jälkeen yksityiselle sektorille. ⁴

Aikaisemmin vesihuoltotoiminta on ollut perinteisesti varsin ennakoitavaa ja muuttumatonta. Vuonna 2022 vesihuolto on ollut monen muun toiminnan, palvelun, yhteisön ja henkilön rinnalla yhteiskunnallisten ilmiöiden aiheuttamassa ristiaallokossa. Sen lisäksi, että varautuminen on toiminnassa entisestään korostunut, on tavoitteellisen liikeelijäämän kerryttäminen inflaatiokehityksen seurauksena vaikeutunut. Sopimusehdoista kiinnittäminen riskienhallintakeinona lyhyellä aikavälillä on tärkeää, mutta niin on myös varautuminen tulevaisuuden inflaatiokehitykseen.

Asiakkaiden mielipiteet Porin Veden vesihuoltopalveluista ja liikelaitoksen suorituskyvystä kertovat mittarit antavat erilaisen kuvan toiminnan tuloksellisuudesta. Asiakkaiden mielipiteet vesihuoltopalveluista ovat suhteellisen kriittisiä⁵, mutta Porin Vesi yltää vesihuoltolaitoksena tunnuslukujen valossa suorituskyvyssä Suomen huipulle⁹.

Tarkastuslautakunta suosittelee kaupunginvaltuuston tiedonsaannin näkökulmasta, että Porin kaupungin talousarviossa ja tilinpäätöksessä Porin Veden vuosi-investointibudjetti sekä toteumatiedot esitetään tarkemmalla tasolla. Talousarviossa esitetty investointibudjetti voidaan esimerkiksi jakaa saneeraus-, laajennus- ja muihin investointeihin. Sitovuustason muuttaminen ei tarkastuslautakunnan mielestä ole tarpeellista toiminnan joustavuuden säilyttämiseksi.

Porin Veden verkoston laajentamisinvestointien näkökulmasta on kaupungin tärkeää toteuttaa yhdyskuntarakenteen järkevää suunnittelua. Tarkastuslautakunta kysyy, onko kaavoituspäätösten valmistelussa rutiinia huomioida Porin Vedelle aiheutuvat vesihuoltoinfran rakentamiskustannukset? Jos on, niin tarkistetaanko, että liikelaitokselle jää samanaikaisesti tarpeeksi määrärahoitusta saneerausinvestointeihin?

Tarkastuslautakunta toteaa, että Porin Veden organisaatiossa ollaan hyvin tietoisia vesihuollon riskeistä ja riskienhallintaa toteutetaan suunnitelmallisesti. Valppautta

ja varautumista haastavat samanaikaiset yhteiskunnalliset ilmiöt, joihin pitää reagoida.

Tarkastuslautakunta esittää huolensa siitä, että ammatilaisten rekrytointiin sekä ammattiosaajien pitovoimaan vaikuttaa liittyvän lisääntyviä haasteita.

LÄHTEET PORIN VESI:

- 1) Porin kaupungin omistajapoliittiset linjaukset.
- 2) Porin Veden vuoden 2021 vuosikertomus.
- 3) Vesihuoltolaitoksen toiminta-alue 2017. Sweco Ympäristö Oy. https://cms.pori.fi/uploads/sites/2/2022/10/porin_vesi_toiminta-alueet-selostus.pdf. haettu 1.3.2023.
- 4) Toteutettu haastattelu, kuuleminen, tutustumiskäynti ja saadut selvitykset.
- 5) Yhdyskuntatekniset palvelut 2022, kyselytutkimuksen tulokset, Porin kaupunki, FCG.
- 6) Porin kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelmat 2022-2024.
- 7) Porin kaupungin tilinpäätös 2022.
- 8) Porin kaupungin tilinpäätökset 2012-2022.
- 9) Vesihuoltolaitosten tunnuslukujärjestelmän raportti 2021, Vesilaitosyhdistyksen julkaisusarja nro 74.
- 10) Porin Veden investointisuunnitelma vuodelle 2023, Porin Veden johtokunta 30.8.2022 § 53.
- 11) Rakennetun omaisuuden tila 2013, RIL ry.
- 12) Porin Veden vuosikertomus 2021.
- 13) Huoltovarmuuskeskus, Visiona vastuullinen vesihuolto <https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/a/visiona-vastuullinen-vesihuolto>, haettu 14.12.2022.
- 14) Mitä on inflaatio? https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.fi.html, haettu 16.12.2022.

4.6. Porin Linjat Oy

Tarkastuslautakunta on arvioinut vuoden 2022 erityistee-
mana kaupunginvaltuuston Porin Linjat Oy:lle asettamien
taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista.
Yhtiö on yksi Porin kaupungin strategisista konserniyhtiöis-
tä. Omistajapoliittisissa linjauksissa on todettu, että Porin
Linjojen tarkoitus on joukkoliikennepalveluiden tarjoaminen
kaupunkilaisille ¹.

Avoin joukkoliikenne on kaikille avoin, määritellyjä reittejä
kulkeva ja määritellyn aikataulun mukainen liikennepalvelu.
Joukkoliikenne on osa yhteiskunnan toimintojen jatkuvuu-
den kannalta kriittisiä perusrakenteita ². Porin kaupunki
aloitti oman joukkoliikenteen palvelutuotannon vuonna
1976 perustamalla Porin Linjat Oy:n. ³

Uusia suuntaviivoja

Vuonna 2009 siirtymäaikaan voimaan tullut Euroopan
Unionin palvelusopimusasetus, joka koskee muun muassa
julkista henkilöliikennettä, mahdollistaa useita avoimen
joukkoliikenteen järjestämismalleja ⁴. Joukkoliikenteen toi-
mivaltainen viranomais hankkii avoimen joukkoliikenteen
toimialueellaan. Toimivaltainen joukkoliikenneviranomais
Porissa on elinvoima- ja ympäristötoimialan alainen seudul-
linen joukkoliikennejaosto ⁵. Porin kaupunginhallitus päätti
siirtymisestä Porin Linjojen kanssa 7.6.2021 alkaen käyttö-
oikeussopimusmallista hankintasopimusmalliin. Kaupungin-
hallitus teki päätöksen yleisen talousvastuun perusteella ja
omistajaohjauksesta vastuullisena tahona. ⁶ Porin Linjat Oy
on Porin kaupungin kokonaan omistama hankintalain
tarkoittama sidosyksikkö, joten sopimukset joukkoliikenne-
viranomaisen ja Porin Linjojen välillä on voitu tehdä ilman
hankintalain mukaista kilpailutusta ⁷.

Taulukossa 1 on kuvattu käyttöoikeussopimusmallissa ja hankintasopimusmallissa toimimisen erot.

Taulukko 1. Joukkoliikenteen järjestämismallien vertailu ⁸

Käyttöoikeussopimusmallissa Porin Linjat Oy	Hankintasopimusmallissa joukkoliikenneviranomaisen
tuotti joukkoliikennepalvelut	tilaa joukkoliikenteen reittien ja aikataulujen tuottamisen Porin Linjat Oy:ltä
kantoi lipputuloriskin	vastaa lipputuloriskistä
vastasi reitti- ja aikataulusuunnittelusta	vastaa reitti- ja aikataulusuunnittelusta
vastasi lippu- ja maksujärjestelmän ylläpidosta ja kehitystyöstä	vastaa lippu- ja maksujärjestelmän hankinnasta sekä kehityksestä
sai joukkoliikenneviranomaisen päättämien lipputuotteiden lisäksi itse tarjota lisää erilaisia lipputuotteita asiakkaille	päättää kaikista lipputuotteista, niiden käyttöehdoista ja asiakashinnoista
vastasi asiakaspalvelusta ja tiedottamisesta markkinointitoimenpiteineen	vastaa asiakaspalvelun järjestämisestä, kehityksestä, tiedotuksesta ja markkinointitoimenpiteistä

Hankintasopimus Porin Linjojen ja joukkoliikenneviranomaisen välillä on solmittu 8+2 vuodeksi. Sopimusperusteisesta liikennöinnistä maksetaan Porin Linjoille korvaus hankintasopimuksessa määriteltyjen ajosuoritteiden yksikköhintojen mukaisesti. Korvaus maksetaan kuukausittain toteutuneista ajokilometreistä ja yksikköhintoja tarkistetaan neljä kertaa vuodessa liikennöinti-indeksin mukaan. ^{8, 9}

Vuoden 2022 aikana on toimittu hankintasopimusmallissa niin, että käytössä on ollut vielä Porin Linjojen kehittämä lippu- ja maksujärjestelmä sekä asiakaspalvelumalli. Lippu- ja maksujärjestelmä tulee vaihtumaan Porin ja Ulvilan avoimen joukkoliikenteen osalta vuoden 2023 aikana ^{8, 10}. Käyttöön otetaan TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy:n

Waltti-järjestelmä. TVV Lippu- ja maksujärjestelmä Oy on Porin kaupungin sidosyksikkö, joten hankinta on mahdollista tehdä ilman hankintalain mukaista kilpailutusta. Waltti-järjestelmä on käytössä muun muassa Lahdessa, Jyväskylässä, Tampereella, Oulussa, Kuopiossa ja Hämeenlinnassa. ^{7, 10, 11} Porin Linjojen lippu- ja maksujärjestelmän kautta myytyjen lipputuotteiden viimeiset käyttöajankohdat vuonna 2023 on päätetty joukkoliikenneviranomaisen toimesta ¹². Joukkoliikenneviranomaisen kehittää uutta lippu- ja maksujärjestelmää ja siihen liittyvää asiakaspalvelumallia sekä päättää käyttöönotettavista lipputuotteista ⁸.

Porin Linjat Oy sai uuden toimitusjohtajan 1.9.2022 yhtiön pitkäaikaisen toimitusjohtajan jäätyä eläkkeelle. Porin Linjojen hallitus on hyväksynyt joulukuussa 2022 yhtiölle uuden strategian vuosille 2023–2030. Uudistetulla strategialla tuetaan kaupunginvaltuuston 11.4.2022 vahvistamaa Pori 2030 -strategiaa. Yhtiön strategian keskiössä ovat ihmiset, innovaatiot ja ilmasto. Strategia tukee Yhdistyneiden Kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteista seuraavia:

1. kestävä teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja,
2. kestäviä kaupunkeja ja yhteisöjä
3. vastuullista kuluttamista ja
4. ilmastotekoja.

Strategisille tavoitteille on vuoden 2023 alkupuolella myös luotu mittarit, jotta niiden toteutumista pystytään arvioimaan. ⁸

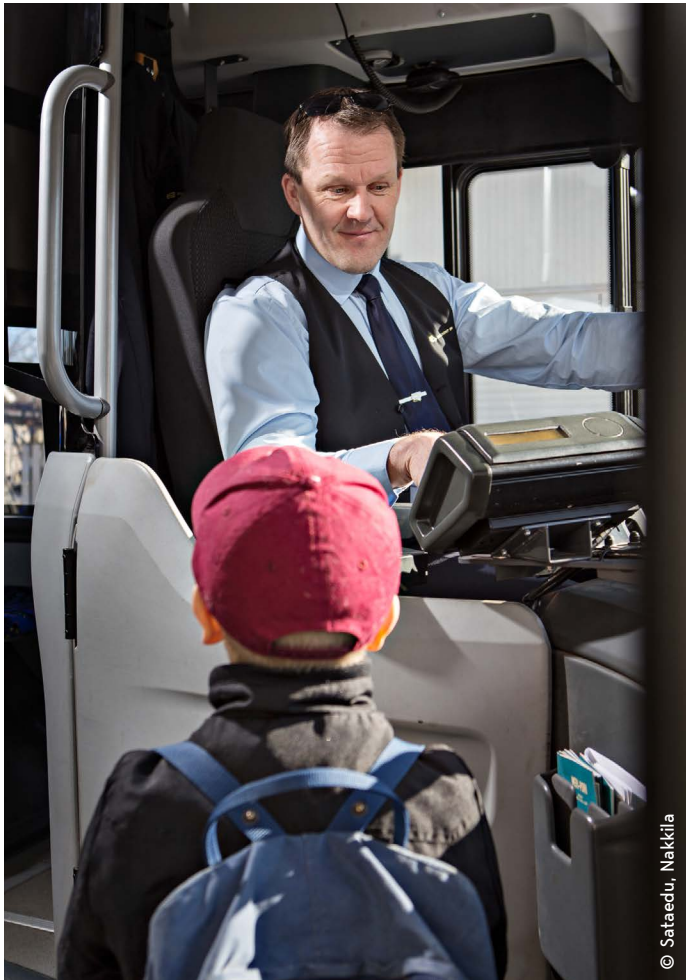
Riskienhallintaa ja varautumista korostavia suuntaviivoja Porin Linjoille piirtää arviointiaikainen toimintaympäristö. Yhtiö on tehnyt tiivistä yhteistyötä kriisitilanteisiin varautumiseen liittyen konsernin sisällä sekä ulkopuolella esimerkiksi Maakuljetuspoolin kanssa. ⁸ Maakuljetuspooli on Huoltovarmuuskeskuksen hallituksen ja Logistiikkasektorin ohjauksessa toimiva valtakunnallinen varautumisorganisaatio ¹³.

Vuositavoitteiden toteutuminen

Porin Linjoille oli vuodelle 2022 asetettu kolme kaupunginvaltuustoon nähden sitovaa tavoitetta ¹⁴:

1. Toiminnan hoitaminen kannattavasti ja kilpailukykyisesti.
2. Vähäpäästöisen toiminnan edistäminen.
3. Joukkoliikenteen käytön edistäminen.

Porin Linjojen toiminnan hoitoa kannattavasti ja kilpailukykyisesti mitattiin tämän arviointikertomuksen kappaleessa 3.1.3. esitettyjen taloudellisten tunnuslukujen toteutumisen kautta. Omistaja asetti vuodelle 2022 ensimmäistä kertaa taloudellisen kannattavuuden ja kilpailukykyyn mittareille talousarviossa tavoitearvot. Maksuvalmiustunnusluku mittaa yhtiön kykyä selviytyä lyhytaikaisista velvoitteistaan rahavaroillaan.

© Sataedu, Näkkilä

Maksuvalmiustunnusluku kuvaa tilinpäätöshetkeä ja se voi vaihdella voimakkaasti tilikauden aikana. ^{3, 14} Oman pääoman tuotto (ROE) kertoo Porin Linjojen kyvystä huolehtia omistajan yritykseen sijoittamasta pääomasta. Sijoitetun pääoman tuotto (ROCE) taas mittaa tuottoa yhtiöön sijoitetulle pääomalle. ^{16, 17} Porin Linjojen tilikauden tulos oli noin 112 000 euroa tappiollinen. Suurin syy tappioon raportoitiin olleen polttoaineen ennakoiduttoman jyrkkä hinnannousu. ^{8, 18} Porin Linjojen tilinpäätöshetken maksuvalmius oli tavoitteen mukainen, mutta pääomien tuottovaatimuksia ei vuonna 2022 saavutettu.

Porin Linjat Oy on selvittänyt vuonna 2022 mahdollisuuksia vähäpäästöisen polttoaineen käytölle, laatinut suunnitelman kalustoinvestoinneille liikennöintisopimusajalle sekä parantanut toimillaan varikon energiatehokkuutta. Näillä toimilla yhtiö on saavuttanut omistajan asettaman tavoitteen edistää vähäpäästöistä toimintaa. ^{8, 15}

Yhtiölle asetetulle tavoitteelle joukkoliikenteen käytön edistämisestä oli laadittu neljä mittaria ¹⁴:

1. Yhteinen kehityshanke matkustuksen lisäämiseksi joukkoliikenneviranomaisen kanssa.
2. Yhteistyössä joukkoliikenneviranomaisen kanssa tehdään asiakaskysely joukkoliikenteen toimivuudesta.
3. Selvitetään yhteisen joukkoliikenneportaalin avaamisen mahdollisuudet kaupunkitaso toimijoiden kanssa.
4. Tunnistepohjaisen lippu- ja maksujärjestelmän resurssointi ja käyttöönotto.

Joukkoliikenneviranomaisen yhteistyössä Porin Linjojen kanssa on kokeillut maksutonta liikennettä kampanjoissa vuonna 2022. Kokeilut jatkuvat vuonna 2023. Kampanjojen vaikutukset matkustajamääriin analysoidaan joukkoliikenneviranomaisen toimesta. Tunnistepohjaisen lippu- ja maksujärjestelmän käyttöönotto toteutui osittain, mutta kehittämistyötä ei ole ollut järkevää jatkaa, koska joukkoliikenneviranomaisen on päättänyt kokonaan uuden lippu- ja maksujärjestelmän käyttöönotosta. Muut Porin Linjoille asetetut mittarit joukkoliikenteen käytön edistämistavoitteen saavuttamiseksi eivät olleet toteutuneet. ^{8, 15}

Taloudellisten tunnuslukutavoitteiden osalta arvioidaan pitkänaikavälin tason tarkastelu Porin Linjojen kohdalla olennaisemmaksi kuin vuositason tarkastelu. Vähäpäästöisen liikenteen edistäminen tavoitteena toteutui. Joukkoliikenteen käytön edistämiseen liittyvät mittarit sisälsivät yhteistoimintaa joukkoliikenneviranomaisen kanssa. Yhteistoiminta on hakenut vuonna 2022 vielä muotoaan avoimen joukkoliikenteen järjestämismallimuutoksen toteutuessa täysimittaisesti vuoden 2023 aikana.

Siirtyminen avoimen joukkoliikenteen järjestämisen suhteen käyttöoikeussopimusmallista hankintasopimusmalliin on poistanut Porin Linjoilta liikenteen tilaajatehtäviä, joita sille oli aikaisemmassa mallissa jäänyt. Kehitys voidaan nähdä siitä näkökulmasta positiivisena, että Porin Linjat voi nykymallissa keskittyä tuottajatoiminnon kehittämiseen eikä yhtiön taloudellinen kannattavuus riipu enää lipputuloista.

Satakunnan hyvinvointialue on uusi julkinen toimija alueella. Hyvinvointialue kilpailuttaa sellaiset kuljetushankinnat, jotka Porin Linjat Oy ennen toteutti perusturvalle sidosyksikköhankintana. Omistaja on linjannut omistajapoliittisissa linjauksissa, että Porin Linjat Oy ei osallistu julkisiin tarjouskilpailuihin, joten osallistuminen hyvinvointialueen tarjouskilpailuihin ei ole yhtiölle nykytilanteessa mahdollista.

Porin Linjat Oy ei samalla tavalla enää jatkossa toteuta omana työnä järjestelmäkehitystyötä, kehitä asiakaspalvelua tai markkinointia. Yhtiöön vuosikymmenten aikana kertynyt tietotaito joukkoliikenteestä on konsernin sisällä kuitenkin tärkeä hyödyntää.

Porin Linjat Oy on osa kaupunkilaisten huoltovarmuutta. Arviointihavaintona on todettu, että tiedonkulkuun kriisitilanteissa kaivataan Porin Linjat Oy:ssä työkaluja.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että omistajapoliittisissa linjauksissa Porin Linjoille määritellyt tavoitteet, suoritteet ja varsinkin mittarit arvioidaan uudelleen hankintasopimusmallipohjalta. Minkälaiset tavoitteet ja mittarit ovat sellaisia, joiden toteutumiseen Porin Linjat Oy pystyy tosiasiallisesti toiminnallaan vaikuttamaan?

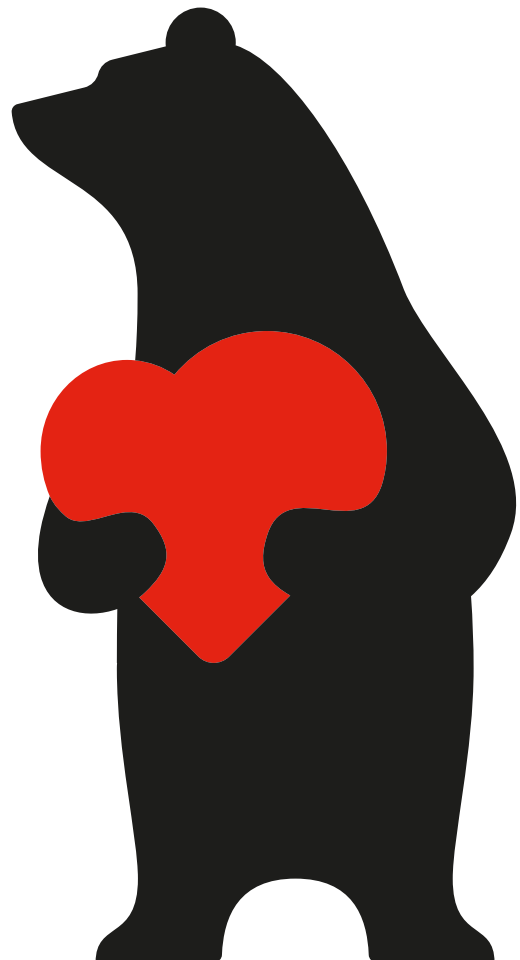
Tarkastuslautakunta suosittelee, että omistaja selvittää, onko Porin Linjoilla lainsäädännön määrittelemien reuna-ehdoin mahdollista osallistua Satakunnan hyvinvointialueen kuljetuspalvelujen tarjouskilpailuihin. Jos on, niin omistajapoliittisia linjauksia on hyvä näiltä osin päivittää.

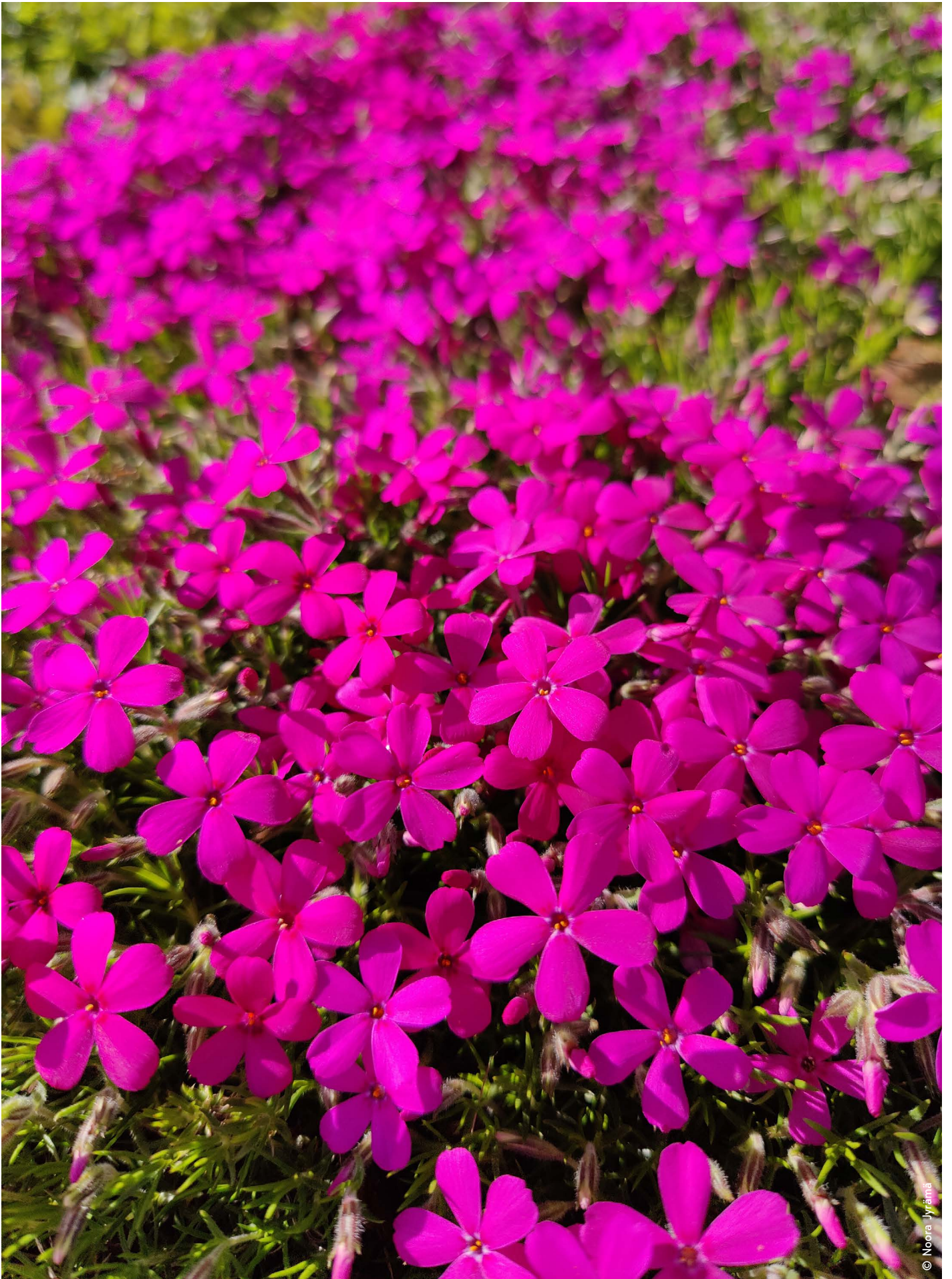
Tarkastuslautakunta suosittelee vahvasti jalostamaan yhteistyötä joukkoliikennesuunnittelun ja Porin Linjojen välillä kummankin toimijan lainsäädäntökehys ja rooli huomioiden. Yhteistyön tavoitteena tulee olla konsernirakenteen arvon maksimointi kuntalaisille. Yhteistyön vetovastuun arvioidaan olevan avoimen joukkoliikenteen tilaajalla.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko kriisiviestintä läpi kaupunkikonsernin teknisesti varmistettu?

LÄHTEET PORIN LINJAT OY:

- 1) Omistajapoliittiset linjaukset, KV 22.3.2021 § 49 Porin kaupungin omistajapoliittinen ohjelma.
- 2) Joukkoliikenneviranomaiset turvaavat paikallisten ja seudullisten liikennepalveluiden jatkuvuutta, Suomen Paikallisliikenneliitto ry. <https://paikallisliikenneliitto.fi/tapahtuma/joukkoliikenneviranomaiset-turvaavat-paikallisten-ja-seudullisten-liikennepalveluiden-jatkuvuutta/>, haettu 9.2.2023.
- 3) Porin Linjat Oy:n internet sivusto, <https://porinlinjat.fi/yritys/>, haettu 7.2.2023.
- 4) Liikenteen järjestämistavat, Linja-autoliitto. <https://www.linja-autoliitto.fi/tietoa-alasta/liikenteen-jarjestamistavat/>, haettu 30.1.2023.
- 5) Joukkoliikennejaosto, <https://www.pori.fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteke/toimielimet/lautakunnat-jaostot-ja-johtokunnat/joukkoliikennejaosto/>, haettu 3.1.2023.
- 6) Kaupunginhallitus 12.10.2020 § 543.
- 7) Laki julkisista hankinnoista (1397/2016) luku 2 § 15.
- 8) Haastattelut, kuuleminen ja toteutetut selvitykset.
- 9) Liikennöintisopimusluonnos, Avoimen joukkoliikenteen hankintasopimus sidosyksikkö Porin Linjat Oy:n kanssa 7.6.2021 alkaen, joukkoliikennejaosto 18.5.2021 § 41.
- 10) Joukkoliikennejaosto 18.10.2022 § 45.
- 11) Porin kaupungin talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2023-2025.
- 12) Joukkoliikennejaosto 24.1.2023 § 7.
- 13) Maakuljetuspooli, Linja-autoliitto, <https://www.linja-autoliitto.fi/maakuljetuspooli/>, haettu 1.2.2023.
- 14) Porin kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022-2024.
- 15) Strategisten konserniyhtiöiden tilinpäätösraportointi omistajalle 31.12.2022.
- 16) Alma Talent Oman pääoman tuotto-% (ROE), <https://www.almatalent.fi/tunnuslukuopas/kannattavuus/oman-paaoman-tuotto-prosentti-roe/>, haettu 1.2.2023.
- 17) Alma Talent Sijoitetun pääoman tuotto-% (ROCE), <https://www.almatalent.fi/tunnuslukuopas/kannattavuus/sijoitetun-paaoman-tuotto-prosentti-roi/>, haettu 1.2.2023.
- 18) Porin Linjat Oy tilinpäätös.

PORI

Porin tarkastustoimisto, Hallituskatu 9, 28100 Pori
Puh: (02) 621 1100 / keskus, tarkastustoimisto@pori.fi

Kansikuva: Alekski Poskiparta. Taitto: Vida Design Oy. Paino: Allone Print Oy. Julkaistu: 16.5.2023.

www.pori.fi